

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Zajištění osoby obviněného se zaměřením na institut vazby

**Securing the participation of criminally accused person in criminal
proceedings with focus on criminal custody**

zpracovatel: Mgr. Jan Bělecký

vedoucí práce: JUDr. Lukáš Bohuslav, Ph.D.

listopad 2019

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Prohlašuji, že se text této práce včetně poznámek pod čarou skládá z 300.830 znaků včetně mezer.

V Praze dne 30.11.2019

Mgr. Jan Bělecký

Tímto bych chtěl poděkovat vedoucímu mé rigorózní práce doc. JUDr. Lukáši Bohuslavovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a odbornou pomoc při zpracování rigorózní práce.

Obsah

<u>Úvod.....</u>	<u>1</u>
<u>1 Historický vývoj.....</u>	<u>3</u>
<u>1.1 Období předhusitské do r. 1918.....</u>	<u>3</u>
<u>1.2 Období 1918 – 1961</u>	<u>9</u>
<u>1.3 Období 1961 – 1989</u>	<u>15</u>
<u>1.4 Období od roku 1989 do roku 2001.....</u>	<u>18</u>
<u>1.5 Období od roku 2001 po současnost.....</u>	<u>21</u>
<u>2 Vztah vnitrostátního českého práva k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.....</u>	<u>31</u>
<u>3 Možnosti zajištění obviněného pro trestní řízení.....</u>	<u>35</u>
<u>3.1 Obecně k zajištění osob.....</u>	<u>35</u>
<u>3.2 Principy zajištění osob v trestním řízení.....</u>	<u>36</u>
<u>3.3 Předvolání obviněného- § 90 TrŘ.....</u>	<u>38</u>
<u>3.4 Předvedení obviněného - § 90 TrŘ.....</u>	<u>41</u>
<u>3.5 Pořádková pokuta - § 66 TrŘ.....</u>	<u>44</u>
<u>3.6 Zadržení osoby podezřelé - § 76 TrŘ.....</u>	<u>46</u>
<u>3.7 Omezení osobní svobody osoby přistižené při spáchání trestného činu nebo bezprostředně poté - § 76 odst. 2 TrŘ.....</u>	<u>50</u>
<u>3.8 Zadržení obviněného policejním orgánem - § 75 TrŘ.....</u>	<u>52</u>
<u>3.9 Příkaz k zadržení - § 76a TrŘ.....</u>	<u>57</u>
<u>3.10 Příkaz k zatčení - § 69 TrŘ.....</u>	<u>58</u>
<u>3.11 Zákaz vycestování do zahraničí - § 77a TrŘ.....</u>	<u>62</u>
<u>3.12 Evropský zatýkací rozkaz</u>	
.....	<u>64</u>
<u>3.12.1 Problematika ústavnosti EZR</u>	
.....	<u>66</u>
<u>3.13 Vyžádání z cizího státu.....</u>	<u>68</u>
<u>4 Pojem vazby a její účel</u>	<u>70</u>
<u>5 Materiální vazební právo.....</u>	<u>72</u>
<u>5.1 Obecné předpoklady vazby.....</u>	<u>72</u>
<u>5.2 Důvody vazby podle § 67</u>	<u>75</u>
<u>5.2.1 Vazba útěková - § 67 písm. a)</u>	<u>76</u>
<u>5.2.2 Vazba koluzní - § 67 písm. b)</u>	<u>79</u>
<u>5.2.3 Vazba předstižná - § 67 písm. c).....</u>	<u>81</u>
<u>5.3 Zpřísněné důvody vazby.....</u>	<u>83</u>
<u>5.4 Opatření nahrazující vazbu.....</u>	<u>84</u>

5.4.1	Obecná charakteristika.....	84
5.4.2	Pravidla společná pro záruku za další chování, slib a dohled probačního úředníka... ..	87
5.4.3	Záruka za další chování obviněného - § 73 odst. 1 písm. a).....	88
5.4.4	Slib obviněného - § 73 odst. 1 písm. b).....	89
5.4.5	Dohled probačního úředníka - § 73 odst. 1 písm. c).....	90
5.4.6	Předběžná opatření - § 73 odst. 1 písm. d), § 88b a násl.....	91
5.4.7	Peněžitá záruka - § 73a	92
5.5	Omezení obviněného ve výkonu trestu odnětí svobody.....	97
5.6	Vazba nad rámec trestního stíhání.....	97
6	Formální vazební právo.....	100
6.1	Rozhodnutí o vazbě.....	100
6.2	Rozhodnutí o vzetí do vazby.....	100
6.2.1	Rozhodnutí o vzetí do vazby v přípravném řízení.....	101
6.2.2	Rozhodnutí o vzetí do vazby v řízení před soudem.....	105
6.3	Právo nahlížet do spisu.....	105
6.4	Právo být slyšen.....	111
6.5	Vazební zasedání.....	112
6.6	Vyrozumívání o vzetí do vazby.....	114
6.7	Vyrozumívání vazební věznice.....	115
6.8	Přezkoumávání důvodnosti vazby.....	116
6.8.1	Stížnost proti rozhodnutí o vazbě.....	117
6.8.2	Přezkum důvodnosti vazby z úřední povinnosti.....	118
6.8.3	Změna důvodů vazby.....	120
6.8.4	Žádost obviněného o propuštění na svobodu.....	121
6.9	Rozhodování o dalším trvání vazby.....	122
6.9.1	Rozhodování o dalším trvání vazby v přípravném řízení.....	123
6.9.2	Rozhodování o dalším trvání vazby po podání obžaloby.....	123
6.9.3	Rozhodování o dalším trvání vazby při opravném prostředku.....	124
6.9.4	Maximální přípustné doby trvání vazby.....	124
7	Stručný pohled do zahraničí.....	128
7.1	Slovenská republika.....	128
7.2	Německá spolková republika.....	130
8	Úvahy de lege ferenda	132
	Závěr.....	137

Úvod

Rigorózní práce pojednává o možnostech zajištění obviněného pro trestní řízení, tedy o nezbytné součásti moderních právních řádů, resp. jejich trestněprávních odvětví, bez které by šlo jen stěží efektivně naplňovat účely hmotněprávních norem v rámci trestního práva. Naprostou nezbytnost nástrojů k zajištění obviněného pro účely trestních řízení lze dovést již historie práva, kdy instituty pro zajištění osob pro trestní řízení existovaly již dávno před vznikem moderních právních řádů, jak je známe dnes. Zajištění obviněného pro trestní řízení, v největší míře pak institut vazby, bude vždy živnou půdou pro nejrůznější debaty, zdali se zejména s ohledem na presumpci nevinu nejedná o zásahy do osobní svobody nepřiměřené. Je však na místě uznat, že jiný efektivní způsob, pomocí kterého by bylo možné v konkrétních případech naplnit účely trestního řízení, společnost jednoduše nezná.

Ze své povahy zajišťující instituty představují velmi citlivou oblast trestního práva právě proto, že na jedné straně stojí zájem společnosti na co nejefektivnějším průběhu trestního řízení, který na druhé straně přímo koliduje s právy a oprávněnými zájmy obviněného.

Pro zajištění obviněného pro účely trestního řízení je stěžejní zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním neboli trestní řád. V souvislosti s omezením osobní svobody, což představuje jedno ze základních lidských práv, se kterým jsou některé zajišťující instituty bezprostředně spjaty, je nutné, aby byly podmínky pro uplatnění těchto institutů, resp. alespoň jejich mantinely, upraveny stejně jako právo na osobní svobodu v ústavněprávní rovině. Tyto mantinely můžeme naleznout zejména v Listině základních práv a svobod, případně pak v mezinárodních smlouvách, jimiž je Česká republika vázána, jako např. v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

Cílem mé práce je komplexní rozbor jednotlivých institutů k zajištění osoby obviněného pro trestní řízení, resp. jejich analýza nejen ve smyslu zákonné úpravy, ale

taktéž analýza optikou tuzemské i mezinárodní judikatury, jakož i odborné literatury. Za tímto účelem ve své práci pojednávám o jednotlivých institutech k zajištění obviněného pro trestní řízení a každý z těchto institutů podrobně rozebírám. U institutu vazby navíc analyzuji taktéž případné nadužívání předcházející novele trestního řádu v roce 2001 a praktické dopady novelizované úpravy v obdobích následujících.

Práce je rozdělena celkem do čtyřech základních obsahových okruhů, přičemž první z těchto okruhů pojednává stručně a historickém vývoji zajišťování osob pro účely trestního řízení obecně, druhý okruh rozebírá možnosti zajištění obviněného vyjma vzetí do vazby, třetí a čtvrtý okruh se pak věnuje tzv. materiálnímu a formálnímu vazebnímu právu a závěrem poskytují drobný pohled do slovenské a německé úpravy vazby s návrhy de lege ferenda.

Obsah práce vychází z právního stavu platného a účinného ke dni 31.10.2019.

1 Historický vývoj

1.1 Období předhusitské do r. 1918

Soudní řízení v raném středověku probíhalo buď u soudu zemského, které podléhalo právu zemskému nebo u soudu městského, řízeno právem městským, které však bylo právu zemskému podřízeno a nesmělo mu odporovat. Pravidla soudního řízení těchto systémů se však do značné míry odlišovala a odrážela tak vyšší míru výsad šlechtictva.

Zemský soud nerozlišoval mezi procesy majetkovými a trestními. Útoky na jednotlivce nebyly brány jako útoky proti společnosti jako celku nebo jako útoky proti veřejným zájmům. Proces zde neumožňoval použití tortury jako prostředku k získání přiznání obžalovaného. Soudní řízení mělo soukromoprávní charakter a s tím byla spojena řada charakteristických znaků. Iniciativa k zahájení řízení náležela poškozeným osobám či osobám jim blízkým a bylo na nich, pokud toto své právo využijí. Tímto byl naplňován tzv. obžalovací neboli akuzační princip, na kterém bylo tehdejší soudní řízení postaveno. Důležitou roli hrála i možnost ukončení sporu soudním smírem na rozdíl od soudního rozhodnutí, k čemuž byly strany sporu ostatně i nezdědka vybízeny ze strany soudu. Zájem na potrestání či odškodnění měla tedy soukromá osoba a skrze soud docházelo k řešení daných sporů, což mělo za cíl omezení či úplnou likvidaci mimosoudního a protiprávního vyřizování sporů ze strany žalobce. Žalobci i žalovanému bylo zásadně přiznáváno stejné procesní postavení a platila presumpce nevin. Obžalované osoby nebyly ze strany státu až na některé výjimky zásadně zajišťovány. Ani institut vazby tedy neměl v právním řádu místo. Uvedené však neznámá, že zemské právo neznalo žádné nástroje, jakými bylo možné si účast stran na řízení vynutit. Přítomnost účastníků na řízení byla zajišťována jinými způsoby, a to zejména púhonom (později nahrazen obesláním), prohlášením za psance nebo využitím stanného práva viz. dále.¹

Púhon byl písemnou formulací žalobního nároku, který žalobce u zemského soudu proti žalovanému uplatňoval. Vedle žalobního nároku obsahoval púhon také

¹ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3., nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 66 s. ISBN 80-210-4056-4. Str. 16

jména doručujících (tzv. komorníků) a dále datum konání soudu. Doručení pŕihonu bylo pro trestní řízení zcela zásadní, neboť na doručení pŕihonu záviselo, zdali se obžalovaný o řízení dozví a k soudu se tak bude moci dostavit. Z tohoto důvodu museli doručující komorníci po návratu dokazovat doručení např. předložením třísky z vrat domu pohnaného. Později bylo dokazování třískou nahrazeno přísahou komorníků. V 16. století docházelo k postupnému vytlačování pŕihonu tzv. obesláním. Obeslání bylo obdobné pŕihonu v charakteru, jaký má současné předvolání, avšak v tomto případě se jednalo o předvolání úřední, kde strany předvolával zpravidla král. Nakonec došlo od Obnoveného řízení zemského k úplnému zakázání pŕihonu.

Pŕihonu nebylo zapotřebí, pokud byl pachatel přistižen přímo při samotném činu. V takovém případě mohl poškozený viníka dopravit k soudu a požádat o potrestání v rámci tzv. náhlého soudu. Soud v takovém případě vynesl okamžitý trest. Nejčastěji šlo o činy zabití nebo poškození tělesného zdraví, které se trestaly na základě principu „oko za oko, zub za zub“. Pokud tohoto svého práva poškozený nevyužil, řízení mělo svůj obvyklý průběh, a sice poškozený musel podat žalobu a pachatel byl k soudu pohnán.

V soudním řízení znalo tzv. stanné právo. Na základě stanného práva automaticky prohrála spor ta strana, která se k soudnímu řízení nedostavila, ačkoliv byla pohnána či obeslána. Žalovaný prohrál spor definitivně, kdežto žalobce prohrál spor pouze v tomto konkrétním případě, avšak procesní nárok mu zůstal, takže mohl později žalovat stejnou osobu znovu. Výraz stanné právo je odvozen od dotázání soudu, zdali strana doslova „stojí na svém právu“ – odtud tedy stanné právo. Strana spor prohrála poté, co se neohlásila a byla marně třikrát vyvolána. Představa tohoto kontumačního rozsudku byla prakticky jedinou možností, jak strany donutit, aby se k řízení dostavily.²

Podobně jako na základě stanného práva také docházelo ke ztrátě sporu v případě, že se některá ze stran svévolně vzdálila od soudu. Této straně také navíc

² VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3., nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 66 s. ISBN 80-210-4056-4. Str. 21

hrozilo, že bude prohlášena za psance, tedy za osobu psanou. Taková osoba poté ztrácela veškeré právní ochrany. Dokonce ani samotný král nemohl vzít takovou osobu pod svoji ochranu a ukrývat ji, v takovém případě totiž mohla šlechta beztrestně králův hrad vojenskou silou dobýt.

Řízení u městských soudů se oproti řízením u soudů zemských vyznačovalo četnými odlišnostmi. Proces byl značně ovlivněn právem římským a kánonickým, byl na rozdíl od zemských soudů rychlejší a jednodušší. Postupem času se stále více odprošťoval od formalit. Rozlišovalo se mezi řízením majetkovým a trestním, ale uplatňoval se zde také akuzační princip. Právě v trestním řízení u městských soudů nabývá v 16. století rozhodující úlohu tortura, která byla užívána zprvu převážně proti obžalovaným z nižších společenských vrstev. O jejím uložení rozhodoval rozsudkem soud. S torturou bylo spojeno nutné omezení osobní svobody v podobě věznění obžalovaného k jejímu provedení. Výpověď na mučidlech plnila funkci tzv. koruny důkazů, což znamená, že byla brána za rozhodující důkaz a soudci v takovém případě ani nepřislušelo jednotlivé důkazy volně hodnotit. Protože v právu městském žaloba také vycházela od soukromých osob poškozených pachatelovým jednáním, nesl žalobce odpovědnost za případné újmy způsobené mučením. Pokud tedy mučení nevedlo k doznání obžalovaného, mohl původně žalovaný žalovat svého žalobce o náhradu škody nebo náhradu za trvalé poškození na těle. V průběhu 16. století se i přes zásadu obžalovací začíná rozvíjet zájem státu na potrestání pachatele v trestněprávní rovině. To se projevuje zejména usnadňováním podání soukromé žaloby a dochází k zajišťování výkonu eventuálního trestu. Zajišťování účelu trestního řízení je tak činěno zatýkáním obviněných osob a předběžným vězněním pachatele z iniciativy veřejné moci nebo na žádost poškozené osoby. Pachatel byl v těchto případech vězněn tak dlouho, dokud poškozená strana nevznesla žalobu. Před zahájením soudního procesu takto mohli strávit ve vězení pachatelé trestných činů i několik let. Žadatel o předběžné uvěznění nesl za uvěznění náklady a byl povinen nahradit škodu, pokud se ukázalo, že takové uvěznění bylo nedůvodné. V Koldínových Právech městských království českého sice

bylo ustanovení upravující tři denní lhůtu k žalování vězně po uvěznění, avšak v praxi toto ustanovení často selhávalo.³

S nástupem feudálního absolutismu postupně dochází v soudním řízení k četným změnám a prostřednictvím absolutistických zákoníků se postupně mění celý proces. V roce 1627 byla v Obnoveném řízení zemském zavedena zásada oficiality v trestním řízení, spočívající v povinnosti zahajovat trestní řízení z úřední povinnosti, avšak právo dále připouštělo postup na základě soukromé iniciativy. Trestní zákoník Josefa I. z roku 1707 nazývaný Josefina sjednotil postup u všech soudů při trestním řízení zejména zakotvením zásady inkviziční a zásady oficiality. Působil však pouze podpůrně a starší právní normy nerušil. Jako vrchol vývoje feudálního trestního práva se považuje zákoník Útrpné a hrdelní právo Marie Terezie, nazývaný Teresiána, vydaný v roce 1768. Tento zákoník definitivně ustanovuje formální důkazní teorii a považuje přiznání získané torturou za hlavní a nejvyšší důkaz v hierarchii důkazů. Po vznesení obvinění docházelo zpravidla k zatčení dané osoby a následnému uvěznění. V trestních řízeních se tak stával obviněný zásadně i vězněm. Vazba byla v inkvizičním procesu téměř nezbytnou součástí a ve spojení s útrpným právem nutila obviněného, aby sám proti sobě učinil přiznání. Relativně krátce poté v roce 1773 císařovna praktikování tortury pozastavuje a nakonec je tortura úplně zrušena v roce 1776. Zásadní změny v trestním procesu přineslo až zákonodárství Josefínské, tedy zákonodárství za vlády Josefa II. Obecný soudní řád kriminální vydaný v roce 1788 již nezná torturu, avšak zakotvuje možnost tělesných trestů pro neposlušnost soudu ukládaných např. za zřejmé zapírání obžalovaných nebo odmítnutí výpovědi. Tyto tělesné tresty se však svou krutostí tortuře rovnaly, jelikož mohly činit až 100 ran v průběhu celých 14 dní. Zrušeny byly až v roce 1848.⁴

Významný pokrok a přijetí moderních trestněprávních zásad a pravidel přišel s vydáním nového trestního řádu č. 119/1873 Sb., jehož autorem byl Dr. Julius Glaser. Tento trestní řád je vystavěn na principu ústnosti, veřejnosti, volného hodnocení důkazů a zásadě obžalovací na rozdíl od úpravy za feudalismu. Pro zajištění obviněného a

³ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3., nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 66 s. ISBN 80-210-4056-4. Str. 27

⁴ Tamtéž Str. 34

postavení před soud rozlišoval následující prostředky: a) obeslání b) předvedení c) prozatímní zajištění a d) vzetí do vazby. Mimo prostředky předvídané trestním řádem byla ještě obecně tehdejší judikaturou přijímána možnost, že kdokoliv mohl zadržet osobu podezřelou z trestného činu.⁵

Standardním postupem, tedy pokud zákon nestanovil výslovně jinak, měl být obviněný nejdříve obeslán k výslechu. Obeslání mělo písemnou formu a bylo v něm uvedeno označení obeslaného, předmětu vyšetřování, soudu a den, hodinu a místo konání včetně informace, že bude vyslýchán jako obviněný a pokud se řádně nedostaví, tak bude před soud předveden. K předvedení docházelo po vydání předváděcího rozkazu.

Bez předchozího obeslání mohl soudce nařídít předvedení nebo prozatímní zajištění podezřelé osoby z přečinu nebo zločinu⁶, pokud byl splněn alespoň některý z následujících důvodů:

- a) Podezřelý byl přistižen při činu nebo přímo po činu nebo se zbraněmi či jinými věcmi pocházejících z přečinu nebo zločinu nebo jinak poukazujících na účast osoby na spáchání daného činu.
- b) Podezřelý se připravoval k útěku anebo existuje obava z útěku pro vysoký hrozící trest, pro potulný způsob života, anebo nemá stálé bydliště či jiných závažných důvodů.
- c) Podezřelý působil na svědky, znalce nebo jiné osoby zúčastněné na řízení, aby překazil pravdivé zjištění věci nebo jinak usiloval o ztížení trestního řízení jeho mařením nebo ukrýváním stop trestného činu nebo pokud by zvláštní okolnosti odůvodňovaly obavu, že by tak teprve učinil.
- d) Zvláštní okolnosti odůvodňují obavu, že bude podezřelý trestný čin opakovat nebo se pokusí dokonat trestný čin, o který se pokusil nebo vykoná trestný čin, kterým hrozil.

⁵ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEZULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177. Str. 122

⁶ Zákon rozlišoval trestné podle závažnosti od nejméně závažných na přestupky, přečiny a zločiny

V těchto případech vydával vyšetřující soudce písemný zatýkácí rozkaz, ve kterém musel být daný důvod uveden a který musel být obviněnému při jeho zatčení doručen, nejpozději však do 24 hodin od jeho zatčení. Bezpečnostní orgány⁷ mohly i bez písemného příkazu prozatímně zajistit osobu podezřelou ze zločinu nebo přečinu za účelem předvedení před vyšetřujícího soudce v případě uvedeném výše pod písmenem a) a pod písmeny b) c) d) pro nemožnost vyžádání soudního rozkazu včas a tedy nebezpečí z prodlení.⁸

Účelem prozatímního zajištění bylo dodání osoby soudu a uskutečnění výslechu. Prozatímně zajištěnou osobu musel soudce (který nebyl příslušný k samotnému vyšetřování) nebo bezpečnostní orgán bezodkladně vyslechnout a předat do 48 hodin vyšetřujícímu soudci. Pokud by se při výslechu ukázalo, že není důvod k dalšímu zajištění, musel být podezřelý propuštěn. Po předání zajištěného vyšetřujícímu soudci, muselo dojít do 24 hodin k jeho vyslechnutí a následnému rozhodnutí, zdali bude uvalena vyšetřovací vazba nebo zdali bude propuštěn. Zmíněných 24 hodin mohlo být prodlouženo maximálně na dobu 3 dní za současného odůvodnění uvedeného do protokolu, pokud nebylo možné výslech provést včas.⁹

Vazba se oproti předchozím úpravám mění v institut, jehož využívání je zásadně podmíněno splněním zákonem daných podmínek a je bráno jako opatření výjimečné povahy, nikoliv jako nezbytná součást trestního řízení. Trestní řád zná tzv. vyšetřovací vazbu¹⁰. Vyšetřovací vazba může být uvalena na obviněného, pouze pokud i po výslechu vyšetřujícím soudcem zůstává nadále podezřelým ze spáchání daného přečinu či zločinu a to alespoň z jednoho ze tří různých základních důvodů, které se shodují s důvody pro předvedení a prozatímní zajištění bez předchozího obeslání a které jsou uvedeny na předcházející straně pod písmeny b), c), d). K vzetí do tzv. vazby obligatorní¹¹ docházelo za předpokladu, že je obviněný vyšetřován pro zločin, za který

⁷ Bezpečnostní orgány – četnictvo, finanční stráž, zřizenci železnic, personál k ochraně lesů a polí

⁸ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEŽULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177. Str. 124-126

⁹ RŮŽIČKA, Tamtéž. Str. 127

¹⁰ Vyšetřovací vazba není omezena pouze na přípravné řízení, ale může trvat i v následujících stádiích procesu až do počátku výkonu trestu.

¹¹ Obligatorní vazba je charakteristická tím, že obviněný musí být vzat do vazby v případě vyšetřování zvláště těžkého činu, na rozdíl od fakultativní vazby, kde je na orgánu rozhodujícím o vazbě uvážení, zda je

hrozí trest smrti nebo žalář v trvání nejméně 10 let.¹² Rozhodování o vazbě bylo svěřeno soudcům a proti rozhodnutí o uvalení vazby byla přípustná stížnost. Trestní řád také obsahoval řadu moderních ustanovení jako požadavek šetření práv a cti osoby, způsoby nahrazení vazby kaucí přiměřenou k majetkovým možnostem obviněné osoby nebo slibem¹³. Vedle nesporných kladných stránek měla tato právní úprava také řadu nedostatků. V souvislosti s vyšetřovací vazbou nelze nezmínit absenci stanovení nejvyšší přípustné doby trvání vazby s výjimkou vazby koluzní, která byla omezena na trvání maximálně 2 měsíců, výjimečně pak mohla být prodloužena na měsíce 3. Dále se doba výkonu vyšetřovací vazby nezapočítávala do výkonu trestu. To vedlo nejdříve k tomu, že se obžalované osoby raději neodvolávaly proti rozsudkům, aby nedocházelo k neúměrnému prodlužování trestů. Nemajetným osobám byla dále odepřena možnost propuštění za peněžitou kauci.¹⁴

1.2 Období 1918 – 1961

Po vzniku Československé republiky byl tzv. recepční normou převzat stávající právní řád. V českých zemích platil Glaserův trestní řád z roku 1873, kdežto na Slovensku pak uherský trestní řád. Ve snaze unifikovat trestní právo procesní byl v roce 1929 publikován návrh nového trestního řádu, který se ovšem nesesetkal s úspěchem. V době předmnichovské republiky bylo přijato několik trestně-procesních právních norem. Mezi ně patří např. ústavní zákon č. 293/1920 Sb., o ochraně svobody osobní, domovní a tajemství listovního, který na ústavní úrovni mimo jiné upravuje zákaz vzetí do vazby z jiných důvodů, než jsou důvody stanovené zákonem a požadavek do 48 hodin osobu propustit nebo odevzdat úřadu, který je příslušný vést další řízení ve věci.

Na území protektorátu po roce 1939 existovaly z hlediska právního postavení tři skupiny obyvatelstva. První skupinu tvořili podle nacistických předpisů plnoprávní říšští občané. Těmito občany se stali na základě Norimberských zákonů českoslovenští

tu některá ze zvláštních okolností odůvodňující vazbu

¹² RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177. Str. 128-129

¹³ Slibem obviněná osoba slibovala, že neodejde z místa, kde se zdržuje, nebude mařit vyšetřování a nebude se ukrývat

¹⁴ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177. Str. 130

občané německé národnosti s domovským právem v některé obci v pohraničí nebo na území protektorátu. Druhou skupinu tvořilo české obyvatelstvo. Tito lidé byli vzhledem k říšským občanům v postavení nerovnoprávném. A konečně třetí skupinu tvořilo obyvatelstvo označené podle rasových předpisů, kterému nepříslušela právní ochrana vůbec.¹⁵

Po osvobození československa došlo k vydání prezidentského dekretu o obnovení právního pořádku. Na základě tohoto dekretu došlo k navrácení k právnímu stavu, jaký existoval před druhou světovou válkou, a došlo k pozbytí platnosti všech změn právního řádu vycházejícího z nacistického bezpráví.

Po únorovém převratu v roce 1948 docházelo v rámci tzv. právnícké dvouletky k přijetí celé řady právních předpisů. Zákon č. 319/1948 Sb., O zlidovění soudnictví, mimo jiné zrušil majetkovou kauci, neboť z tehdejšího politického hlediska byla majetková kauce negativně vnímána, neboť evokovala jistou nespravedlnost v tom smyslu, že si ji mohou dovolit složit pouze majetní. Později byl přijat zákon o trestním řízení soudním č. 87/1950 Sb. Tento trestní řád byl založen na rysech typických pro socialistické právo. Mezi ně patří zásada materiální pravdy (povinnost orgánů zjistit úplný skutkový stav věci), zajištění práva na obhajobu, zásada legality (stíhání všech trestných činů, o kterých se prokurátor dověděl), presumpce nevin, volné hodnocení důkazů, zásada veřejnosti a ústnosti. Přestože na papíře se zdála být právní úprava moderní a respektující základní lidská práva, mnoho deklarovaných práv nebylo reálně vůbec dodržováno. Ve skutečnosti tato práva byla pouze formálně zakotvena a navozovala umělý pocit demokracie. V praxi získalo největší váhu přípravné řízení ovládané téměř všemocnou policií. Práva obviněného byla omezena a váha obhájce byla taktéž značně limitována.¹⁶

Zákon pracuje již s pojmem předvolání na rozdíl od předešlého obeslání. Předvolání bylo nutné doručit do vlastních rukou s upozorněním, že pokud se

¹⁵ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3., nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 66 s. ISBN 80-210-4056-4. Str. 41

¹⁶ MUSIL, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 2 přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2003, s. 29

předvolaný nedostaví bez náležité omluvy, tak může být předveden a případně mu může být uložena náhrada nákladů nebo pořádkový trest, jehož výše činila maximálně 5 000 korun. Přesto zákon počítal s možností předvedení obviněného i bez doručení samotného předvolání za předpokladu, že to bylo nutné k úspěšnému provedení trestního řízení.

Zadržení a zatčení byla časově omezená opatření, jejichž hlavním účelem bylo zjistit, zdali jsou splněny podmínky pro vzetí obviněného do vazby.

Zadržen podezřelého mohl orgán povoláný k vyhledávání, byl-li dán některý z důvodů vazby a hrozilo-li nebezpečí z prodlení. Vedle orgánu povoláného k vyhledávání mohl také zadržet podezřelého každý, pokud byl při samotném činu přistižen a bylo-li toho nezbytně potřeba ke ztotožnění osoby, zamezení jejího útěku nebo zabezpečení důkazů. V takovém případě musel ten, kdo podezřelého zadržel, ihned odevzdat danou osobu orgánu povolánému k vyhledávání, případně o tom učinit oznámení, pokud odevzdání nebylo možné.¹⁷

Zatčení probíhalo na základě písemného příkazu k zatčení, který vydával předseda senátu na návrh prokurátora, bez kterého nemohl být příkaz k zatčení vydán ani v přípravném řízení ani v řízení před soudem. Příkaz k zatčení se uplatňoval v případě, že byl dán některý z důvodů vazby a obviněného se nepodařilo předvést ani zadržet. Byl v něm uveden trestný čin, z jehož spáchání je obviněný podezřelý a důvod pro zatčení. V příkaze byl případně také popis obviněného, pokud nebyl znám jeho trvalý pobyt. Obviněnému se doručoval zpravidla při samotném zatčení, nejpozději však do 48 hodin od zatčení. Bez příkazu k zatčení mohl orgán povoláný k vyhledávání zatknout podezřelého, pokud ho přistihl přímo při činu, bezprostředně poté nebo s věcmi, které s trestným činem bezprostředně souvisely. Po zatčení na základě písemného příkazu k zatčení muselo dojít k vyslechnutí orgánem povoláným k vyhledávání a nejpozději do 48 hodin k předání prokurátoru. Pokud došlo k zatčení bez písemného příkazu nebo k zadržení, musela být daná osoba ihned vyslechnuta a

¹⁷ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 str. 145

nejpozději do 48 hodin buď odevzdaná prokurátoru pro některý z důvodů vazby, nebo propuštěna na svobodu.¹⁸

Podobně jako trestní řád z roku 1873 i trestní řád z roku 1950 počítá s obligatorní vazbou, a to u trestných činů, za které hrozí tresty smrti, doživotí nebo odnětí svobody v délce alespoň deseti let. Vazební důvody se dočkaly drobné úpravy. Byl odstraněn vazební důvod pro přistižení pachatele přímo při činu nebo s věcmi s trestným činem souvisejícími. Zůstávají pouze vazební důvody pro obavy z útěku obviněného, z maření vyšetřování a působení na svědky a z pokračování či dokončení trestné činnosti obviněného. V řízení před soudem rozhodoval o vazbě senát a nově je dána prokurátorům pravomoc rozhodovat o vazbě v přípravném řízení.¹⁹ Trestní řád neobsahoval žádné ustanovení o délce trvání vazby a možnost peněžitě kauce nadále absentovala. Vedle trestního řádu soudního existoval zákon č. 89/1950 trestní řád správní, podle kterého mohl vazbu uvalit národní výbor. Takto uložená vazba byla omezena maximální délkou trvání 30 dnů.²⁰

Od roku 1956 začal platit opět nový trestní řád s názvem Zákon o trestním řízení soudním č. 64/1956 Sb. Ve srovnání s úpravou z roku 1950 šlo o významný pokrok pro trestně-procesní úpravu. Do ustanovení deklarujících účel zákona byl přidán požadavek na projednávání trestních věcí orgány činnými v trestním řízení co nejrychleji za plného šetření ústavně zaručených občanských svobod. V rámci zajištění osob upravoval předvolání, předvedení, pořádkovou pokutu, zadržení, zatčení, prozatímní vazbu a vazbu.²¹

Co se týče předvolání, tak se úprava oproti minulé nijak zásadněji nezměnila. Doručení předvolání šlo dvojím způsobem. Doručovalo se do vlastních rukou písemně nebo ústně při předchozím úkonu za přítomnosti obviněného. Výjimečně šlo v naléhavých případech doručit předvolání telefonicky, pomocí telegrafu nebo jiným vhodným způsobem. V takových případech a v případě předvolání učiněného ústně se o

¹⁸ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEZULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 146

¹⁹ Tamtéž Str. 147

²⁰ Tamtéž Str. 148

²¹ Tamtéž Str. 152

tom učinil záznam ve spise. Bezdůvodné odepření převzetí zásilky řádnému doručení nebránilo. Náhradní doručení²² šlo uplatnit pouze pro případ předvolání k výslechu, nikoliv pro předvolání k hlavnímu nebo odvolacímu líčení.

Podobně ani u předvedení nedošlo k podstatným změnám. Předveden mohl být obviněný, pokud se nedostavil bez omluvy a předvolání mu bylo řádně doručeno. Vedle toho mohl být obviněný předveden, pokud se to jevílo jako nezbytné k úspěšnému provedení trestního stíhání. Jednalo se například o případy, kdy obviněný neměl stálé bydliště nebo se ukrýval. Předvedení prováděl příslušný orgán veřejné bezpečnosti vyjma případů mladistvých, kde mladistvého v první řadě musel předvést zaměstnanec buď orgánu pověřeného péčí o mládež, zaměstnanec prokuratury nebo zaměstnanec soudu. Pouze pokud tento postup nebyl možný, tak mohl předvedení provést orgán veřejné bezpečnosti.²³

Zákon upustil od pojmu pořádkový trest a zavedl pojem pořádková pokuta. Ta vedle své sankční funkce v případech rušení řízení nebo urážlivého chování plnila zajišťovací funkci tím, že mohla být uložena každému, kdo neuposlechne bez dostatečné omluvy příkazu daného podle tohoto zákona. V přípravném řízení mohl pořádkovou pokutu udělit prokurátor nebo vyšetřovací orgán a v řízení před soudem předseda senátu. Maximální výše činila 500 korun oproti předchozím 5 000 u pořádkového trestu a proti pokutě byla možná stížnost s odkladným účinkem.

Zatčení představovalo krátkodobé omezení osobní svobody, které bylo přípustné pouze v taxativně vymezených případech. V prvním případě mohly bezpečnostní orgány zatknout podezřelou osobu, pokud byla přistižena přímo při činu. Za přistižení při činu se považují i situace, kdy byl podezřelý dostižen bezprostředně po činu a

²² §69 odst. 1 zák. č. 64/1956 - *Nelze-li písemnost doručit do vlastních rukou příjemce, ačkoliv se v místě doručení zdržuje, zanechá doručovatel na některém z míst uvedených v § 67 odst. 2 písemnou výzvu, aby byl v určitý den a hodinu přítomen k přijetí písemnosti. Nebude-li ani této výzvě vyhověno, doručovatel písemnost uloží (§ 67 odst. 1) a v oznámení o uložení písemnosti (§ 67 odst. 2) uvede, že si příjemce má doručovanou písemnost do tří dnů vyzvednout. Jestliže písemnost byla uložena a příjemce si ji ve lhůtě tří dnů nevyzvedne, považuje se poslední den lhůty za den, kdy doručení bylo vykonáno, i když se příjemce o uložení písemnosti nedověděl.*

²³ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEŽULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177. Str. 156

konkrétní okolnosti poukazují na jeho účast na daném činu. V takové situaci mohly dokonce bezpečnostní orgány provést bez příkazu domovní prohlídku. O zatčení se sepisoval protokol obsahující identifikaci zatčeného, osoby, která zatčení provedla, důvod, čas, místo a okolnosti zatčení. Tento protokol byly bezpečnostní orgány povinny neprodleně doručit prokurátoru. Nejpozději do 48 hodin po zatčení musela být daná osoba předána prokurátoru nebo propuštěna na svobodu. Prokurátor měl poté dalších 48 hodin od dodání zatčené osoby na rozhodnutí o vazbě, jinak musela být osoba propuštěna. Druhý případ, kdy bylo přípustné zatčení a nejednalo se tedy o přistižení při činu, bylo zatčení na písemný příkaz soudu. Mohl ho vydat předseda senátu, pouze pokud byl dán některý z vazebních důvodů (viz. dále) a musel v něm být vymezen konkrétní trestný čin, včetně důvodů zatčení.²⁴

Vedle zatčení mohl osobu přistiženou při činu také kdokoliv zadržet, a sice pokud to bylo nezbytně potřeba k zjištění totožnosti, zamezení útěku nebo k zajištění důkazů. Zadržení představovalo obdobně jako zatčení krátkodobé omezení osobní svobody. Zadržující osoba byla poté povinna zadrženého ihned odevzdat prokurátoru nebo bezpečnostnímu orgánu. Pokud osobu nebylo možné odevzdat, musela zadržující osoba alespoň učinit oznámení o zadržení některému z výše uvedených orgánů.²⁵

Nově vznikla možnost vzetí osoby podezřelé ze spáchání trestného činu vyšetřovacími orgány do tzv. prozatímní vazby²⁶, je-li dán některý z vazebních důvodů, a věc nesnese odkladu. Věc nesnesla odkladu, pokud zájem vyšetřování vyžadoval provedení neodkladného zajištění pachatele.²⁷ Obdobě jako u zatčení bylo nutné sepsat protokol a ten neprodleně doručit prokurátoru, který přezkoumával odůvodněnost vzetí do prozatímní vazby a případně rozhodnutí vyšetřovacího orgánu zrušil. Prozatímní vazba mohla trvat nejdéle 48 hodin, po kterých musely vyšetřovací orgány podezřelou osobu buď propustit na svobodu, nebo předat prokurátorovi.

²⁴ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177. Str. 157

²⁵ Tamtéž Str. 158

²⁶ Pojem prozatímní vazby zavádí trestní řád ve snaze dosáhnout lepší shody s ústavou oproti předchozímu trestnímu řádu

²⁷ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177. Str. 159

Důležitou změnou v úpravě vazby bylo odstranění obligatorní vazby z důvodu hrozícího trestu smrti, doživotního trestu nebo trestu odnětí svobody přesahujícího deset let.

Rozhodování o vzetí obviněného do vazby tak probíhalo na základě konkrétních okolností daného případu a vazba se tak stala čistě fakultativním institutem. Důvod spočíval zejména ve snaze o zajištění ekonomického využívání vazby. Vzetí do vazby bylo možné pouze po vznesení obvinění. Vazebními důvody byly podobně jako v předchozí úpravě důvod koluzní²⁸, útěkový²⁹ a předstižný³⁰. Maximální trvání vazby bylo 2 měsíce s možností prodloužení o další měsíc prokurátorem u vazby útěkové a předstižné, případně o více než měsíc generálním prokurátorem. Obviněný mohl být propuštěn z vazby na základě slibu. Tato možnost připadala v úvahu pouze u vazby útěkové. Obviněný musel slíbit, že se na výzvu dostaví k soudu, prokurátoru nebo vyšetřovacímu orgánu a že každou změnu svého pobytu předem ohlásí. Orgán rozhodující o vazbě mohl v této situaci obviněného ponechat na svobodě nebo na svobodu propustit, považoval-li slib za dostatečný.³¹

Po přijetí Ústavy v roce 1960 došlo opět k přijetí nového trestního řádu – zák. č. 141/1961 Sb. a tím začíná běžet období současné platné úpravy trestního procesního práva. Uvedený trestní řád vznikl pod velkým časovým tlakem a již krátce po přijetí se začala objevovat četná kritika. Důsledkem toho se trestní řád v průběhu času dočkal mnoha novelizací, ale zákon jako celek je účinný do dnešního data.

1.3 Období 1961 – 1989

Zákon č. 141/1961 Sb. (trestní řád) v mnohém vychází z doposud platného trestního řádu, ale také přináší do trestního práva procesního řádu novinek. Dochází zde k formulaci nové zásady spolupráce se společenskými organizacemi v boji proti

²⁸ Cíl koluzní vazby je zamezit obviněnému působení na nevyslechnuté svědky, spoluobviněné a maření trestního stíhání

²⁹ Cíl útěkové vazby je zamezení prchnutí nebo skrývání obviněného

³⁰ Cíl předstižné vazby je zabránění obviněnému opakovat trestnou činnost, dokonat trestný čin nebo vykonat trestný čin, kterým hrozil nebo který připravoval

³¹ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEŽULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177. Str. 164-165

kriminalitě. Prohluboval zásadu obhajoby a zdůrazňoval předcházení zločinnosti. V návaznosti na předchozí úpravu zná tyto možnosti zajištění osob: předvolání, předvedení, pořádkovou pokutu, zadržení, příkaz k dodání do vazby a vazbu.

V rámci předvolání, předvedení a pořádkové pokuty byla úprava takřka shodná s předchozí a k žádným zásadnějším změnám (kromě výše pořádkové pokuty) nedošlo ani navazujícími novelami až do současnosti.

Naopak koncepce zadržení se podstatně změnila. Trestní řád v podstatě pod pojem zadržení zahrnul dosavadní prozatímní vazbu a tento pojem již zákon nadále nerozeznával. Původní znění rozlišovalo zadržení obviněného vyšetřovacím orgánem a zadržení podezřelého. Vyšetřovací orgán tak mohl zadržet obviněného, pokud byl dán některý z důvodů vazby (viz. dále) a pro neodkladnost věci nebylo možné rozhodnutí prokurátora o vazbě předem opatřit. Prokurátorovi poté musel obviněného nejpozději do 48 hodin od zadržení odevzdat spolu s protokolem o zadržení, který při zadržení sepsal. V naléhavých případech mohl podezřelou osobu vyšetřovací nebo bezpečnostní orgán zadržet, i když zatím nebyla obviněna. K takovému zadržení bylo potřeba souhlasu prokurátora, ledaže souhlasu předem nebylo možno dosáhnout, protože věc nesnesla odkladu (typicky šlo o přistižení při činu). Dále mohl totožně s předchozí úpravou zadržet osobu přistiženou při činu kdokoliv ke zjištění totožnosti, zamezení útěku nebo zajištění důkazů za předpokladu, že podezřelého ihned odevzdá příslušnému orgánu nebo o tom učiní alespoň oznámení, pokud odevzdání nebude možné. Po zadržení nebo odevzdání musel daný bezpečnostní nebo vyšetřovací orgán zadrženou osobu bezodkladně vyslechnout a do 48 hodin propustit na svobodu nebo předat prokurátorovi. Novelou č. 149/1969 mohl zadržet obviněného i podezřelého navíc i orgán vyhledávací.

Namísto příkazu k zatčení zákon upravoval tzv. příkaz k dodání do vazby. Tento prostředek sloužil k dostižení skrývajícího se obviněného nebo obviněného, který byl na útěku. Příkaz mohl vydat v přípravném řízení prokurátor a v řízení před soudem předseda senátu. Zatčení prováděly na základě příkazu bezpečnostní orgány. Dodaná

osoba musela být do 48 hodin vyslechnuta a v téže lhůtě muselo být rozhodnuto o vazbě.

Úprava vazby v původním znění vycházela podle §67 z možnosti vzetí do vazby pouze osobu obviněnou, pokud existují skutečnosti, které odůvodňují obavy, že:

- a) že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště nebo zaměstnání anebo hrozí-li mu vysoký trest,
- b) že bude působit na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo
- c) že bude pokračovat v trestné činnosti, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.

Trvání vazby v přípravném řízení bylo omezené délkou 2 měsíců s možností prodloužení o 1 měsíc prokurátorem nebo na delší dobu generálním prokurátorem. Nejvyšší přípustná délka trvání vazby ale stanovena nebyla. Nově trestní řád umožňoval nahrazení vazby 2 možnostmi. První možnost představovala záruka společenské organizace. Na základě této záruky mohl orgán rozhodující o vazbě ponechat obviněného na svobodě nebo ho na svobodu propustit. Společenská organizace se zaručovala za chování obviněného a za to, že se na vyzvání dostaví k soudu, prokurátoru nebo vyšetřovacímu orgánu. Záruku nebylo možné uplatnit v případě vazby koluzní. Druhá možnost nahrazení vazby spočívala v písemném slibu obviněného podobajícím se slibu z předchozí právní úpravy, který jsem výše již popsal. O vazbě rozhodoval soud a v přípravném řízení prokurátor.³² Orgány činné v trestním řízení měly povinnost v každém období trestního řízení zkoumat, zda důvody vazby přetrvávají. Pokud důvody vazby odpadly, musel být obviněný propuštěn na svobodu. Obviněný měl ve vazbě právo kdykoli podat žádost o propuštění, která musela být neprodleně vyřízena.

³² RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEŽULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177. Str. 183-207

V roce 1969 se z trestního řádu odděluje úprava týkající se náhrady škody za neprávem udělenou vazbu. Tato problematika je nadále upravena v zákoně č. 58/1969 Sb. zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu státu nebo jeho nesprávným úředním postupem. Zmíněný zákon zaručoval důslednější náhradu než předchozí úprava nacházející se v trestním řádu. Odstranil omezení týkající se domáhání náhrady škody dědici poškozeného. Dosavadní prekluzi práva na náhradu nahradil promlčením. Dále odstranil promlčení trestního stíhání jako důvod pro vyloučení nároku na náhradu škody.

Trestně procesní úprava týkající se zajištění osob se až na drobné úpravy (v oblasti vazby odebrání možnosti prodloužení vazby generálním prokurátorem, požadavek formálního rozhodnutí o žádostech o propuštění z vazby, zavedení 14 denní doby, která musela uplynout pro podání nové žádosti o propuštění, pokud byla předchozí zamítnuta) udržela ve stejné podobě až do roku 1989, který je spojen s počátkem období mnohých legislativních změn napříč celým právním řádem, trestně procesního práva nevyjímaje.

1.4 Období od roku 1989 do roku 2001

Série novelizací trestně procesní úpravy započala pádem komunistického režimu a konkrétně ji odstartovala novela ve formě zákona č. 159/1989 Sb. V oblasti trvání vazby stanovila, že vazba může v přípravném řízení trvat pouze nezbytně nutnou dobu. Pokud by po uplynutí dvou měsíců trvání vazby hrozilo nebezpečí zmaření nebo ztížení dosažení účelu trestního řízení, mohlo být trvání vazby prodlouženo nadřízeným prokurátorem pokaždé maximálně o jeden měsíc. Celkově ovšem vazba v přípravném řízení nesměla trvat déle než rok a pokud v této době nebyla podána obžaloba, musel být obviněný propuštěn na svobodu. Vedle přípravného řízení byla omezena celková doba trvání vazby pro celé trestní řízení. Toto omezení spočívalo v horní hranici trestu za trestný čin, pro který byla na obviněného uvalena vazba. Počátek zmíněných lhůt se vázal k okamžiku omezení osobní svobody obviněného. Doba, po kterou se obviněný nemohl účastnit úkonů trestního stíhání, byla důvodem pro stavení výše zmíněných lhůt.

K další úpravě došlo novelou č. 178/1990. Prokurátor mohl v přípravném řízení po uplynutí dvou měsíců vazby a za předpokladu nebezpečí maření nebo ztížení trestního řízení vazební lhůtu prodloužit maximálně na 6 měsíců. Nad těchto 6 měsíců mohla být vazba prodloužena generálním prokurátorem, přičemž zůstává omezení celkové trvání vazby v délce 1 roku. V soudním řízení byla upravena maximální doba trvání vazby podobně jako v řízení přípravném také na 1 rok. Počátek lhůty pro skončení trestního řízení byl vázán na doručení obžaloby prokurátorem soudu.³³ Opatření nahrazující vazbu se také dočkala změn. Pojem „společenská organizace“ byl nahrazen pojmem „zájmové sdružení občanů“ a vedle něho mohla dát záruku za obviněného důvěryhodná osoba schopná příznivě ovlivňovat jeho chování. Slib mohl nově obsahovat omezení uložená obviněnému. Do trestního řádu byl po bezmála 40 letech vrácen institut kauce, byl-li dán důvod pro uvalení útekové vazby. Výše kauce se odvíjela od majetkových poměrů obviněného, závažností trestného činu a způsobené škody v rozmezí od 10 000 do 1 000 000 Kčs. V případě porušení povinností týkajících se kauce obviněným připadla majetková záruka státu.³⁴ Trestní řád opustil pojem příkaz k dodání do vazby a místo něho se vrátil k pojmu příkaz k zatčení. Současně stanovil obsahové náležitosti příkazu. U zadržení došlo ke zkrácení lhůty pro odevzdání zadržené osoby prokurátoru ze 48 hodin na 24.

Ještě tentýž rok došlo k přijetí další novely č. 303/1990 týkající se trvání vazby. Tato novela zakládá možnost trvání vazby až 2 roky v soudním řízení, pokud obžalovaný nebyl vzat do vazby v přípravném řízení. Zmíněné ustanovení se vztahuje pouze na stíhání vybraných závažných trestných činů. Novela č. 558/1991 Sb. přenáší možnost prodloužit vazbu na 6 měsíců z prokurátora na soudce, který tak může učinit na návrh prokurátora. Podobně přenáší možnost prodloužit vazbu nad 6 měsíců s generálního prokurátora na senát soudu s maximální možnou délkou trvání vazby 1 roku v přípravném řízení. V situaci, kdy nebylo možné přípravné řízení nebo řízení před soudem skončit do jednoho roku a propuštěním obviněného na svobodu hrozilo zřejmé nebezpečí životu a zdraví lidí nebo porušení jiných základních práv a svobod občanů,

³³ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEŽULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177. Str. 190-193

³⁴ Tamtéž Str. 194

mohl vazbu prodloužit na nezbytně nutnou dobu Nejvyšší soud. Do vazebních lhůt se nezapočítávala doba, po kterou se obviněný nemohl účastnit úkonů trestního řízení v důsledku toho, že si sám přivodil újmu na zdraví nebo zapříčinil jinou překážku a dále v důsledku výkonu vazby nebo zadržení v cizině.³⁵

Novelou č. 558/1991 Sb. došlo k přenesení rozhodování o vazbě z prokurátora na soudce. Prokurátor tedy nadále o vazbě nemohl vůbec rozhodovat. Novela dále zásadně zasáhla do úpravy příkazu k zatčení. Prokurátor přišel o pravomoc vydat příkaz k zatčení v přípravném řízení a ta byla převedena také na soudce. Samotné zatčení provádějí nově policejní orgány, na rozdíl od bezpečnostních orgánů před novelou. Ty byly povinné dodat obviněného neodkladně soudu, jehož soudce vydal příkaz k zatčení, nejpozději však do 24 hodin. Pokud by danou lhůtu nebylo možné dodržet, tak musel být obviněný v dané lhůtě dodán jinému věcně příslušnému soudu, jinak musel být propuštěn na svobodu. Po dodání obviněného soudci počínala běžet další 24 hodinová lhůta, ve které musel soudce obviněného vyslechnout, o vazbě rozhodnout a toto rozhodnutí obviněnému oznámit. V případě, kdy prováděl výslech soudce jiného věcně příslušného soudu, než kde byl příkaz k zatčení vydán, tento soudce informoval o výsledku výslechu soudce, který příkaz k zatčení vydal, ten poté rozhodl o vazbě a toto rozhodnutí obviněnému sdělil prostřednictvím soudce, který provedl výslech.

Novela č. 292/1993 Sb. nově omezila možnost prodloužení vazební lhůty přesahující 2 roky Nejvyšším soudem z „na nezbytně nutnou dobu“ na maximálně 3 roky, v případě zvláště závažných trestných činů na roky 4. V ustanovení týkajícím se kauce byl zrušen horní limit pro peněžitou záruku, což mělo umožnit lépe stanovit přiměřenou výši peněžitě záruky. Došlo ke zrušení vyhledávání. To se odrazilo v úpravě zadržení v tom, že zadržet osobu mohl pouze vyšetřovatel, případně kdokoliv při přistižení při činu, nikoliv však policejní orgán (který vyšetřovacím orgánem nebyl). Policejnímu orgánu mohla být pouze předána osoba omezená na osobní svobodě kýmkoliv po přistižení při činu. Tato úprava tedy vytvářela vážný aplikační problém. Policejní orgán sice byl oprávněn zajistit osobu přistiženou při činu nebo osobu

³⁵ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEŽULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177. Str. 194-195

podezřelou z přípravy, pokusu nebo spáchání trestného činu podle §14 zákona č. 283/1991,³⁶ avšak toto policejní zadržení bylo omezeno lhůtou 24 hodin. Policejní orgány si dokonce vypomáhali institutem omezení osobní svobody osoby přistižené při činu, k čemuž byl oprávněn kdokoli. Dále nebylo upraveno, zdali se doba policejního zajištění započítává do doby zadržení podle TrŘ. Tato otázka byla vyřešena až v nálezech Ústavního soudu, které stanovily, že doba policejního zajištění se do běhu lhůty u zadržení podle TrŘ započítává.

Novelou č. 152/1995 Sb. bylo přeneseno rozhodování o prodloužení vazby nad 2 roky z Nejvyššího soudu na vrchní soudy a stížnosti státního zástupce proti usnesení, jimž byl zamítnut návrh státního zástupce na prodloužení vazby, byl příznán odkladný účinek.³⁷

Na první pohled drobné změny se dočkala formulace důvodu koluzní vazby. Zatímco doposud postačovala pro koluzní důvod obava, že obviněný bude působit na svědky nebo spoluobviněné, v novelizovaném znění již nadále byla potřeba obava, že působení obviněného bude směřovat vůči svědkům nebo spoluobviněným dosud nevyslechnutým. Tato změna směřovala k eliminaci situací, kdy byl např. obviněný držen ve vazbě z koluzního důvodu, přestože byly důkazy v podobě výpovědí svědků nebo spoluobviněných před soudem již řádně procesně provedeny.³⁸

1.5 Období od roku 2001 po současnost

Rok 2001 je výrazným milníkem novodobého českého trestního práva procesního z důvodu přijetí novely č. 265/2001 Sb., účinné od 1. 1. 2002. Tato novela se dotýkala bezmála 2/3 stávajícího trestního řádu. Z toho důvodu se objevovaly názory, že tak razantní změna by měla přijít až po obsáhlejší analýze stávající úpravy, případně ve formě rekonstrukce. Stav tehdejší úpravy trestního řízení byl ale z důvodu desítek novelizací přijatých od roku 1961 tak zoufalý, že vytvářel výkladové, resp. aplikační

³⁶ Zákon ČNR o Policii České republiky

³⁷ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177. Str. 197-200

³⁸ MANDÁK, VÁCLAV. Důvody koluzní vazby po novele trestního řádu z roku 1995. *Bulletin advokacie*, 1996, č. 6-7, str. 27

problémy, které bylo nutné řešit bezodkladně. Provedení zásadních změn bylo tedy nezbytné a z časových důvodů byla přijata „pouze“ novelizace.

Ustanovení upravující zadržení se dočkala pojmových a formulačních změn. Tato novela nahradila v ustanoveních o zadržení pojem „vyšetřovatel“ pojmem „policejní orgán“, čímž odstranila aplikační problém, kdy podle trestního řádu do té doby nebyl policejní orgán oprávněn podezřelého zadržet dle § 76 odst. 1 TrŘ, právě protože daný policejní orgán nemusel být zároveň vyšetřovatelem. V praxi se tak v případě nutnosti „zadržení“ osoby přistižené při činu nebo bezprostředně poté policejním orgánem situace řešila aplikací § 76 odst. 2 TrŘ., tedy omezením osobní svobody, které svědčí jakékoliv osobě.³⁹ Použitím výše uvedeného pojmu „policejní orgán“ tak tento při zadržení podezřelého již nadále postupoval dle § 76 odst. 1 TrŘ a nikoliv dle § 76 odst. 2 TrŘ, jak tomu bylo doposud. Úprava zatčení byla ponechána beze změny.

V době před novelou byla situace okolo vazebních věznic v nežádoucím stavu. Ve vazbách bylo příliš mnoho osob, z nichž většina pro trestné činy menší závažnosti nebo kvůli neúměrné délce řízení ve vazebních věcech. Ke dni 30.6.2001 bylo v České republice 210 vazebně stíhaných osob na každých 100.000 obyvatel. Pro srovnání lze uvést ve stejném období údaje týkající se sousedních států, ve kterých je kriminalita na obdobné úrovni, avšak počty vazebně stíhaných osob jsou násobně nižší. Např. Rakousko mělo na každých 100.000 obyvatel 85 vazebně stíhaných osob, Německo 90, Slovensko 125, Polsko 145. Průměrná délka vazby přitom v České republice v rámci přípravného řízení představovala 99 dní a v řízení před soudem 128 dní.⁴⁰ Z výše uvedeného je zřejmé, že institut vazby byl v České republice využíván podstatně více než v ostatních evropských zemích. Z tohoto důvodu obsahovala novela četné změny v ustanoveních týkajících se právě vazby. Smyslem nové úpravy vazby bylo omezení jejího užívání pokud možno jen na nezbytně nutné případy.

³⁹ VONDRUŠKA, FRANTIŠEK. K přípustnosti zadržení osoby podezřelé ze spáchání trestného činu ve světle novely trestního řádu účinné od 1. ledna 2002. Právní rozhledy, 2002, č. 5, str. 215

⁴⁰ KRÁL, VLADIMÍR. K nové právní úpravě vazebního řízení. Bulletin advokacie, 2001, č. 11-12, str. 69

Trestní řád výslovně upravil zásadu zdrženlivosti a přiměřenosti, která byla do té doby pouze dovozována praxí a právní teorií. Tato zásada stanovuje orgánům činným v trestním řízení, aby v co nejmenší míře zasahovaly do práv a svobod občanů, aby byla užitá pouze ta opatření, která nejlépe slouží k dosažení účelu, ale zároveň nebudou představovat nepřiměřený zásah do práv a svobod osoby, proti které je opatření užíváno.⁴¹ Tímto způsobem byl do trestního řádu promítnut čl. 4 odst. 1 a 4 LZPS⁴². Zmíněné zásady zásadně ovlivnily ustanovení týkající se vazebních důvodů. Existence některého z vazebních důvodů musela být podložena konkrétními zjištěnými skutečnostmi. Vzít obviněného do vazby bylo možné, pouze pokud účelu vazby nešlo dosáhnout jiným způsobem. Dále by existence vazebních důvodů měla vyplývat především z jednání obviněného, kdežto jiných osob jen ve výjimečných případech.

Nově došlo k formulování překážek vzetí do vazby, které spočívají v nemožnosti vzetí obviněného do vazby v případě, pokud je stíhán za úmyslný trestný čin nepřevyšující 2 léta nebo za nedbalostní trestný čin nepřevyšující 3 léta, resp. pokud není dán některý ze zpřísněných důvodů vazby. Zpřísněné důvody jsou naplněny, pokud obviněný: a) uprchl nebo se skrýval, b) opakovaně se nedostavil na předvolání a nepodařilo se jinak zajistit jeho účast při úkonu trestního řízení, c) je neznámé totožnosti a nepodařilo se jí dostupnými prostředky zjistit, d) působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil trestní stíhání a e) pokračoval v trestné činnosti pro níž je stíhán. Dále není možné vzít obviněného do vazby ve zkráceném trestním řízení a pro trestné činy, kdy je zřejmé že vzhledem k jeho osobě a okolnostem trestného činu nebude uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, pokud zde není některý ze zpřísněných důvodů vazby.

Rozhodování o prodloužení vazby bylo nahrazeno pravidelným rozhodováním o dalším trvání vazby a v přípravném řízení byla tato působnost svěřena státnímu zástupci. Rozhodování o dalším trvání vazby v případech převyšujících dva roky bylo

⁴¹ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177. Str. 226

⁴² LZPS čl. 4 odst. 1 *Povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod. Odst. 4 Při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena.*

převezeno z vrchních soudů a Nejvyššího soudu na soud nebo státního zástupce, který řízení vede. Lhůty pro rozhodování o dalším trvání vazby získaly prekluzivní charakter, což v praxi znamená povinnost propustit obviněného na svobodu, pokud ve lhůtě není rozhodnuto. Došlo ke stanovení 5 denní lhůty, v rámci které musel státní zástupce od doručení žádosti obviněného o propuštění na svobodu z vazby tuto předložit soudu a tato lhůta zároveň platila i pro soud samotný, resp. v rámci této lhůty byl soud povinen o této žádosti rozhodnout. Charakter této konkrétní pětidenní lhůty však byl pouze pořádkový, její nedodržení tedy nezakládalo bez dalšího povinnost propustit obviněného na svobodu, v úvahu však v případě nedodržení lhůty připadalo vyvození karné odpovědnosti státního zástupce či soudce. Nejvyšší přípustné celkové doby trvání vazby se nově odvíjí od závažnosti trestného činu. Důvodem pro takovou změnu byl jednak předpoklad, že typová závažnost trestného činu je přímo úměrná složitosti daného konkrétního případu a tedy i potřebného času na jeho objasnění a jednak snaha předcházet situacím, kdy by mohl obviněný strávit ve vazbě delší dobu, než by mohla být výše případného trestu odnětí svobody s ohledem na případnou zákonnou sazbu. Také poměr mezi trvání vazby v přípravném řízení a v řízení před soudem byl pozměněn. V přípravném řízení mohl obviněný ve vazbě strávit maximálně jednu třetinu celkové přípustné doby vazby a v řízení před soudem zbylé třetiny dvě.^{43 44} Došlo k výraznému omezení trvání koluzní vazby v tom smyslu, že nadále může trvat nejdéle 3 měsíce, pakliže nebude zjištěno, že obviněný již na svědky nebo spoluobviněné působil. Nově se objevuje dohled probačního úředníka jako institut nahrazující vazbu. V přípravném řízení k oprávnění státního zástupce dále přibyla možnost propuštění obviněného z vazby na svobodu na základě některého z institutů nahrazující vazbu.

Jak již bylo řečeno výše, smyslem novelizace institutu vazby bylo především omezení jejího dosavadního nadužívání. Ze statistických údajů znázorněných v následujících tabulkách je možné objektivně prozkoumat, do jaké míry byla novelizace v této oblasti úspěšná.

⁴³ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177. Str. 228

⁴⁴ ŠÁMAL, PAVEL. K aktuálním otázkám rozhodování o trvání vazby. *Trestněprávní revue*, 2002, č. 7, str. 193

Rok 2000

tabulka č. 1

zdroj: statistická hlášení a ročenky Vězeňské služby ČR

Vazebně stíhaní obvinění v první polovině roku 2000						
Ke dni	31.1.	28.2.	31.3.	30.4.	31.5.	30.6.
Muži	6583	6605	6568	6482	6143	5808
Ženy	387	378	379	351	314	313
Celkem	6970	6983	6947	6833	6457	6121
Vazebně stíhaní obvinění v druhé polovině roku 2000						
Ke dni	31.7.	31.8.	30.9.	31.10.	30.11.	31.12.
Muži	5844	5850	6001	5953	5907	5604
Ženy	326	334	365	388	378	363
Celkem	6170	6184	6366	6341	6285	5967

Rok 2001

tabulka č. 2

zdroj: statistická hlášení a ročenky Vězeňské služby ČR

Vazebně stíhaní obvinění v první polovině roku 2001						
Ke dni	31.1.	28.2.	31.3.	30.4.	31.5.	30.6.
Muži	5626	5626	5661	5707	5587	5454
Ženy	362	360	337	339	328	318
Celkem	5988	5986	5998	6046	5915	5772
Vazebně stíhaní obvinění v druhé polovině roku 2001						
Ke dni	31.7.	31.8.	30.9.	31.10.	30.11.	31.12.
Muži	5419	5415	5460	5437	5222	4341
Ženy	330	339	343	318	300	242
Celkem	5749	5754	5803	5755	5222	4583

Rok 2002 – 1.2.2002 nabyla účinnosti předmětná novela Tr.Ř.

tabulka č. 3

zdroj: statistická hlášení a ročenky Vězeňské služby ČR

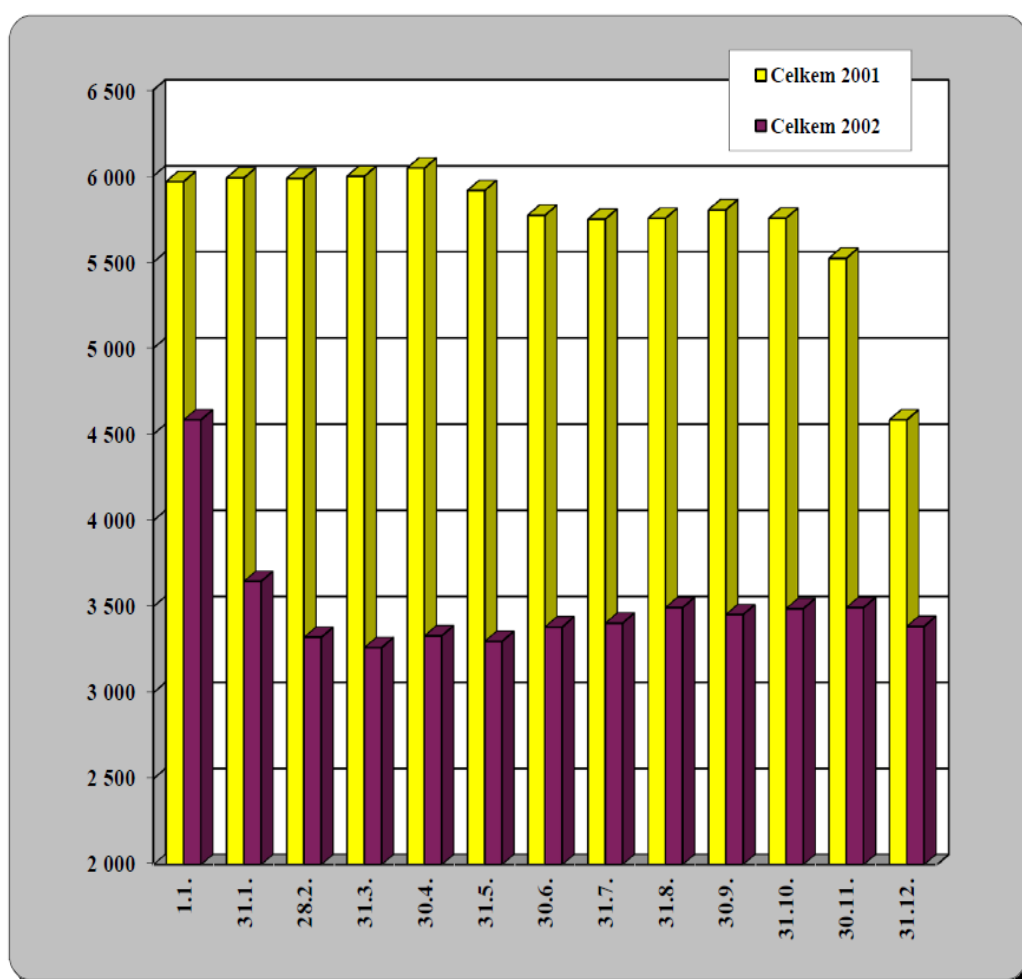
Vazebně stíhaní obvinění v první polovině roku 2002						
Ke dni	31.1.	28.2.	31.3.	30.4.	31.5.	30.6.
Muži	3478	3186	3122	3187	3155	3224
Ženy	168	135	139	143	142	157
Celkem	3646	3321	3261	3330	3297	3381
Vazebně stíhaní obvinění v druhé polovině roku 2002						
Ke dni	31.7.	31.8.	30.9.	31.10.	30.11.	31.12.

Muži	3232	3314	3273	3315	3325	3222
Ženy	170	179	179	172	168	162
Celkem	3402	3493	3452	3487	3493	3384

Z tabulek vyplývá, že před novelou z roku 2001 měl počet vazebně stíhaných osob mírně klesající tendenci nebo se držel meziměsíčně zhruba na stejné úrovni. Po novelizaci trestního řádu však počet obviněných ve vazbě skokově klesl. Tak např. k 31.3.2002 se jednalo celkem o 3261 vazebně stíhaných osob, kdežto k 31.3.2001 se jednalo celkem o 5998 osob. Tento rozdíl představuje zhruba 46% meziroční pokles vazebně stíhaných osob a v ostatních měsících se jedná o poklesy obdobné. Kdežto pokud bychom měli srovnat stavy vazebně stíhaných k 31.3.2001, tedy 5998 osob a 31.3.2000, tedy 6947 osob, tak se jedná o znatelně mírnější pokles představující „pouze“ 14%. Pro větší přehlednost jsou stavy v letech 2001 a 2002 znázorněny v následujícím grafu.

graf č. 1

zdroj: statistická hlášení a ročenky Vězeňské služby ČR

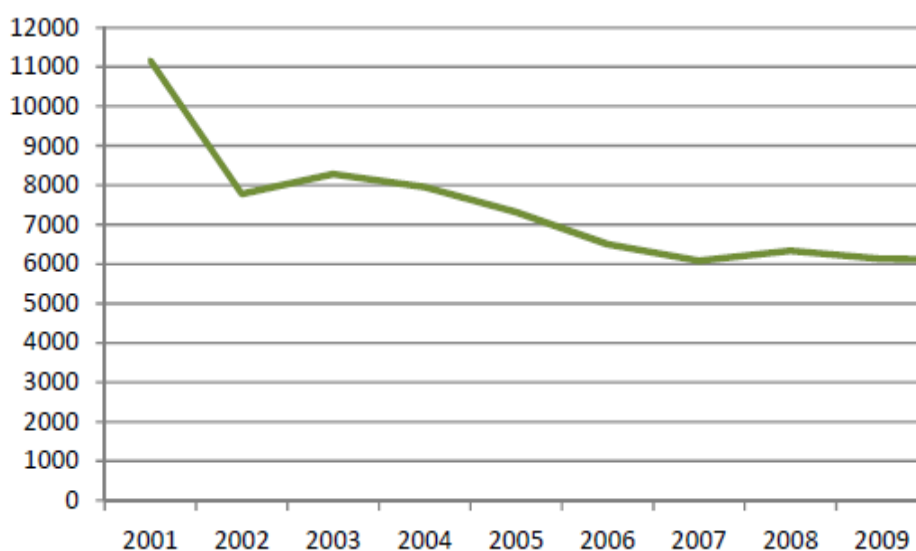

K podobným závěrům lze dojít při porovnání údajů o počtech přijatých obviněných osob do vazby v roce 2001 a v letech následujících, ze kterých je opět zřejmý skokový pokles při využívání vazby.

tabulka č. 4, graf. č. 2

zdroj: statistická hlášení a ročenky Vězeňské služby ČR

Příjem obviněných do vazby v letech 2001 - 2009									
Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Počet	11160	7776	8285	7951	7323	6504	6085	6334	6134

Z dostupných údajů⁴⁵ je tedy naprosto zřejmé, že po přijetí novely trestního řádu došlo k rapidnímu snížení užívání institutu vazby a lze tedy říci, že účelu snížení nadužívání tohoto způsobu zajištění osoby pro trestní řízení zejména zpřísněním podmínek pro vzetí do vazby, resp. podmínek pro její další trvání apod., bylo dosaženo.

Novelou č. 459/2011 Sb. byl do trestního řádu zapracován institut vazebního zasedání. Důvodem této změny byl nevyhovující stav před novelou, kdy nebylo obviněnému zaručeno dodržení některých ústavně zaručených práv a svobod v oblasti rozhodování o dalším trvání vazby. Zejména nastávaly situace, kdy bylo rozhodováno o dalším trvání vazby obviněného v rámci neveřejných řízení bez jeho přítomnosti, což

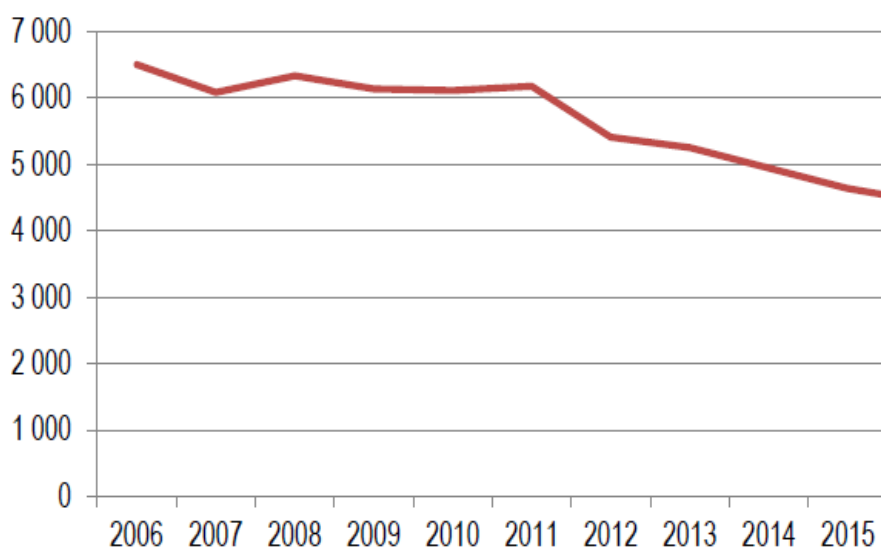
⁴⁵ Všechny statistické údaje byly získány ze zveřejněných ročenek Vězeňské služby ČR

vylučovalo možnost obviněného, popř. jeho obhájce, se k věci vyjádřit a aktivně se bránit. Novela také prodloužila délku lhůty, která musí uplynout, aby mohl obviněný opětovně podat žádost o propuštění na svobodu z 2 týdnů na 30 dní. Došlo k dalšímu oslabení postavení státního zástupce v přípravném řízení ve vztahu k vazebnímu řízení. V přípravném řízení státní zástupce již nemohl rozhodovat o dalším trvání vazby, když tato pravomoc byla svěřena výlučně soudu. Role státního zástupce byla omezena na pouhé podání návrhu na rozhodnutí o dalším trvání vazby soudu před uplynutím zákonné tříměsíční lhůty. Tato změna vyplývala z ustáleného postoje ESLP, který nepovažoval státního zástupce za orgán skýtající potřebné záruky pro přezkoumávání zákonnosti zbavení osobní svobody, zejména pak nezávislost a nestrannost vzhledem k postavení státního zástupce v rámci trestního řízení. V důsledku uvedených změn došlo k podstatnému poklesu zatížení soudů týkajícího se vazebního řízení a taktéž k dalšímu poklesu vazebně stíhaných osob. Ze statistických údajů lze u této novely obdobně dovodit dopad do praktické sféry představující snížení počtu osob vzatých do vazby.

tabulka č. 5, graf č. 3

zdroj: statistická hlášení a ročenky Vězeňské služby ČR

Příjem obviněných do vazby v letech 2006 - 2015										
Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Počet	6504	6085	6334	6134	6115	6178	5409	5254	4948	4636

Při bližším prozkoumání vývoje počtu přijatých obviněných v uvedených letech si můžeme všimnout relativně stabilních údajů do roku 2012, kdy však dochází k určitému zlomu ve smyslu snížení počtu přijatých obviněných do vazby. Po roce 2012 pak jde již opět o plynulý vývoj.

Další praktickou změnou, kterou jistě ocenily soudy při rozhodování o vazbě, bylo odstranění jisté dvoukolejnosti spočívající v tom, že vedle sebe doposud mohlo běžet řízení o žádosti obviněného o propuštění na svobodu a řízení o periodickém přezkumu dalšího trvání vazby s ohledem na zákonnou tříměsíční lhůtu. Takové situace nešlo docela dobře ospravedlnit, protože bez ohledu na skutečnost, že si obviněný podal žádost o propuštění na svobodu, musel státní zástupce i tak podat soudu před vypršením zákonné tříměsíční lhůty návrh na rozhodnutí o dalším trvání vazby. Výsledkem tedy byla existence dvou řízení, ve kterých se řešila ve své podstatě jedna a ta samá otázka a prováděly se ty stejné důkazy, což představovalo zbytečnou zátěž pro orgány činné v trestním řízení bez logického ospravedlnění. Po novele se již jak rozhodnutí o žádosti obviněného o propuštění na svobodu, tak rozhodnutí o dalším trvání vazby obě posuzují jako rozhodnutí, od kterých začíná běžet nová tříměsíční lhůta k rozhodnutí o dalším trvání vazby.⁴⁶

V roce 2013 byl přijat zákon č. 45/2013 Sb., Zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů. Tento zákon mimo komplexní úpravu týkající se pomoci obětem trestného činu novelizoval trestní řád. Nejvýznamnější změnou je zavedení tzv. předběžných opatření. Taktéž stojí za zmínku novela trestního řádu č. 105/2013 Sb., která zakotvuje do trestního řádu příkaz k zadržení.

Drobnou, nicméně dle mého názoru významnou změnu představuje novela č. 150/2016 Sb., která přináší do trestního řádu úpravu týkající se elektronické kontroly plnění povinností uložených v souvislosti s nahrazením vazby některým z případných nahrazujících opatření.

⁴⁶ VICHEREK, ROMAN. Co je nového v trestním řádu od 1.1.2012 – II.část. www.epravo.cz, ID 80505

Zákon č. 57/2017 Sb. posiluje mj. práva osoby zadržené a zatčené. Nově totiž přiznává těmto osobám právo na to, aby prostřednictvím písemných sdělení nebo telefonu komunikovaly na své náklady s osobou, kterou si sami určí. Samozřejmě za předpokladu, že taková komunikace je technicky možná a zároveň za předpokladu, že tato komunikace neohrozí dosažení účelu trestního řízení, případně zájem na ochraně oběti. Nutno uvést, že tato komunikace podléhá kontrole.

2 Vztah vnitrostátního českého práva k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod

Dne 18.3.1992 byla Československou federativní republikou ratifikována Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Po vzniku samostatné České republiky se stala v důsledku nástupnictví smluvní stranou přímo Česká republika, která následně ratifikovala i dodatkový protokol č. 11, na základě kterého došlo ke zřízení Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Do té doby náleželo projednávání stížností proti rozhodnutím jednotlivých států jakožto smluvních stran Úmluvy Evropské komisi pro lidská práva. Čl. 10 Ústavy České republiky stanoví, že *„Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.“* Protože Úmluva je ve své podstatě právě mezinárodní smlouvou, stala se přímo součástí právního řádu, ke kterému má navíc a aplikační přednost.

Úlohou Evropského soudu pro lidská práva je dbát na dodržování základních lidských práv, která jsou v Úmluvě zaručena, neboť pouhé přistoupení smluvních států k Úmluvě ještě nezajišťuje, že tato práva budou efektivně respektována. Pravomoc ESLP spočívá v přezkoumávání postupů a rozhodnutí orgánů smluvních států, resp. zdali se tyto postupy základním lidským právům zaručeným v Úmluvě nepříčí.

ESLP nepředstavuje další instanci ve vztahu k vnitrostátním soudům a nemůže tak přímo zasahovat do rozhodnutí soudů smluvních států. Smyslem ESLP je autoritativně shledat, zdali došlo k porušení nějakého z práv obsažených v Úmluvě či nikoliv.

Jednání ESLP je iniciováno tzv. stížností. Se stížností se k ESLP může obrátit kdokoliv, kdo tvrdí, že v jeho neprospěch bylo porušeno některé ze základních lidských práv. Aby mohla být takto podaná stížnost vůbec pro ESLP přijatelná, musí být splněna podmínka vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků, a to včetně Ústavní stížnosti.

Pokud stěžovatel tuto podmínku splnil, musí taktéž dbát na dodržení lhůty k podání stížnosti v trvání 6 měsíců od doručení konečného vnitrostátního rozhodnutí.

Teprve v případě splnění výše uvedených podmínek může ESLP stížnost projednat. Při samotném posuzování stížnosti může ESLP dojít ke dvěma různým závěrům. Buď dospěje k závěru, že nedošlo k porušení žádného práva uvedeného v Úmluvě, nebo dojde k závěru, že k takovému porušení došlo a vyloží, z jakých důvodů tomu tak je.

Pokud ESLP rozhodne, že k porušení některého ze základních práv skutečně došlo, může dle volné úvahy přiznat stěžovateli přiměřené zadostiučinění vyjádřené v penězích, pokud není možné protiprávní stav napravit jiným způsobem. Zpravidla ESLP taktéž přizná úspěšnému stěžovateli náhradu nákladů řízení. V určitých případech, resp. zejména v trestních věcech se může stěžovatel v souvislosti se svojí úspěšnou stížností obrátit s rozhodnutím ESLP na Ústavní soud v rámci obnovy řízení, v důsledku čehož se může domoci dalšího projednávání jeho věci, kdy už však bude jednáno s přihlédnutím k závaznému rozhodnutí ESLP.

V rigorózní práci se pokusím klást důraz právě na judikaturu ESLP. Bude se jednat zejména o stížnosti na porušení ustanovení Úmluvy týkajících se vazby, resp. omezení osobní svobody, kdy budou stěžovateli v případě úspěchu zpravidla přiznávána přiměřená zadostiučinění.

Základní práva týkající se zajištění osob pro trestní řízení jsou v Úmluvě obsažena zejm. v čl. 5, a to následovně:

Odst. 1 - Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

a) zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem;

b) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby proto, že se nepodrobila rozhodnutí vydanému soudem podle zákona, nebo proto, aby bylo zaručeno splnění povinnosti stanovené zákonem;

c) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání;

d) jiné zbavení svobody nezletilého na základě zákonného rozhodnutí pro účely výchovného dohledu nebo jeho zákonné zbavení svobody pro účely jeho předvedení před příslušný orgán;

e) zákonné držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů nebo tuláků;

f) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby, aby se zabránilo jejímu nepovolenému vstupu na území nebo osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání.

Odst.2 - Každý, kdo je zatčen, musí být seznámen neprodleně a v jazyce jemuž rozumí, s důvody svého zatčení a s každým obviněním proti němu.

Odst. 3 - Každý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven svobody v souladu s ustanovením odstavce 1 písm. c) tohoto článku, musí být ihned předveden před soudce nebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci a má právo být souzen v přiměřené lhůtě nebo propuštěn během řízení. Propuštění může být podmíněno zárukou, že se dotčená osoba dostaví k přelíčení.

Odst. 4 - Každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné.

Odst. 5 - Každý, kdo byl obětí zatčení nebo zadržení v rozporu s ustanoveními tohoto článku, má nárok na odškodnění.

3 Možnosti zajištění obviněného pro trestní řízení

3.1 Obecně k zajištění osob

Spácháním trestného činu vzniká mezi pachatelem a státem trestněprávní vztah. Tento vztah obsahuje na jedné straně právo a zároveň povinnost státu uložit pachateli na základě zákona trest nebo ochranné opatření. Na druhé straně má pachatel právo, aby bylo vůči němu v rámci trestního řízení postupováno v souladu se zákonem a má povinnost se případnému trestu nebo ochrannému opatření podrobit. Postupem orgánů činných v trestním řízení vzniká vůči dotčeným subjektům vztah trestněprocesní. V rámci trestněprocesního vztahu se poté orgány činné v trestním řízení nemohou obejít bez určitých zásahů do základních práv a svobod, které jsou pro splnění účelu trestního řízení, jímž je zjištění pachatele trestného činu a rozhodnutí o jeho vině či nevině, případně trestu a ochranném opatření, zkrátka nezbytné.

Zajištění přítomnosti některých osob pro trestní řízení je jedním ze zmíněných zásahů do základních práv a svobod. Zpravidla předpokládají jednotlivé zajišťovací úkony použití určité míry donucení, které však probíhá na základě zákonného zmocnění, ať už vyplývá ze zákona či ústavních předpisů. Zajišťovací úkony však ve své podstatě nejsou na rozdíl od trestů sankcemi, nýbrž se jedná pouze a prostředky sloužící k dosažení účelu trestního řízení. Tyto úkony směřují především vůči osobě obviněného, případně obžalovaného či odsouzeného – dále jen „obviněný“, osobě podezřelé ze spáchání trestného činu a dalším osobám (např. svědek, znalec, tlumočník, zúčastněná osoba na trestním řízení). Vzhledem k tomu, že se v trestním řízení zjišťuje, zda byl spáchán trestný čin a kdo jej spáchal, největší důraz je kladen na zajištění přítomnosti obviněného, a to jak na úkonech trestního řízení, tak také v řízení vykonávacím. Přítomnost obviněného je pro náležité a všestranné posouzení věci zásadní. Osobní účast obviněného na řadě úkonů prováděných v rámci trestního řízení, jako např. výslech, rekognice či účast u hlavního líčení před soudem, má totiž obrovský význam právě ve smyslu řádného objasnění věci. Nepřítomnost obviněného naopak ztěžuje efektivní naplnění účelu trestního řízení.⁴⁷

⁴⁷ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEŽULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 233

Protože se trestní řízení vede proti osobám, o jejichž vině zatím není rozhodnuto a o kterých se pouze předpokládá, že jsou pachateli předmětného trestného činu, dochází ke střetu protichůdných zájmů. Na jedné straně je to ochrana základních práv a svobod osob v trestním řízení, na druhé straně potřeba, aby měly orgány činné v trestním řízení k dispozici účinné prostředky, kterými budou schopny přítomnost těchto osob na úkonech trestního řízení zajistit. Bez těchto prostředků by bezpochyby účel trestní řízení možné naplnit nebylo. Zásadním je však přesné stanovení pravidel pro uplatňování těchto prostředků, jakož i přesné vymezení limitů jejich využití. Základní východisko pro zajištění osob v trestním řízení pak vyplývá z čl. 4 Listiny, tedy že při použití zajišťovacích úkonů musí být vždy šetřeno jejich podstaty a smyslu.⁴⁸

Trestní řád, případně zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, upravují následující možnosti zajištění obviněného.

- a) Předvolání a předvedení podle § 90 TrŘ.
- b) Udělení pořádkové pokuty podle § 66 TrŘ
- c) Zadržení obviněného policejním orgánem podle § 75 TrŘ
- d) Příkaz k zatčení podle § 69 TrŘ
- e) Zákaz vycestování do zahraničí podle § 77a
- f) Zatčení na základě vydaného evropského zatýkacího rozkazu podle § 190 ZMJSVT⁴⁹
- g) Vyžádání osoby z cizího státu podle § 79 ZMJSVT
- h) Vzetí obviněného do vazby podle § 67 a násl. TrŘ

3.2 Principy zajištění osob v trestním řízení

Jedná se o obecné zásady, které ovlivňují úpravu všech zajišťovacích prostředků. Míra uplatnění těchto principů se ale u jednotlivých zajišťovacích opatření liší. Dále je nutné si uvědomit určité odlišnosti mezi principy ovlivňujícími zajišťovací opatření a

⁴⁸ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 234

⁴⁹ Zák. č. 104/2013 o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních

principy ovlivňující konkrétně vazbu, o kterých bude pojednáno později v kapitolách týkajících se vazby samotné.

- a) Princip zdrženlivosti a přiměřenosti spočívá v tom, že orgány činné v trestném řízení zasahují do základních práv a svobod osob v co nejmenší možné míře. Musí být užívána opatření, která nejlépe dosáhnou účelu trestního řízení, avšak nesmí nepřiměřeně zasahovat do práv osob, vůči kterým se uplatňují a zároveň šetří jejich osobnosti v mezích daných povahou příslušného opatření.
- b) Princip zákonnosti stanovuje, že uplatňování zajišťovacích opatření musí být prováděno pouze na základě zákona a v jeho mezích. Přičemž pojem zákona je zde nutno chápat v širším smyslu, který zahrnuje i ústavu a mezinárodní smlouvy, jimiž je Česká republika vázána.
- c) Na základě principu ultima ratio by mělo docházet k využívání zajišťovacích opatření ve výjimečných situacích jako krajních prostředků, a to pouze pokud není možné daného účelu dosáhnout jiným, méně závažným způsobem.
- d) Princip proporcionality spočívá ve využívání pouze takových zajišťovacích opatření, která svou povahou odpovídají jednak závažnosti trestného činu, který je předmětem trestního řízení, ale také osobě, proti které jsou zajišťovací opatření uplatňována.
- e) Princip subsidiarity blíže rozvíjí princip zdrženlivosti a přiměřenosti. Na základě tohoto principu je nutné využít některé ze zajišťovacích opatření, pouze pokud využití méně intenzivnějšího opatření není způsobilé dosáhnout žádaného účelu.
- f) Princip fakultativnosti je potřeba chápat jako možnost výběru mezi uplatněním některého ze zajišťovacích opatření za splnění zákonem daných podmínek a mezi neuplatněním tohoto opatření. Jinými slovy, i když jsou splněny podmínky pro uplatnění některého opatření, příslušný orgán nemusí na základě pečlivého posouzení daného případu nutně toto opatření využít,

pokud má za to, že účelu trestního řízení může být dosaženo jiným způsobem.⁵⁰

3.3 Předvolání obviněného- § 90 TrŘ.

Předvolání je procesní úkon příslušného orgánu činného v trestním řízení, na základě kterého je obviněnému (ale i jiným osobám jako např. svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi) uložena povinnost se dostavit v určitý čas na určité místo k nějakému úkonu⁵¹ k orgánu činnému v trestním řízení, který tento úkon provede. Jedná se o nejběžnější způsob zajištění přítomnosti příslušné osoby na procesních úkonech. V předvolání se předpokládá, že předvolaná osoba se k danému úkonu dobrovolně dostaví. Jakékoliv bezprostřední donucení není tedy možné. Teprve v případě nesplnění povinnosti uložené v předvolání, tedy nedostavení se na stanovené místo ve stanovený čas, připadá v úvahu použití prostředku donucujícího charakteru, kterým je předvedení, nebo prostředku spíše sankčního charakteru, kterým je pořádková pokuta (o těchto viz. dále). V krajních případech je dokonce možné vzít obviněného do vazby. V praxi půjde zejména o případy, kdy se obžalovaný opakovaně nedostavil na předvolání k hlavnímu líčení a ani předvedení není možné. Avšak uvedený postup nelze vyloučit ani ve vztahu k obviněnému.⁵² K dané problematice se podrobně vyjádřil Ústavní soud ve svém usnesení ze dne 25.6.1998 sp. zn. III ÚS 18/1998. Ústavní soud vyslovil, že *„Ze skutečnosti, že se obžalovaný nedostavil k hlavnímu líčení, ač byl k němu řádně předvolán, nelze mechanicky vyvozovat obavu, že se trestnímu stíhání vyhýbá. Vynaložil-li však soud veškeré úsilí k tomu, aby jeho účast u hlavního líčení zajistil tím, že ho opakovaně předvolával všemi způsoby, které příslušný procesní předpis (trestní řád) umožňuje, a plyne-li z chování obžalovaného nepochybně, že se účasti na hlavním líčení vyhýbá ať už tím, že se nezdržuje na adresách, které sám uváděl, nebo že soudní písemnosti odmítá převzít, ačkoli i ze sdělovacích prostředků, kterými byla jeho věc*

⁵⁰ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 238

⁵¹ Nejčastěji bude takovým úkonem výslech, dále pak zejména konfrontace, rekognice, rekonstrukce, vyšetřovací pokus, prověrka na místě atd.

⁵² RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 250

sledována, dobře věděl o snaze soudu jej k hlavnímu líčení předvolat, a nic mu nebránilo v tom, aby předvolání přijal a hlavního líčení se zúčastnil, a má-li soud za to, že výslech obžalovaného je nutný a poskytuje se mu tím možnost před soudem se obhajovat a vyjádřit se ke všemu, co je mu kladeno za vinu, jsou tyto okolnosti, nelze-li jeho účast zajistit ani jinými prostředky předpokládanými v § 90 TrŘ, dostatečným a rozumným důvodem k tomu, aby byl obžalovaný vzat do vazby, neboť je odůvodněná obava, že nastane důsledek předvídaný v § 67 písm. a) TrŘ, a kdyby soud nepoužil tohoto prostředku, hrozilo by nebezpečí, že trestní věc nebude moci projednat.“

Předvolání obžalovaného k hlavnímu líčení podle §198 TrŘ a veřejnému zasedání (týká se zejména odvolání) podle §233 TrŘ se vyznačuje některými specifikami. §198 TrŘ. totiž stanoví, že hlavní líčení může být nařízeno tak, aby měli obžalovaný od doručení předvolání, jeho obhájce a státní zástupce od doručení vyrozumění, lhůtu alespoň 5 pracovních dnů na přípravu. Pouze s jejich souhlasem lze tuto lhůtu zkrátit. U obžalovaného navíc platí, že lze lhůtu zkrátit, pouze pokud se k hlavnímu líčení dostaví a navíc o provedení hlavního líčení výslovně žádá. U ostatních osob, které se k hlavnímu líčení předvolávají nebo vyrozumívají, postačí, pokud je lhůta na přípravu alespoň 3 dny. Podobná úprava týkající se lhůt je obsažena ve zmíněném §233 TrŘ. Den veřejného zasedání je totiž nutné stanovit také tak, aby osoba, která dala svým návrhem k veřejnému zasedání podnět, dále pak osoba, která může být rozhodnutím ve veřejném zasedání dotčena⁵³, obhájci a zmocnění těchto osob a státní zástupce měli taktéž lhůtu 5 pracovních dnů na přípravu. Pro možnosti zkrácení této lhůty platí obdobně, co bylo řečeno u předvolání k hlavnímu líčení.⁵⁴

V samotném předvolání musí být vyznačena trestní věc, které se daný úkon týká, čas a místo úkonu, procesní postavení předvolávané osoby, údaj o potřebných dokladech, které si má předvolaný s sebou přinést a poučení o možnosti předvedení a uložení pořádkové pokuty v případě, že se předvolaný bez řádné omluvy nedostaví. Přestože trestní řád výslovně nestanoví náležitosti předvolání, z logiky věci musí být tyto údaje předvolání uvedeny. Pakliže by v předvolání některý z výše uvedených údajů

⁵³ Obviněný bude často právě jednou z těchto osob

⁵⁴ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEŽULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 251

chyběl, nemohlo by takové předvolání splňovat svůj účel, čím je samozřejmě prostřednictvím upozornění na plánovaný úkon zajištění přítomnosti osoby a tudíž by se nemohlo dle mého názoru ani jednat o předvolání podle TrŘ.⁵⁵

Písemné předvolání se obviněnému zásadně doručuje do vlastních rukou. Platí zde obecná úprava doručování obsažená v § 64 TrŘ, tedy pokud obviněný odmítne předvolání převzít, považuje se za doručené právě od tohoto okamžiku. Doručení tzv. fikcí je u předvolání taktéž možné, avšak předseda senátu, státní zástupce nebo policejní orgán mohou z důležitých důvodů tuto možnost svým nařízením vyloučit. Pokud se tak stane, zpravidla se po neúspěšném doručení poskytovatelem poštovních služeb využije doručení prostřednictvím policejního orgánu, justiční stráže či soudního doručovatele. Doručení písemnosti jiným způsobem než jaký připouští trestní řád, není možné považovat za doručení platné, a tudíž takové doručení nebude mít právní účinky s platným doručením spojené. Obviněnému se doručuje na adresu, kterou za tímto účelem uvedl. Na tuto adresu je obviněný zpravidla dotázán při prvním výslechu a ta je následně zanesena do protokolu. V případě dalších výslechů a sepisovaných protokolů je třeba tuto adresu ověřovat. Vedle písemné formy předvolání je ale také možné předvolat obviněného ústně, telegraficky, faxem nebo i elektronickou poštou. O využití některého z těchto alternativních způsobů předvolání se učiní záznam do spisu. Pro tyto případy by však orgán činný v trestním řízení, který se danou osobu chystá předvolat, měl zvláště pečlivě uvážit, jestli daný konkrétní způsob předvolání je vzhledem k ostatním okolnostem případu adekvátní. Zvláště problematické mohou být např. telefonická předvolání. Přestože tímto způsobem lze bezesporu „materiálně“ předvolat, podstatně horší je pak situace s prokazováním, že osoba skutečně předvolána byla, rozhodne-li se tato osoba úkon mařit. Vzhledem k tomu, že úkony, na které bývají osoby předvolávány, jsou pro trestní řízení zásadní a přítomnost těchto osob je taktéž stěžejní pro řádné provedení zmíněných úkonů, z hlediska opatrnosti a snažšího vykazování, že konkrétní osoba byla skutečně předvolána, bude vždy jistější zasílat předvolání písemná, kdy je doručení snadno prokazatelnou skutečností. Obdobně

⁵⁵ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEŽULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 252

bezpečné je taktéž předvolávání již v rámci hlavního líčení, kdy se toto poznamenává do protokolu. Jedině dostatečně svědomitě a opatrně provedené předvolání totiž připravuje půdu orgánům činným v trestním řízení využít další zajišťovací prostředky, nedostaví-li se předvolaná osoba dobrovolně. Jinými slovy vzhledem k relativně závažným následkům nedostavení se k příslušným úkonům trestního řízení by předvolání mělo být učiněno v takové formě, která nebude vzbuzovat pochybnosti, že osoba byla skutečně řádně předvolána.⁵⁶

Na některé blíže určené okruhy osob se vztahuje speciální úprava nacházející se zejména v prováděcích předpisech. Tak například příslušník ozbrojených sil nebo sborů se předvolává prostřednictvím svého nadřízeného. Pokud je obviněný ve vazbě, předvolává se obviněný prostřednictvím vazební věznice současně se žádostí o předvedení obviněného. Samotné předvedení poté provádí Vězeňská stráž. V případě, že je předvolaný obviněný ve vazbě v jiné trestní věci, je potřeba k žádosti připojit též souhlas příslušného orgánu činného v trestním řízení s jeho předvedením. Pokud se obviněný nachází v ústavní zdravotnické péči, tak se předvolává obdobně prostřednictvím zdravotnického zařízení, které taktéž zajistí předvedení.

Vedle předvolání je třeba rozlišovat tzv. vyrozumění, které se vůči obviněnému taktéž využívá. Prostřednictvím vyrozumění se dávají obviněnému na vědomí některé úkony, jichž se může účastnit a uplatnit tak své právo, avšak povinný k tomu není. Typicky se bude jednat například o vyrozumění obviněného, že se může v konkrétním termínu seznámit se spisem po skončení přípravného řízení.⁵⁷

3.4 Předvedení obviněného - § 90 TrŘ

Jestliže se obviněný (předvést je však možné také svědka) na základě řádného předvolání bez dostatečné omluvy nedostaví, lze jeho přítomnost zajistit předvedením. Na tento následek, resp. na možnost předvedení, však musí být obviněný v předvolání upozorněn. Pokud v předvolání takové upozornění chybí, obviněného předvést nelze.

⁵⁶ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 252

⁵⁷ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 927 s. ISBN 978-80-7478-750-8. Str. 271

Tímto procesním úkonem dochází tedy k přímému donucení obviněného být přítomen danému úkonu trestního řízení. Pokud se obviněný nedostaví, ale svou nepřítomnost předem omluví, příslušný orgán činný v trestním řízení před předvedením nejdříve posoudí, zda je jeho omluva dostatečná. Při posuzování přihlédne k důvodům uvedených v omluvě, k případným následkům zmaření úkonu, ke kterému byl obviněný předvolán, k délce lhůty, kterou měl obviněný od doručení předvolání do doby konání úkonu, k osobním a rodinným poměrům a samozřejmě k naléhavosti úkonu. Ve výjimečných případech lze považovat za dostatečnou omluvu i omluvu podanou dodatečně.⁵⁸

U předvedení je kladen velký důraz na princip fakultativnosti. Pouhé nedostavení se na základě předvolání tedy samo o sobě není důvodem pro předvedení. Tento požadavek vyplývá již ze samotné podstaty předvedení, čímž je již do jisté míry omezení osobní svobody, tedy se jedná již o zásah relativně zásadní. Příslušný orgán činný v trestním řízení by tak vždy měl zvážit, zdali není možné přítomnost obviněného zajistit jiným způsobem. Je třeba si uvědomit, že u hlavního líčení není vždy účast obžalovaného nutná. Trestní řád totiž počítá s možností, aby hlavní líčení proběhlo i v případě nepřítomnosti obžalovaného. Pravidla pro konání hlavního líčení v nepřítomnosti obžalovaného podrobně stanoví § 202 TrŘ. Půjde o případy, kdy soud vyhodnotí situaci tak, že věc lze spravedlivě rozhodnout a účelu trestního řízení lze dosáhnout i bez jeho přítomnosti a současně bylo proti němu řádně zahájeno trestní stíhání, byl řádně vyslechnut na protokol o výsledcích obviněného v přípravném řízení, po skončení přípravného řízení mu bylo umožněno se seznámit s vyšetřovacím spisem a dána možnost učinit návrhy na doplnění dokazování a konečně mu byla řádně doručena obžaloba státního zástupce a předvolání k hlavnímu líčení. Zde opět platí, že v předvolání musí být upozornění na tyto možné následky. Představa, že po nedostavení se obviněného/obžalovaného, který byl řádně předvolán, k úkonům trestního řízení, dochází k obligatornímu předvedení, je tedy mylná. Vždy bude záležet na konkrétní situaci a od této se odvíjejícího posouzení dalšího postupu orgánem činným v trestním řízení. Na druhou stranu opakované nesplnění povinnosti dostavit se

⁵⁸ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEŽULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 258

na základě řádně doručených předvolání může založit i důvod vazby podle § 67 písm. a) TrŘ.⁵⁹

Předvedení je podle § 90 odst. 2 TrŘ. ovšem možné i bez předchozího předvolání, jestliže je to nutné k úspěšnému provedení trestního řízení, zejména pokud se obviněný skrývá nebo nemá stálé bydliště. Trestní řád tak předchází problémům, kdy by došlo ke znemožnění předvedení, protože by nebylo fakticky možné obviněného předem předvolat. Předvedení bez předchozího předvolání lze uplatnit teprve tehdy, pokud nelze obviněnému doručit předvolání vedle běžného doručení poštou či doručovatelem orgánu činného v trestním řízení ani podpůrnými možnostmi prostřednictvím policejního orgánu nebo orgánu obce. Při posuzování dané situace je vždy třeba zhodnotit intenzitu splnění podmínek pro předvedení uvedených § 90 odst. 2 TrŘ, neboť při vyšší intenzitě by taktéž připadalo v úvahu vzetí obviněného do vazby z důvodu uvedeného v § 67 písm. a).

Předvedení provádí policejní orgán na žádost příslušného orgánu činného v trestním řízení. Jak již bylo řečeno v kapitole o předvolání, pokud je obviněný příslušníkem ozbrojených sil nebo ozbrojeného sboru, je potřeba o předvedení obligatorně požádat jeho nadřízeného. Obviněného ve vazební věznici předvádí vězeňská služba a předvedení obviněného v ústavní zdravotnické péči zajišťuje příslušné zdravotnické zařízení.⁶⁰

Předvedení neslouží žádným způsobem k donucení obviněného aktivně přispívat k objasnění okolností důležitých pro trestní řízení, avšak může sloužit jako prostředek k donucení obviněného se některým úkonům podrobit alespoň v tom smyslu, že v důsledku jeho přítomnosti budou moci tyto úkony být procesně řádně provedeny. Tak například půjde o výsledch obviněného, konfrontaci, vyšetřovací pokus nebo ohledání⁶¹, dále pak vyšetření duševního stavu znalcem, prohlídku těla nebo odběr krve a jiné.

⁵⁹ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 260

⁶⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, 864 s. Student (Leges). ISBN 9788087576441 Str.319

⁶¹ Těmto úkonům je obviněný povinen se podrobit, nicméně v souladu se zásadou zákazu sebeobviňování nesmí být nucen vypovídat

3.5 Pořádková pokuta - § 66 TrŘ

Pořádková pokuta je další prostředek, který slouží k zajištění přítomnosti obviněného.⁶² Na rozdíl od ostatních prostředků k zajištění osob má pořádková pokuta jednak donucovací (zajišťovací) ale zároveň i sankční charakter. Sankční charakter se projevuje v možnosti udělení sankce za pořádkový delikt, který spočívá v nesplnění určité povinnosti, která byla uložena orgánem činným v trestním řízení, přičemž daná osoba musí být vždy o možnosti uložení pořádkové pokuty v případě nesplnění její povinnosti poučena. Uloženou povinnost je nutno chápat v širším smyslu. Nepůjde tedy pouze o neuposlechnutí rozkazů nebo výzev vydaných na základě právních předpisů, ale bude sem patřit například i urážlivé či nežádoucí chování. V případě příkazu nebo výzvy je nezbytné, aby se o nich osoba fakticky dozvěděla. Nebude tedy možné, aby byla uložena pořádková pokuta na základě pouhé fikce doručení. Uložením pořádkové pokuty je poté sankcionovaná osoba navíc nucena ke splnění své povinnosti. Vedle postižení dané osoby, které byla pořádková pokuta udělena, je totiž také účelem pořádkové pokuty určitá motivace či přímo donucení, aby svou povinnost splnila, protože pořádkovou pokutu lze udělit i opakovaně.⁶³ V souladu s principem fakultativnosti nemusí ale ani v případě splnění všech dále stanovených podmínek k uložení pořádkové pokuty dojít.

Pořádkovou pokutu lze udělit každému (vyjma obhájce a státního zástupce), kdo přes předchozí napomenutí ruší řízení nebo kdo se k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu chová urážlivě nebo kdo bez dostatečné omluvy neuposlechne příkazu nebo nevyhoví výzvě, které mu byly dány podle tohoto zákona. V případě, kdy se takového jednání dopustil obhájce nebo státního zástupce, předá se věc k vyřízení příslušnému orgánu ke kárnému postihu.

Řízením se rozumí kterékoliv stádium trestního řízení. Půjde tedy jak o stadia prověřování a vyšetřování v přípravném řízení tak o řízení před soudem, ať již je to hlavní líčení nebo veřejné zasedání.

⁶² Pořádková pokuta může sloužit k zajištění přítomnosti i jiných osob jako např. svědka, znalce, tlumočnicka aj.

⁶³ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1975 Str. 23

Příkaz bude typicky předvolání, aby se osoba dostavila k úkonu trestního řízení. Z příkazu musí být zřejmé, kterou povinnost příkaz ukládá a zároveň která osoba je z příkazu povinna.

Vedle příkazu může být osoba k určité činnosti dále vyzvána. Tak například půjde o výzvy k předložení věci důležité pro trestní řízení nebo výzvy k úkonům směřujícím ke zjištění totožnosti.

Za dostatečnou omluvu se považuje zhoršený zdravotní stav, případná nevolnost doložená lékařskou zprávou, předem plánovaná dovolená ve vzdáleném místě, především pak v cizině, dopravní překážka či nezastupitelné plnění pracovních úkonů.⁶⁴

Výše pořádkové pokuty je stanovena v rozmezí do 50 000 Kč. Konkrétní výši stanoví orgán činný v trestním řízení, který o uložení pořádkové pokuty rozhoduje. Při stanovení výše pokuty pro konkrétní případ přihlíží orgán činný v trestním řízení k závažnosti porušení povinností, respektive významu úkonu, ke kterému mělo dojít, dále přihlédne k případně poskytnuté omluvě, zdali se jedná o ojedinělé porušení povinností nebo o porušení opakované a konečně přihlédne k osobním, majetkovým a rodinným poměrům pokutované osoby. Pokud je trestní řízení vedeno proti právnické osobě, může být udělena pořádková pokuta za procesní nekázeň osoby, která právnickou osobu zastupuje v trestním řízení, přímo právnické osobě a to až do výše 500 000 Kč. Naproti tomu dopustí-li se tohoto jednání opatrovník právnické osoby, lze uložit pořádkovou pokutu do výše 50 000 Kč naopak přímo jemu. Smyslem relativně vysoké horní hranice výše pořádkové pokuty je dostatečná diferenciacie postihu jednotlivých konkrétních případů, tak aby byl dán jistý manévrovací prostor při stanovení výše jednotlivých pořádkových pokut právě s ohledem danou konkrétní situaci.

O pořádkové pokutě se rozhoduje formou usnesení, proti kterému je přípustná stížnost s odkladným účinkem. O stížnosti proti usnesení o pořádkové pokutě rozhoduje

⁶⁴ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1975 Str. 25

soud, bylo-li usnesení vydáno policejním orgánem nebo státním zástupcem nebo nadřízený soud, bylo-li usnesení vydáno soudem.

Pořádkovou pokutou nelze obviněného v žádném případě nutit k žádnému aktivnímu jednání. Jde o promítnutí jedné ze základních zásad trestního práva a sice *nemo tenetur se ipsum accusare*. Je tedy nepřípustné, aby orgán činný v trestním řízení aplikoval pořádkovou pokutu v případech, kdy např. obviněný odmítá vydat případný důkaz, který by mohlo vést k jeho usvědčení. K tomu lze uvést například úryvek z nálezu Ústavního soudu, ze dne 23. června 2005, sp. zn. II. ÚS 255/2005: „Dle názoru Ústavního soudu, není-li dobrovolně splněna povinnost předložit věc důležitou pro trestní řízení, a to je reálné zejména u obviněného, který tak činí právě proto, aby neposkytoval proti sobě věcný důkaz, nelze splnění předkládací povinnosti vynutit, a to ani postupem podle § 66 tr. ř., nemá-li být dotčen čl. 40 odst. 2 Listiny, resp. čl. 6 odst. 2 Úmluvy a čl. 14 odst. 2 Paktu. Donucování ke splnění povinnosti věc předložit cestou aplikace § 66 tr. ř. by bylo ústavní, jestliže by se týkalo jiné osoby než obviněného, zavázané povinností věc doličnou předložit (viz citovaný nálezh sp. zn. Pl. ÚS 29/2000). Není přitom žádného zásadního rozdílu mezi právem osoby obviněné odmítnout výpověď a mezi právem osoby nestíhané nebýt - pomocí nepřímých, ale velmi účinných nástrojů - nucena k vydání důkazů, které mohou její trestní stíhání přivodit“

3.6 Zadržení osoby podezřelé - § 76 TrŘ

Zadržení je prostředkem spočívajícím v krátkodobém omezení osobní svobody, jehož účelem je předběžné zajištění dané osoby a přezkoumání, zdali je dán některý z důvodů vazby. Charakteristická krátkodobost zadržení spočívá v umožnění příslušného OČTR s konečnou platností rozhodnout o vazbě. Zadržení dle § 76 TrŘ provádí policejní orgán, a to vůči osobě, proti které zatím nebylo zahájeno trestní stíhání.

Zadržet podezřelého dle § 76 TrŘ lze:

- a) Výhradně proti osobě podezřelé, tedy osobě, proti které doposud nebylo zahájeno trestní stíhání,

- b) pokud je dán některý z důvodů vazby podle §67 TrŘ,
- c) jde o naléhavý případ,
- d) státní zástupce vyslovil se zadržením souhlas, ledaže tohoto souhlasu nelze předem dosáhnout a věc nesnese odkladu.

K oprávněnému zadržení osoby vzhledem k jejímu procesnímu postavení tedy policejnímu orgánu postačí, že půjde „pouze o osobu podezřelou“. Je otázkou, jak velká míra odůvodněnosti by k takovému zadržení měla postačovat, zdali postačí menší míra odůvodněnosti, že daná osoba trestný čin spáchala, než která je potřebná ke vznesení obvinění či zda by tato míra odůvodněnosti měla být stejná jako pro vznesení obvinění. Zde je třeba připomenout již řečené, že základním smyslem zadržení je přezkoumání, zdali jsou dány důvody pro vzetí konkrétní osoby do vazby. Po zadržení totiž musí proběhnout výslech, v rámci kterého má dotyčná osoba dánu možnost podezření rozptýlit, případně se policejní orgán může ve svém podezření utvrdit. Právě s přihlédnutím k postupu po zadržení osoby podezřelé, zejména právě k výslechu a vyhodnocení jeho obsahu je třeba dovodit, že ona míra odůvodněnosti, že podezřelá osoba trestný čin spáchala, bude postačovat v menší intenzitě, než by tomu bylo pro zahájení trestního stíhání.

V praxi však budou nastávat případy, kdy ona míra odůvodněnosti, že podezřelá osoba trestný čin spáchala, bude totožná s tou, která by byla potřebná pro sdělení obvinění, avšak obvinění této osobě dosud nemohlo být sděleno např. z důvodu neodkladnosti zadržení. V takovém případě se při zadržení bude jednat formálně s osobou podezřelou jednoduše z toho důvodu, že policejní orgán jí nebyl z časových nebo jiných důvodů schopen doposud sdělit obvinění. Příkladem lze uvést situaci, kdy od spáchání trestného činu uplynula jen velmi krátká doba a policejní orgán tak reálně ani nemohl v tak krátkém časovém úseku před zadržením podezřelému obvinění sdělit. Dokonce je možné si představit i situaci, kdy bude časová prodleva mezi spácháním trestného činu a zadržením podezřelého tak krátká, že policejní orgán nestihne ani vyhotovit záznam o zahájení úkonů trestního řízení. Dalším příkladem by mohla být situace, kdy nejsou policejnímu orgánu známe informace o pobytu podezřelého a ten tak podezřelému nemůže sdělit obvinění.

Trestní řád jako jednu z podmínek zadržení podezřelého stanoví naléhavost případu, avšak tuto naléhavost nijak nedefinuje. Ohledně této otázky lze uvést, že s přihlédnutím k logickým úvahám je třeba za naléhavý případ považovat takový případ, kdy by bez zadržení podezřelého bezprostředně hrozilo zmaření nebo ztížení účelu trestního řízení.

Poslední z podmínek pro zadržení podezřelého policejním orgánem – vyjma vazebních důvodů dle § 67 TrŘ, kdy k těmto podrobněji viz. dále - je předchozí udělení souhlasu státního zástupce s tímto zadržením. Protože jedna z hlavních rolí státního zástupce je dozor zákonnosti přípravného řízení, sám musí před vydáním souhlasu se zadržením posuzovat, zdali jsou pro zadržení splněny výše uvedené podmínky. Pakliže dojde státní zástupce v rozporu se závěry obsaženými v žádosti policejního orgánu o vydání souhlasu se zadržením podezřelého k závěru, že podmínky pro zadržení dány nejsou, není vůbec oprávněn takový souhlas vydat. Trestní řád však upravuje i výjimky z potřeby předchozího souhlasu státního zástupce se zadržením. Jedná se o neodkladné situace, kdy souhlas státního zástupce nelze předem obstarat. Tato výjimka je v trestním řádu zakotvena zejména pro situace, kdy policejní orgán zastihne podezřelého přímo při páchání trestného činu nebo bezprostředně po něm. Pokud ovšem policejní orgán zadrží podezřelého bez předchozího souhlasu státního zástupce, bezodkladně jej o tom vyrozumí a ten následně přezkoumá, zdali pro takový postup byly splněny potřebné podmínky. Dojde-li k závěru, že podmínky splněny nebyly, nařídí propuštění zadrženého na svobodu.

Pokud dojde k zadržení podezřelého, zpravidla mu bude následně sděleno obvinění z trestného činu, avšak nemusí tomu tak být vždy. Pokud podezřelému obvinění sděleno nebude, vyslechne podezřelého policejní orgán na úřední záznam o podaném vysvětlení. Tento režim „výslechu“ s sebou nese určitá specifika. Přestože z větší části jsou práva podezřelého v trestním řízení totožná s právy obviněného, není tomu tak zcela. V neprospěch podezřelého tak např. nemá právo v tomto stadiu trestního řízení nahlížet do spisu a taktéž není chráněn ustanoveními o nutné obhajobě.⁶⁵ Naproti

⁶⁵ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 309

tomu v jeho prospěch hraje jednoznačně skutečnost, že úřední záznam o podaném vysvětlení nemůže být bez souhlasu obou stran (jeho, resp. již obžalovaného a státního zástupce) proveden jako důkaz v hlavním líčení před soudem, což použitelnost tohoto záznamu značně snižuje. Úřední záznam však může být použit jako základ pro opatřování jiných důkazů hlavně v přípravném řízení, jako např. důvod pro vydání příkazu k domovní prohlídce atd⁶⁶.

Ať již bude po zadržení podezřelému sděleno obvinění či nikoliv, je nutné, aby orgány činné v trestním řízení zadrženého neprodleně informovaly o důvodech, které k jeho zadržení vedly. Přestože tento požadavek není v trestním řádu u zadržení výslovně formulován, vyplývá z čl. 5 odst. 2 Úmluvy, podle kterého „*každý, kdo je zatčen, musí být seznámen neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, s důvody svého zatčení a s každým obviněním proti němu*“ Ačkoliv citovaný článek pracuje s pojmem „zatčení“, je dle mého názoru potřeba brát v daném případě tento pojem extenzivně v tom smyslu, že je pod něj potřeba přiřadit i zadržení dle českého trestního práva. Smyslem tohoto článku je totiž zajistit, aby osoba zbavená osobní svobody v souvislosti s trestním řízením byla neprodleně informována o skutečnostech a právních důvodech, které k omezení osobní svobody vedly. Jedině za respektování této záruky pak bude pro zadrženou osobu možné účinně zpochybňovat zákonnost zadržení, resp. účinně se bránit při případném rozhodování o vazbě. K této otázce se podrobně vyjádřil ESLP ve věci Fox, Campbell a Hartley vs Spojené království⁶⁷, kde vyložil právě nutnost informovat zadrženou osobu o důvodech omezení osobní svobody ve smyslu shora naznačeném a dále se blíže vyjadřoval k požadavku takto informovat zadrženého *neprodleně*. Právě slovo neprodleně v tomto smyslu nemá znamenat, že by musela být zadržená osoba informována právě již v okamžiku zadržení, avšak zpravidla bude postačovat, pokud k tomuto informování dojde v řádu několika hodin od zadržení, nicméně není možné určit přesnou časovou hranici a bude potřeba jí posuzovat v každém konkrétním případě individuálně.

⁶⁶ TRŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEZULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 313

⁶⁷ Stížnost k ESLP č. 12244/86, 12245/86, 12383/86

Ve věci Murray vs Spojené království⁶⁸ stěžovatelka u ESLP namítala, že po jejím omezení osobní svobody a navazujícím výsledku policejním orgánem jí nikdy nebyla poskytnuta žádná informace o tom, proč byla zadržena. Tvrdila, že ani z proběhlého výsledku nebyla schopna dovodit důvod jejího zadržení, kterým mělo být podezření z uzavírání obchodů se zbraněmi pro teroristickou organizaci. Právě pro tento skutek byli dva bratři stěžovatelky odsouzeni ve Spojených státech. ESLP nicméně zejména k provedenému výsledku policistky, která po zadržení vedla výslech stěžovatelky, uzavřel, že ačkoliv stěžovatelce nebyl přímo sdělen důvod jejího zadržení, tak ze samotného výsledku, který směřoval ke skutku týkajícím se právě nákupu zbraní pro teroristickou organizaci ve spojení s aktuálním odsouzením jejích bratrů, jí muselo být zřejmé, z jakého důvodu byla omezena na osobní svobodě. K porušení Úmluvy tedy nedošlo.

Co se týče dalších postupů a specifik, které jsou spojena se zadržením, jako např. sepsání protokolu o zadržení, prekluzivní lhůty 48 hodin pro předání zadrženého soudci k rozhodnutí o vazbě a 24 hodin na samotné rozhodnutí o vazbě, stavení těchto lhůt a výkon zadržení, tak k těmto se podrobněji vyjádřím v podkapitole týkající se zadržení obviněného, neboť se jedná o věci identické.

3.7 Omezení osobní svobody osoby přistižené při spáchání trestného činu nebo bezprostředně poté - § 76 odst. 2 TrŘ

V běžném životě v naprostě většině situací však policejní orgán nebude přítomen přímo páčání trestné činnosti, aby mohl bezprostředně podezřelého v důsledku tohoto páčání zadržet. Na takové situace trestní řád pamatuje také, a to v rámci § 76 odstavce 2 TrŘ. Tento odstavec je sice systematicky podřazen pod zadržení podezřelého, ale o skutečné zadržení se nejedná. § 76 odst. 2 TrŘ totiž dává možnost jakékoliv osobě, která přistihne pachatele při páčání trestného činu nebo bezprostředně poté, aby ho za splnění dalších podmínek sama omezila na osobní svobodě.

Jak jsem již uvedl, základní požadavek pro takové omezení osobní svobody je přistižení dotyčné osoby přímo při trestném činu nebo alespoň bezprostředně poté.

⁶⁸ Stížnost k ESLP č. 14310/88

Význam přistižení při trestném činu je vcelku jednoznačný a nebudu se k němu dále rozepisovat, naopak u pojmu „bezprostředně poté“ věc tak jednoznačná není. Pod tímto pojmem je totiž potřeba si představit nejen časové úseky v řádu minut či hodin, nýbrž se může jednat i o časové úseky mnohem delší, a to pokud např. za daných okolností bude zřejmé, že dotyčná osoba zřejmě trestný čin spáchala, což může vyplývat např. z předmětů, které má u sebe a pocházejí z trestné činnosti, jako např. odcizené předměty, zbraně apod.⁶⁹

Oprávněně omezit osobní svobodu lze, pokud je v dané situaci vedle splnění podmínky v předchozím odstavci navíc splněna některá z následujících podmínek, a to pokud je to buď nutné k zjištění totožnosti dané osoby, pokud je to nutné k zamezení jejího útěku nebo k zajištění důkazů. Lze si představit, že ve většině případů úmyslných trestných činů bude alespoň jedna z těchto podmínek, ne-li více najednou, při přistižení jiné osoby při trestném činu nebo bezprostředně poté dána jednoduše proto, že pachatel úmyslného trestného činu pravděpodobně nebude poskytovat dobrovolnou součinnost, která by vedla k jeho trestně-právní represi. Opačná situace může nastat u některých nedbalostních trestných činů a je nutné mít na paměti, že pokud přistižená osoba dobrovolně jedná za účelem objasnění dané věci, např. přivoláním policie, poskytnutím osobních údajů, vyčkáním na místě atd., je absolutně vyloučeno jakýmkoliv způsobem tuto osobu na osobní svobodě omezovat.

Po omezení osobní svobody případného provinilce je třeba, aby byl osobou omezující ihned předán policejnímu orgánu, pokud se jedná o příslušníka ozbrojených sil, lze jej předat také nejbližšímu útvaru ozbrojených sil nebo veliteli posádky. Pokud není možné takto omezenou osobu na svobodě ihned předat, což bude v praxi nastávat nejčastěji, je nutné to policejnímu orgánu, popř. útvaru ozbrojených sil či veliteli posádky, bez odkladu oznámit.

Praktický problém při uplatnění práva omezení osobní svobody jiné osoby by ve vztahu k zadržení podle trestního řádu mohl nastat při stanovení počátku prekluzivních

⁶⁹ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEZULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 321

lhůt týkajících se zadržení. Fakticky vzato je přistižená osoba omezena na osobní svobodě ve stejné intenzitě, jako by tomu bylo u řádného zadržení, ale co se týče prekluzivních lhůt u zadržení, je na tuto situaci nutno pohlížet odlišně. Za počátek běhu 48 hodinové lhůty k předání zadržené osoby soudci k rozhodnutí o vazbě je totiž nutno považovat okamžik převzetí osoby omezené na osobní svobodě příslušným orgánem. Důvod tkví v tom, že až od tohoto okamžiku je možné provádět v souvislosti s touto osobou úkony trestního řízení. Pakliže by se měla do 48 hodinové lhůty započítávat i doba předchozího omezení osobní svobody jinou osobou, bezpochyby by to mělo zásadně negativní dopady na dosahování účelů trestních řízení, neboť policejní orgán by měl o to menší časový úsek pro přezkoumání důvodů vazby. Na druhou stranu však je potřeba předcházet situacím, kdy by fyzické osoby, které za jiných okolností vystupují jako policejní orgány, resp. další uvedené orgány, zneužívali této možnosti takovým způsobem, že by nejprve omezily osobní svobodu podezřelého a teprve následně by byl zadržen již formálně, čímž by mohlo docházet k umělému prodlužování zákonných lhůt pro zadržení a následné a předání soudci. Takový postup je jednoznačně nepřijatelný.

3.8 Zadržení obviněného policejním orgánem - § 75 TrŘ

Zadržení obviněného spočívá v krátkodobém omezení osobní svobody obviněného, jehož účelem je obviněného předběžně zajistit a přezkoumat, zda je naplněn některý z důvodů vazby. Provádí jej policejní orgán, avšak v případech uvedených v §161 odst. 4⁷⁰ může zadržení provést i státní zástupce.

Zadržení podle §75 TrŘ lze realizovat vždy jen na nezbytně nutnou dobu. Jedná se o dobu, ve které musí být důvodně zjištěny okolnosti rozhodující pro předání obviněného soudci k rozhodnutí o vazbě, případně ve které musí být obviněný propuštěn na svobodu. V každém případě však nejvyšší přípustná doba zadržení činí 48 hodin. Po překročení 48 hodin, aniž by obviněný byl předán soudci, musí být

⁷⁰ Vyšetřování o trestných činech spáchaných příslušníky Generální inspekce bezpečnostních sborů, příslušníky Bezpečnostní informační služby, příslušníky Úřadu pro zahraniční styky a informace, příslušníky Vojenského zpravodajství anebo příslušníky Vojenské policie a vyšetřování o trestných činech zaměstnanců České republiky, zařazených k výkonu práce v Generální inspekci bezpečnostních sborů, koná státní zástupce; přitom postupuje přiměřeně podle ustanovení upravujících postup policejního orgánu konajícího vyšetřování.

neprodleně propuštěn na svobodu. Pokud se v průběhu zadržení ocitne zadržený obviněný⁷¹ ve stavu nevyhovujícím pro výkon zadržení, tj. zejména pokud nastane překážka pro výkon zadržení spočívající např. v náhlém onemocnění, či požitím omamných a psychotropních látek, měl by být policejním orgánem nebo státním zástupcem zadržený ze zadržení propuštěn (samozřejmě policejní orgán také musí zabezpečit poskytnutí první pomoci a přivolání lékařské pomoci).⁷² Pokud by k propuštění ze zadržení nedošlo, mohlo by dojít k uplynutí zmíněných 48 hodin jakožto nejdelšího možného trvání zadržení v době, kdy by ke splnění účelu zadržení fakticky nemohlo dojít. Pokud po odpadnutí překážek bude obviněný následně znovu zadržen, doba předchozího zadržení se k době pozdějšího zadržení připočte.

Zadržet obviněného postupem dle § 75 TrŘ lze:

- a) Výhradně proti osobě obviněné, tedy osobě, proti které bylo zahájeno trestní stíhání⁷³ a
- b) pokud je dán některý z důvodů vazby podle §67 TrŘ

Přestože smyslem zadržení obviněného je přezkoumání, zdali je dán některý z důvodů vazby, lze obviněného zadržet i v případě trestných činů, které nesplňují podmínky pro vzetí do vazby, viz. §68 odst. 2 TrŘ. V takové situaci je třeba posoudit, zdali jsou dány zpřísněné důvody vazby uvedené v §68 odst. 3 TrŘ. Policejní orgán, případně státní zástupce provádějící zadržení, by měl mít na základě dosud zjištěných skutečností za to, že některý zpřísněný důvod dán je, a to ještě před zadržením samotným.⁷⁴ Pokud následně vyjde najevo, že tyto podmínky dány nejsou, musí být obviněný neprodleně propuštěn na svobodu. Podobně tomu bude např. v situaci, kdy bude zřejmé, že vzhledem k okolnostem daného případu obviněnému nebude uložen trest odnětí svobody.

⁷¹ Obdobně totéž platí i pro zadrženého podezřelého

⁷² RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 338

⁷³ Osobu, proti které nebylo zahájeno trestní stíhání lze zadržet, případně omezit osobní svobodu na základě §76 TrŘ – Zadržení podezřelého

⁷⁴ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 332

Policejní orgán bezprostředně po zadržení sepiše protokol o zadržení a vyrozumí státního zástupce. Vyrozumění probíhá zpravidla telefonicky či elektronickou poštou. Státní zástupce poté určí policejnímu orgánu lhůtu, do kdy musí státnímu zástupci předat spisový materiál, protokol o zadržení a další nezbytné podklady, aby mohl ve lhůtě 48 hodin od zadržení případně nařídit propuštění obviněného nebo aby podal návrh na vzetí do vazby.⁷⁵

Prvotní protokol o zadržení je zcela zásadní věcí a to jak pro zadrženého osobně, tak i z hlediska povinnosti orgánů činných v trestním řízení zanést do spisového materiálu stopu o jejich zásahu do osobní svobody zadržené osoby. Pro samotného zadrženého bude zcela zásadní skutečností časový údaj, který bude v protokolu o zadržení uveden, neboť právě od tohoto okamžiku může být ze strany jeho obhajoby dohlédnuto na dodržení zmíněné 48 hodinové lhůty. Neméně důležité pak bude formální zápis o zadržení, díky kterému je do jisté míry předcházeno libovůli orgánu provádějícího zařízení, resp. při vyhotovení zápisu nebude možné omezovat osobní svobodu tajně či nepřiznaně za účelem omezování základních práv týkajících se nedotknutelnosti osobní svobody.

Právě v důsledku pochybení orgánu provádějícího zadržení projednával ESLP ve věci Kurtová proti Turecku⁷⁶ stížnost matky zadrženého, která spočívala ve skutečnosti, kdy o samotném zadržení neměl být zapsán žádný záznam a žádným způsobem nebylo ani zdokumentováno, že její syn byl skutečně zadržen. ESLP uzavřel, že uvedeným jednáním tureckých orgánů spočívajícím v neposkytnutí jakýchkoliv informací o zadržení syna stěžovatelky a jeho osudu došlo k mimořádně závažnému porušení základního lidského práva na osobní svobodu, tak, jak to garantuje Úmluva ve svém čl. 5.

Pokud se státní zástupce rozhodne podat návrh na vzetí obviněného do vazby, započne od okamžiku doručení tohoto návrhu soudu běžet nová lhůta v délce 24 hodin, v rámci které musí být soudem o vazbě rozhodnuto. Jedná se o lhůtu propadnou a

⁷⁵ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 927 s. ISBN 978-80-7478-750-8. Str. 273

⁷⁶ Stížnost k ESLP č. 24276/94

podrobněji se k ní vyjádřím v kapitole týkající se formálního vazebního práva. Po obdržení spisového materiálu státní zástupce prověří, zda došlo k zadržení až po zahájení trestního stíhání, zda policejní orgán o zadržení sepsal protokol a v neposlední řadě prověří, zdali jsou dány konkrétní skutečnosti pro vzetí do vazby. Pokud státní zástupce shledá, že k zadržení obviněného nejsou dány potřebné podmínky, případně, že je zde nějaká překážka bránící trestnímu stíhání, či že jednoduše zadržení obviněného představuje nedůvodný zásah do osobní svobody obviněného, propustí jej neprodleně na svobodu nebo k tomu pověří policejní orgán.

Pro úplnost je třeba uvést, že vyšetřování může v určitých případech (viz. §161 odst. 4 TrŘ) konat i státní zástupce. V tomto případě sepíše protokol o zadržení státní zástupce, který v něm uvede mimo jiné skutečnosti odůvodňující zadržení.

Samotné zadržení se vykonává v policejních celách. Po dobu zadržení mohou být přiměřeně omezeny jen ta občanská práva a svobody, jejichž neomezení by bylo v rozporu s dosažením účelu zadržení. Zadržený je vždy povinen strpět provedení osobní prohlídky. Návazně na osobní prohlídku odebere zadržené osobě policista vše, čím by zadržený mohl ohrozit zdraví své nebo zdraví ostatních. Všechny odebrané věci sepíše policista do seznamu, který následně podepíše a spolu s ním jej podepisuje i zadržená osoba. Odebrané věci jsou zadrženému vráceny při případném propuštění a to opět za podpisu zadrženého.⁷⁷

Ohledně umístování osob do cel stanoví ZpolČr ve svém §30 a násl., že osoby odlišného pohlaví, mladiství, dospělí a osoby, u nichž lze předpokládat, že budou účastníky společného řízení a agresivní osoby se umísťují do cel zvlášť. Samotné cely musí být udržovány v přiměřené čistotě a musí být hygienicky nezávadné. V celách se nesmějí nacházet žádné předměty, které by mohly být zneužity k ohrožení zdraví jak zajištěných osob na straně jedné tak policistů na straně druhé. Policie je dále povinna zapůjčit zadrženému oděv, pokud ten sám dostatečný oděv nemá nebo má-li oděv hygienicky závadný.

⁷⁷ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEŽULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 340

Jestliže to ochrana zdraví zadržené osoby umístěné v cele vyžaduje, poskytne jí ostraža cely první pomoc a přivolá lékaře. Jestliže má onemocnění zadržené osoby povahu překážky, která brání dalšímu výkonu zadržení, policejní orgán nebo státní zástupce ji ze zadržení propustí. Bude-li po odpadnutí překážek osoba opět zadržena, připočítá se do 48 hodinové lhůta i doba zadržení před nastálou překážkou. K propuštění nedojde, pokud je zadržaná osoba i po dobu poskytování nezbytné lékařské péče omezena na osobní svobodě (např. ve zdravotnickém zařízení Vězeňské služby). K této otázce se vyjádřil také Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 4.3.2010 sp.zn. III ÚS 2170/09. V této věci se Ústavní soud zabýval konkrétně otázkou, zdali lze, aby 48 hodinová lhůta zadržení neběžela v době, kdy zadržaná osoba není z důvodu svého aktuálního zdravotního stavu schopna úkonů trestního řízení. Ústavní soud uzavřel, že takový případ je důvodem pro stavění lhůty. Vůči takové osobě totiž nemůže být zadržení realizováno, protože nemůže být v daném případě subjektem trestné procesního vztahu zadržení ani nemůže realizovat svá práva vyplývající z trestního řádu. V daném případě není ani nezbytné, aby došlo k formálnímu propuštění předmětné osoby ze zadržení, pokud ta je např. v bezvědomí, intoxikována nebo v bezprostředním ohrožení života. Stavění lhůty lze tedy konstatovat i ex post v návrhu státního zástupce na vzetí zadržené osoby do vazby a v rozhodnutí o vzetí do vazby se současným důkladným vylíčením skutečností vycházejících ze spisového materiálu, které stavění lhůty odůvodňují.

U zadržení mladistvého platí vyzumivací povinnost příslušného orgánu činného v trestním řízení obdobně, jako je uvedeno níže u zatčení.

3.9 Příkaz k zadržení - § 76a TrŘ

Tzv. příkaz k zadržení představuje obdobný institut k zadržení obviněného policejním orgánem. Na rozdíl od zadržení obviněného, tedy osoby, proti které bylo zahájeno trestní stíhání, se příkaz k zadržení vydává vůči osobě podezřelé. Avšak v tomto případě nebylo zahájeno trestní stíhání proti podezřelé osobě pouze z toho důvodu, že jí nelze doručit opis usnesení o zahájení trestního stíhání za trestný čin, z jehož spáchání je daná osoba podezřelá. Fakticky je tedy postavení osoby coby

z pohledu orgánů činných v trestních řízení s ohledem na vyšší stupeň pravděpodobnosti, že spáchala daný trestný čin, stejné, avšak z formálního hlediska se nemůže jednat o osobu obviněnou právě v důsledku nemožnosti doručení usnesení o zahájení trestního stíhání. Pro vydání příkazu k zadržení dále musí být dán některý z důvodů vazby a zároveň osobu není možné předvolat, předvést ani bez odkladu zadržet. Pokud jsou veškeré podmínky splněny, vydá příkaz k zadržení soudce na návrh státního zástupce.

Účel příkazu k zadržení tedy spočívá ve zjištění pobytu osoby podezřelé a jejím krátkodobém zadržení tak, aby jí mohl být doručen opis usnesení o zahájení trestního stíhání, dále aby byla vyslechnuta a následně předána státnímu zástupci k rozhodnutí, zdali již obviněnou osobu propustí na svobodu nebo zdali ji předá s návrhem na vzetí do vazby soudci.

Příkaz k zadržení představuje rozhodnutí sui generis, proti kterému není přípustný opravný prostředek. Musí v něm být uvedeno, z jakých důvodů byl příkaz k zadržení vydán, dále v něm musí být uvedeny údaje zamezující záměně s jinou osobou a vždy je k příkazu nutno připojit opis usnesení o zahájení trestního stíhání.

Samotné zadržení provádí policejní orgán. Ten zadržené osobě neprodleně předá usnesení o zahájení trestního stíhání, vyslechne ji a následně ji se spisovým materiálem předá státnímu zástupci. Další postup orgánů činných v trestním řízení je obdobný s postupem po zadržení obviněného podle § 75 TrŘ.

3.10 Příkaz k zatčení - § 69 TrŘ

Pod pojmem zatčení se skrývá hned několik na sebe navazujících kroků, jež ve svém souhrnu tento zajišťovací institut naplňují. Jde o zjištění pobytu obviněného, jeho zadržení a následné krátkodobé omezení osobní svobody na základě příkazu k zatčení, jehož účelem je dodání obviněného orgánu, který příkaz k zatčení vydal. Zákonná úprava vychází z čl. 8 odst. 4 LZPS⁷⁸ a obdobně z čl. 5 odst. 1 písm. c), odst. 2 a 3

⁷⁸ Čl. 8 odst. 4 LZPS *Zatknout obviněného je možno jen na písemný odůvodněný příkaz soudce. Zatčená osoba musí být do 24 hodin odevzdána soudu. Soudce musí zatčenou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě nebo ji propustit na svobodu.*

Úmluvy⁷⁹. Pokud se však obviněný podle zjištění orgánů činných v trestním řízení zdržuje v cizím státě, je třeba vydat evropský zatýkací (zdržuje-li se v rámci evropské unie) rozkaz podle § 190 a násl. ZMJSV. V případě, že se obviněný zdržuje v cizím státě, který není členem evropské unie, je nutno, podat cizímu státu žádost o provedení opatření nezbytných pro vyžádání osoby z tohoto státu podle § 79 odst. 1 ZMJS.

V přípravném řízení může vydat příkaz k zatčení soudce a to pouze na návrh státního zástupce. Spolu s návrhem na vydání příkazu k zatčení přiloží státní zástupce taktéž vyšetřovací spis, ve kterém musí být obsaženo usnesení o zahájení trestního stíhání spolu s dokladem o jeho oznámení obviněnému. V samotném návrhu státní zástupce uvede popis skutku, pro který je obviněný stíhán, právní kvalifikaci trestného činu, důvody vazby a skutečnosti znemožňující zajistit přítomnost obviněného při výslechu. O následném rozhodnutí, což je buď vydání příkazu k zatčení, nebo zamítnutí návrhu na vydání příkazu k zatčení, soudce státního zástupce neprodleně informuje. V řízení před soudem vydává příkaz k zatčení předseda senátu a zde již není potřeba, aby nejdříve obdržel návrh státního zástupce, jako je tomu v přípravném řízení. Příkaz k zatčení je vydáván prostřednictvím rozhodnutí svého druhu (*sui generis*), nejedná se tedy o usnesení, a tedy proti takovému rozhodnutí není přípustná stížnost.

Pro vydání příkazu k zatčení je potřeba, aby došlo ke kumulativnímu splnění následujících podmínek:

- a) Je dán některý z důvodů vazby podle § 67 TrŘ.
- b) Jedná se o obviněného, tedy o osobu, proti které bylo zahájeno trestní stíhání.

⁷⁹ Čl. 5 odst. 1 Úmluvy: Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem: písm. c) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání. Odst. 2 Každý, kdo je zatčen, musí být seznámen neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, s důvody svého zatčení a s každým obviněním proti němu. Odst. 3 Každý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven svobody v souladu s ustanovením odstavce 1 písm. c tohoto článku, musí být ihned předveden před soudce nebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci, a má právo být souzen v přiměřené lhůtě nebo propuštěn během řízení. Propuštění může být podmíněno zárukou, že se dotyčná osoba dostaví k přelíčení.

- c) Obviněného nelze předvolat, předvést ani zadržet a zajistit tak jeho přítomnost u výslech.

Soudce nebo předseda senátu může též již vydaný příkaz k zatčení svým opatřením odvolat, pokud nebyl obviněný již zatčen, a to pokud dodatečně pominou důvody pro vydání příkazu. Odvolání příkaz k zatčení neruší, ale dochází k odvolání jeho výkonu.⁸⁰

Mezi obsahové náležitosti příkazu k zatčení patří:

- a) Údaje znemožňující záměnu osoby obviněného s jinou osobou. Těmito údaji se rozumí jméno a příjmení obviněného, datum a místo narození, zaměstnání a bydliště, popříadě další doplňující údaje zamezující záměnu osob. V případě potřeby se mimo výše uvedené údaje uvede i popis obviněného včetně zvláštních znamení, jako jsou například mateřská znaménka či jizvy.
- b) Stručný popis skutku obsahující místo, čas a způsob spáchání jakož i zavinění pachatele a další charakterizující okolnosti.
- c) Právní kvalifikace trestného činu vyjádřená zákonným pojmenováním trestného činu a uvedením příslušných ustanovení zákona.
- d) Přesné odůvodnění vydání příkazu k zatčení, obsahující konkrétní skutečnosti, ve kterých je spatřován některý z důvodů vazby a okolnosti, ze kterých se dovozuje nemožnost zajistit přítomnost obviněného předvoláním, předvedením nebo zadržením.

Samotné zatčení včetně případného vypátrání pobytu provádějí policejní orgány. Při zatčení je obviněnému sděleno, že je zatčen a je seznámen s obsahem zatýkacího rozkazu. Následně je policejním orgánem sepsán protokol o zatčení. Okamžikem zatčení, který musí být přesně v protokolu vyznačen, počíná běžet 24 hodinová lhůta, do které musí nejpozději policejní orgán předat obviněného soudu, jehož soudce příkaz vydal nebo na místo, odkud je možné provést výslech prostřednictvím videokonferenčního zařízení. Jedná se o lhůtu prekluzivní, obviněný

⁸⁰ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 284

tedy musí být v případě jejího nedodržení propuštěn na svobodu. Není přípustné, aby policejní orgán prodlužoval dobu omezení osobní svobody po zatčení obviněného nad rámec 24 hodinové lhůty a to jakýmkoliv způsobem. Po předání obviněného musí soudce neprodleně provést výslech, rozhodnout o vazbě, sdělit toto rozhodnutí obviněnému a to vše opět do lhůty 24 hodin od předání. Výjimka platí v případech, kdy obviněného není možné do 24 hodin reálně předat soudu, u něhož byl příkaz k zatčení vydán a ani dopravit na místo, odkud bude možné provést výslech videokonferenčním zařízením, například z důvodu kalamitního stavu, to postačí předat obviněného jinému věcně příslušnému soudu.⁸¹ Pokud byl obviněný předán soudci jiného věcně příslušného soudu, než který příkaz k zatčení vydal, musí výslech provést do 24 hodin právě tento soudce a o výsledcích výslechu musí neprodleně informovat soudce, který příkaz k zatčení vydal. Ten následně rozhodne ve formě usnesení o vazbě, případně o propuštění na svobodu a obviněnému toto rozhodnutí sdělí prostřednictvím soudce vyslychajícího. Ani v tomto případě nelze překročit 24 hodinovou lhůtu, pokud by se tak stalo, musel by být obviněný opět propuštěn.⁸²

Obviněný má právo, aby při výslechu byl přítomen jeho obhájce. Nesmí to být ale na úkor dodržení 24 hodinové lhůty běžící od předání obviněného soudci. Reálně tak obhájce obviněného bude moci být přítomen výslechu, pokud byl v dané době dosažitelný. Pokud dosažitelný nebyl, může soudce provést výslech i bez jeho přítomnosti.

S ohledem na zásadní zásah do osobní sféry osoby, proti které příkaz k zatčení směřuje, je třeba k tomuto institutu přistupovat zdrženlivěji, než k ostatním méně intenzivním zajišťovacím prostředkům. Soudy musí při využívání příkazu k zatčení pečlivě uvažovat, zdali je jeho vydání v souladu se zásadou ultima ratio a to tím spíše, že ze své podstaty není proti takovému příkazu přípustný řádný opravný prostředek. Zatčená osoba se může bránit „pouze“ ústavní stížností.

⁸¹ Nejedná se o průlom do zásady upravené v čl. 38 odst. 1 LZPS, podle které „nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci“, protože samotné rozhodnutí o vazbě provádí soudce, který příkaz vydal, soudce jiného věcně příslušného soudu pouze provádí výslech a o jeho výsledku informuje

⁸² RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEŽULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 285

Tak např. v nálezu sp. zn. II. ÚS 3700/16 ze dne 23.5.2017 se Ústavní soud zabýval právě otázkou souladu vydaného příkazu k zatčení s ústavním pořádkem. V tomto případě byla stěžovatelka odsouzena k podmíněnému trestu odnětí svobody za současného stanovení zkušební doby. V průběhu zkušební doby se příslušný soud neúspěšně pokoušel stěžovatelku kontaktovat za účelem zjištění, zda plní své povinnosti spočívající v náhradě škody poškozenému. Po několika neúspěšných pokusech o doručování stěžovatelce vydal příkaz k zatčení, ve kterém v odůvodnění uvedl pouze odkaz na ustanovení vazebního důvodu, jehož vymezení se nakonec ukázalo jako písařská chyba. Na základě tohoto příkazu k zatčení byla stěžovatelka omezena na osobní svobodě a následně propuštěna po 15 hodinách. Ústavní soud vytkl příkazu k zatčení, že nebyl řádně odůvodněn, v důsledku čehož stěžovatelka nevěděla, proč je vůbec zatčena a že navíc přicházela v úvahu jiná mírnější řešení, které bylo možné pro daný účel využít, např. doručení policejním orgánem či předvedení. Ústavní soud v důsledku formálních vad samotného příkazu k zatčení i nerespektování zásady ultima ratio při jeho vydávání stížnosti vyhověl a příkaz k zatčení zrušil.⁸³

K obdobnému závěru dospěl Ústavní soud v nálezu sp. zn. IV. ÚS 189/17 ze dne 11.7.2017. V tomto případě byl obžalovaný předvolán k hlavnímu líčení u soudu, předvolánku si řádně převzal, avšak tato skutečnost nebyla ve spise dostatečně ověřena. Soud I. stupně se uchýlil přímo k vydání příkazu k zatčení, na základě kterého byl obžalovaný omezen na osobní svobodě po dobu 23 hodin, než v průběhu vazebního zasedání bylo zjištěno, že si předvolánku řádně převzal již 14 dní před vydáním samotného příkazu. Ústavní soud po zjištění, že soud I. stupně před vydáním příkazu k zatčení vůbec neověřoval skutečnosti ohledně doručení předvolání, i v tomto případě dospěl k závěru, že příkaz k zatčení byl vydán předčasně a že jeho vydání představuje svévolné zneužití zákonného prostředku k zajištění obžalovaného, který je tak úzce spjat se zásadou ultima ratio.⁸⁴

⁸³ KLIMPL, Vít. Příkaz k zatčení ve světle aktuální judikatury Ústavního soudu. *Trestněprávní revue*, č. 9, roč. 2017, str. 205

⁸⁴Tamtéž str. 205

Na závěr je třeba zmínit, že jedná-li se o zatčení osoby mladistvé, je povinnost příslušného orgánu činného v trestním řízení bez zbytečného odkladu vyrozumět zákonného zástupce mladistvého, zaměstnavatele, příslušné středisko Probační a madační služby a příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí.

3.11 Zákaz vycestování do zahraničí - § 77a TrŘ

Zákaz vycestování do zahraničí byl zaveden do trestního řádu novelou v roce 2010. Do té doby odnětí cestovního dokladu prováděl správní orgán, který byl vázán žádostí orgánu činného v trestním řízení a nebyl zde prakticky dán prostor pro jeho vlastní uvážení. Uvedený postup působil problémy u případného přezkumu takového rozhodnutí správním soudem, což ostatně shledal i Ústavní soud v nálezu ÚS 355/2008, kterým zrušil ustanovení zákona o cestovních dokladech týkající se zákazu vycestování do zahraničí. Jak již samotný název napovídá, smyslem tohoto zajišťujícího opatření není nic jiného než zabránění obviněnému, aby přehnul do zahraničí a tím se tak mohl úspěšně vyhnout trestnímu stíhání nebo výkonu trestu. Ve svém důsledku se jedná o omezení svobody pohybu obviněného spočívající v odepření práva svévolně opustit Českou republiku. Při uložení zákazu se obviněný (nebo osoba, jež má cestovní doklad u sebe) vyzve, aby ve stanovené lhůtě cestovní doklad vydal s poučením, že pokud tak neučiní, bude mu cestovní doklad odejmut. V případě, že dotyčný cestovní doklad nemá a teprve si o něho žádá, tak mu ho příslušný orgán nevydá. To se děje přiměřeně postupem podle § 79 TrŘ. Výčet cestovních dokladů je vymezen v zák. č. 329/1999 Sb. o cestovních dokladech. K tomu je třeba poukázat na jistou komplikovanost spočívající v možnosti cestování v rámci Evropské unie a některých dalších států pouze na občanský průkaz, který dle zákona o cestovních dokladech za cestovní doklad považován není, což efektivitu tohoto opatření v rámci Evropské Unie značně zpochybňuje.⁸⁵ Pokud by dotyčný obviněný i přes zákaz takto vycestoval, nezbylo by než vydat evropský či mezinárodní příkaz k zatčení.

⁸⁵ FENYK, Jaroslav, Tomáš GŘIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 927 s. ISBN 978-80-7478-750-8. Str. 277

Zákon stanovuje podmínky pro uložení zákazu vycestování spočívající v již probíhajícím trestním stíhání, tedy tento institut je možno využít pouze proti obviněnému a to pouze v případě hrozícího trestu, který převyšuje dvouletou horní hranici trestu odnětí svobody pro úmyslné trestné činy a tříletou horní hranici pro trestné činy nedbalostní. Nad rámec těchto podmínek je třeba posoudit, zdali je uložení zákazu nezbytné pro dosažení účelu trestního řízení.

V přípravném řízení rozhoduje o zákazu vycestování do zahraničí usnesením soudce na návrh státního zástupce, v řízení před soudem rozhoduje předseda senátu. Proti usnesení je přípustné podat stížnost, odkladný účinek však nemá. Jelikož za právní kvalifikaci v přípravném řízení odpovídá státní zástupce, ale zákaz vycestovat vydává soudce, může nastat situace, kdy soudce dojde k závěru, že právní kvalifikace daného skutku vymezena ve spisu předaném státním zástupce není přiléhavá. V takovém případě soudce sice není oprávněn právní kvalifikaci změnit, avšak danou otázku by si měl posoudit jako předběžnou otázku a pokud nabude přesvědčení, že právní kvalifikace by měla být stanovena trestným činem, za který je možno uložit pouze trest, který nesplňuje podmínky pro vydání zákazu vycestování, nesmí zákaz vydat.

Trvání zákazu je omezeno pouze na nezbytně dlouhou dobu. V průběhu platnosti zákazu má obviněný právo kdykoli žádat o jeho zrušení. O žádosti musí předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce rozhodnout bez zbytečného odkladu. Proti tomuto usnesení je opět přípustná stížnost. V případě zamítnutí žádosti může obviněný podat žádost opět až po uplynutí 3 měsíců od právní moci zamítnutí žádosti předchozí. Nad rámec žádosti o zrušení zákazu podané obviněným zruší předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce zákaz i bez návrhu, pokud pominuly důvody pro jeho uložení. Pokud ke zrušení zákazu dojde, vyrozumí zrušivší orgán bez zbytečného odkladu orgán příslušný k vydání cestovního dokladu.

Pokud byl obviněnému zákaz vycestování do zahraničí uložen, může být předsedou senátu a v přípravném řízení státním zástupcem obviněnému povoleno i přes

tento uložený zákaz vycestovat, avšak pouze na nezbytně dlouhou, konkrétně určenou dobu. V praxi se může jednat zejména o případy naléhavých pracovních cest.⁸⁶

Pro úplnost je třeba dodat, že nad rámec § 77a TrŘ může být zákaz vycestování do zahraničí uložen též jako jedna z forem předběžného opatření podle § 88h TrŘ. Smyslem zákazu vycestovat do zahraničí uloženého jako předběžné opatření je spíše než zajištění prevence, jelikož předběžná opatření obecně mohou být ukládána pouze jako méně intenzivní alternativa pro předstížnou vazbu.

3.12 Evropský zatýkácí rozkaz

Evropský zatýkácí rozkaz byl do našeho právního řádu implementován na základě rámcového rozhodnutí Rady EU, č. 2002/584/SVV ze dne 13.6.2002, o evropském zatýkáčím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy. Hlavním důvodem pro jeho zavedení bylo zjednodušení, zefektivnění a zrychlení mezinárodní spolupráce vedoucí k zajištění účelu trestních řízení členských států Evropské unie, čímž došlo k jisté kompenzaci situace neomezeného pohybu osob přes vnitřní hranice EU. Do zakotvení evropského zatýkáčím rozkazu byl možný postup pouze podle obecného extradičního řízení. Samotná úprava se nejdříve nacházela v trestním řádu. Tato situace byla často terčem kritiky, zejména protože institut evropského zatýkáčím rozkazu, vzhledem ke své podstatě tkvící v nutné spolupráci s jinými státy, systematicky nezapadal do trestního řádu jakožto právního předpisu upravujícího trestní řízení v rámci České republiky. Dalším argumentem pro jeho vyčlenění z trestního řádu byla samotná rozsáhlost předmětné problematiky. Tyto skutečnosti byly hlavními důvody vedoucími k tomu, že úprava evropského zatýkáčím rozkazu (spolu s dalšími ustanoveními trestního řádu upravujícími právní styk s cizinou) byla přesunuta do zákona č. 104/2013 o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, který nabyl účinnosti 1.1.2014.

Pod pojmem evropského zatýkáčím rozkazu si lze představit určitý typ justičního rozhodnutí, jež zahrnuje žádost justičního orgánu členského státu EU o

⁸⁶ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 927 s. ISBN 978-80-7478-750-8. Str. 278

zatčení konkrétní vyžádané osoby jiným členským státem EU na jeho území a následné předání této osoby žádajícímu státu za účelem trestního stíhání, výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření, které je spojeno s omezením osobní svobody. Vykonávající (resp. předávající) stát je povinen zatýkací rozkaz vykonat, ledaže je dán předem předvídaný důvod, který předání osoby vylučuje.

Předseda senátu nebo v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce vydá evropský zatýkací rozkaz bez zbytečného odkladu, nepodařilo-li se ve lhůtě 6 měsíců od vydání příkazu k zadržení, příkazu k zatčení, příkazu k dodání osoby do výkonu trestu nebo od soudem učiněných úkonů směřujících k dodání osoby do výkonu ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody osobu zadržet, zatknout nebo dodat do výkonu takového trestu nebo ochranného opatření. V případě, že lze důvodně předpokládat, že se osoba, o jejíž předání jde, nenachází na území dožadujícího se státu, nýbrž se nachází na území jiného členského státu, lze pak evropský zatýkací rozkaz vydat bez ohledu na šestiměsíční lhůtu.

Podle zákona ZMJSVT se evropským zatýkacím rozkazem rozumí rozhodnutí:

- a) *soudu České republiky vydané za účelem zatčení a předání osoby z jiného členského státu do České republiky k trestnímu stíhání nebo k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody,*
nebo
- b) *justičního orgánu jiného členského státu vydané za účelem zatčení a předání osoby do tohoto členského státu k trestnímu stíhání nebo k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody.*

Evropský zatýkací rozkaz lze vydat pouze pro skutek, za který lze uložit trest odnětí svobody s horní hranicí ve výši alespoň jednoho roku nebo ochranné opatření spojené se zbavením osobní svobody s nejvyšší délkou trvání alespoň jeden rok. Vedle

hrozícího omezení osobní svobody lze evropský zatýkací rozkaz vydat také, pokud již bylo o skutku rozhodnuto a to tak, že má být vykonán trest odnětí svobody nebo ochranné opatření spojené se zbavením osobní svobody v délce nejméně 4 měsíce. Určitou výjimku představuje situace, kdy je evropský zatýkací rozkaz vydáván pro více skutků, v takovém případě postačí, pokud bude uvedené podmínky splňovat alespoň jeden z těchto skutků.

ZMJSVT upravuje pro vydávání evropského zatýkacího rozkazu také překážky, pro které příkaz vydat nelze. První překážkou představuje situace, kdy lze důvodně očekávat, že nedojde k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody přesahujícího délku 4 měsíců nebo že dojde pouze k uložení jiného trestu, než nepodmíněného trestu omezením osobní svobody. Další překážkou je, pokud by České republice vydáním osoby vznikly zjevně nepřiměřené náklady nebo jiné důsledky vzhledem k veřejnému zájmu na trestním stíhání nebo výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody.

3.12.1 Problematika ústavnosti EZR

Implementace evropského zatýkacího rozkazu do právního řádu České republiky vyvolala četné politické diskuse zpochybňující samotnou ústavnost tohoto institutu. Ohniskem této debaty byl čl. 14 LZPS, který v odstavci 4 mimo jiné říká, že občan České republiky nesmí být nucen k opuštění své vlasti. Z tohoto důvodu došlo k předložení návrhu ústavního zákona, který by doplňoval zmíněný čl. 14 LZPS o pátý odstavec ve znění: *„Občan může být vydán členskému státu Evropské unie k trestnímu stíhání nebo k výkonu trestu odnětí svobody, pokud to vyplývá ze závazků České republiky jako členského státu Evropské unie, které nelze omezit ani vyloučit.“* Avšak tento návrh poslaneckou sněmovnou neprošel a úprava týkající se EZR byla přijata, aniž by došlo k pozměnění LZPS.⁸⁷

⁸⁷ VANTUCH, P. Evropský zatýkací rozkaz [online]. 2004. Dostupné z <https://pravnicaradce.ihned.cz/c1-14273240-evropsky-zatykaci-rozkaz>

Následně po přijetí právní úpravy EZR podala skupina poslanců a senátorů Parlamentu ČR návrh na zrušení příslušných ustanovení TrŘ. (tehdejší úprava EZR byla ještě v TrŘ.). Navrhovatelé viděli ve stávající úpravě rozpor s čl. 14, odst. 4 LZPS, který představuje jedno ze základních, nezcizitelných, neprohlášených a nezrušitelných práv LZPS, které musí být bezpodmínečně respektováno. Mimo rozpor s čl. 14 LZPS navrhovatelé namítali také rozpor s čl. 39 LZPS, a to z důvodu, že TrŘ. přebíral taxativně vymezená jednání z rámcového rozhodnutí, která však nepodléhají přezkumu oboustranné trestnosti.

Po projednání návrhu Ústavní soud tento svým náležením ze dne 3.5.2006, sp.zn. Pl. ÚS 66/04 zamítl.

K argumentu navrhovatelů týkajícího se rozporu s čl. 14 LZPS ÚS uvedl, že v daném případě není možné využít pouze jazykový výklad. Je nutné také přihlídnout zejména k historickým souvislostem, v jejichž důsledku došlo k přijetí této ústavní normy. Těmi bezpochyby byly zločiny z dob komunistického režimu, kdy byly nepohodlné osoby nuceny k emigraci. Stěžejní úlohu předmětné ústavní normy tak přikládá hlavně prevenci těchto zločinů, nikoliv extradičnímu řízení. Dále podle názoru ÚS nelze z čl. 14 odst. 4 LZPS vyvozovat zákaz předání českého občana jinému členskému státu, když je navíc garantováno, že po skončení trestního řízení bude tento předán na vlastní žádost zpět do ČR k případnému výkonu trestu.

Dále ÚS posuzoval soulad úpravy EZR s čl. 39 LZPS, přesněji tedy ústavnost ustanovení prolamujícího zásadu oboustranné trestnosti pro taxativně vymezená jednání. K tomuto argumentu uvedl, že předmětné ustanovení je procesněprávního charakteru, nikoliv hmotněprávního a uplatní se pouze pro procesní postup a předávané osoby budou stíhány pouze pro jednání upravená v hmotném právu dožadujícího státu. Navíc trestné činy uvedené v napadeném ustanovení odpovídají obecně uznávaným standardům trestnosti podle všech členských států i přes to, že se pojmenováním trestné činy mohou lišit.

3.13 Vyžádání z cizího státu

Do implementace evropského zatýkacího rozkazu bylo možné v případě snahy orgánů činných v trestním řízení zajistit osobu, proti které se trestní řízení vede a nachází se v zahraničí, využít právě institutu vyžádání z cizího státu, tzv. extradice. Jedná se o institut obdobný k současnému evropskému zatýkacímu rozkazu. Hlavní a zásadní rozdíl mezi těmito dvěma instituty je zřejmý již z jejich názvu. Zatímco evropský zatýkací rozkaz najde své využití mezi evropskými státy, přesněji řečeno mezi členskými státy EU, mezi kterými dochází k užší justiční spolupráci, tak vyžádání z cizího státu není omezeno na tyto státy a lze jej tedy využít i vůči ostatním cizím státům. Aby bylo vyžádání vyhověno, je samozřejmě zapotřebí součinnost dožádaného státu, která vyplývá zejména z mezinárodních smluv mezi jednotlivými státy týkajících se této problematiky.⁸⁸ Zde je třeba zdůraznit, že počet států, které mezi sebou mají uzavřené mezinárodní smlouvy ohledně vydávání dožádaných osob pro trestní řízení je omezený a existují i státy, ze kterých je vyžádání značně problematické, ne-li přímo nemožné.

Předseda senátu nebo v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce požádá bez zbytečného odkladu ministerstvo o provedení opatření nezbytných pro vyžádání osoby z cizího státu, nepodařilo-li se ve lhůtě jednoho roku od vydání příkazu k zadržení, příkazu k zatčení, příkazu k dodání osoby do výkonu trestu nebo od soudem učiněných úkonů směřujících k dodání osoby do výkonu ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody osobu zadržet, zatknout nebo dodat do výkonu takového trestu nebo ochranného opatření. V případě, že lze důvodně předpokládat, že se osoba, o jejíž vydání jde, zdržuje v cizím státě, lze pak požádat ministerstvo o zajištění nezbytných úkonů i před uplynutím jednorocní lhůty. Z uvedeného je zřejmé, že základní podmínky pro vyžádání osoby z cizího státu a vydání evropského zatýkacího jsou velmi podobné. Je třeba si povšimnout, že narozdíl o šestiměsíční lhůty u evropského zatýkacího rozkazu je u vyžádání z cizího státu dána lhůta jednoho roku, což potvrzuje skutečnost, že jedním z hlavních důvodů k implementaci evropského zatýkacího rozkazu bylo zjednodušení a zrychlení tradičního extradičního řízení.

⁸⁸ Fenyk, J., Kloučková, S.: Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2005, ISBN 80-7201-527-3, str. 52

Zákon dále stanoví případy, kdy se žádost o vyžádání z cizího státu nepodá. Jedná se opět o případy, které se ve většině překrývají s dalšími podmínkami pro vydání evropského zatýkacího rozkazu, resp. s překážkami znemožňujícími jeho vydání a tyto jsou následující:

a) *lze předpokládat uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody kratšího než 4 měsíce nebo pouze jiného než nepodmíněného trestu odnětí svobody,*

b) *nepodmíněný trest odnětí svobody, který má osoba, o jejíž vyžádání jde, vykonat, nebo jeho zbytek je kratší než 4 měsíce, ledaže tato osoba má vykonat též jiný nepodmíněný trest nebo jeho zbytek, jejich součet činí alespoň 4 měsíce a lze očekávat, že žádost podle odstavce 1 bude podána i pro tento jiný trest nebo jeho zbytek,*

c) *vydáním osoby, o jejíž vyžádání jde, by vznikly České republice náklady nebo důsledky zjevně nepřiměřené veřejnému zájmu na trestním stíhání nebo výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody,*

d) *vydáním by byla osobě, o jejíž vyžádání jde, způsobena újma zjevně nepřiměřená významu trestního řízení nebo následkům trestného činu, zejména s ohledem na její věk, zdravotní stav nebo rodinné poměry, nebo*

e) *skutek je trestným činem, na který trestní zákon stanoví nepodmíněný trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby méně než 1 rok.*

I u vyžádání z cizího státu je dána výjimka pro případy, kdy je žádost podávána pro více skutků zároveň, v takovém případě opět postačí, pokud nebude dána ani jedna z výše uvedených překážek alespoň u jednoho ze skutků.

Shrnou-li vyžádání z ciziny a srovnám ho s relativně novým evropským zatýkacím rozkazem, tak je zřejmé, že tradiční vyžádání z cizího státu je institut mnohem obecnější a universálnější. Naproti tomu je take nepochybné, že se bude jednat

o proces méně efektivní, mnohem více časově i nákladově náročný a s mnohem nižší mírou jistoty, že dojde k naplnění jeho účelu.

4 Pojem vazby a její účel

Vazba je nejpřísnějším zajišťovacím institutem, který trestní právo nabízí. Vzhledem k ostatním zajišťovacím institutům je vazba nejen nejzávažnějším zásahem do osobní sféry obviněného, ale taktéž se jedná o zajišťovací institut nejsložitější. Při uvalení vazby je obviněná osoba na základě soudního rozhodnutí (v přípravném řízení na základě rozhodnutí soudce) dočasně zbavena osobní svobody a umístěna do vazební věznice. Smyslem vazby je, podobně jako u ostatních zajišťovacích institutů, zajištění osoby obviněného pro účely trestního řízení a výkon trestu. V praxi vzetí do vazby navazuje na zadržení osoby nebo zatčení osoby na základě příkazu k zatčení.⁸⁹ Vazba má předcházet možnému nežádoucímu jednání nebo takovému jednání zabránit. Půjde o znemožnění vyhýbání se trestnímu stíhání nebo trestu útekem nebo skrýváním se, maření nebo ztěžování objasnění věci důležitých pro trestní stíhání působením na důkazy, resp. svědky nebo zabránění vykonání trestného činu obviněným či zabránění opakování trestné činnosti obviněným.

Účel vazby je tedy ryze zajišťovací. Vazba není součástí trestu ani není formálně žádnou jinou sankcí pro obviněného, tedy neplní žádný sankční, výchovný, socializační ani rehabilitační účel. Jde o procesní opatření, jež slouží k zajištění dosažení účelu trestního stíhání a na základě vazebního stíhání nelze usuzovat, že je obviněný vinen ze spáchání trestného činu.

Vazba je opatřením fakultativním. Je tedy na orgánech rozhodujících o vazbě, aby posoudily, zdali je využití vazby žádoucí a potřebné. Vazba by měla také být využívána pouze jako krajní opatření v případech, kdy stejného účelu není možné dosáhnout žádným jiným mírnějším opatřením. Je vyloučeno využívat vazbu jako nástroj k doznání obviněného či ve vyšší míře, než je nezbytně nutné.⁹⁰

⁸⁹ HENDRYCH, D. a kol. Právnícký slovník. 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009. 1481 s. ISBN 978-80-059-1.

⁹⁰ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xliv, 1009 s. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4. Str. 277

5 Materiální vazební právo

Materiální vazební právo představuje souhrn materiálních neboli hmotněprávních předpokladů vazby. Prostřednictvím materiálního vazebního práva jsou zákonem vymezeny nejen samotné důvody vazby, ale také celá řada dalších předpokladů. Uvedl jsem, že jde o souhrn hmotněprávních předpokladů, jak je tedy možné, že je zmíněná úprava obsažena v trestní řádu, tedy v zákoně procesního charakteru? Je to dáno tím, že hranice mezi trestním právem procesním a trestním právem hmotným není striktně vymezena a v určitých oblastech dochází k vzájemnému prolínání procesních a hmotněprávních norem v rámci jednoho zákona.⁹¹

5.1 Obecné předpoklady vazby

Předpoklady vazby jsou uvedeny v §67 a §68 odst. 1 TrŘ. Aby bylo možné vzít obviněného do vazby, musí dojít k jejich kumulativnímu splnění, tedy splněny musí být všechny předpoklady současně.

Do vazby je možné vzít pouze osobu obviněnou ze spáchání trestného činu, tzn. osobu, proti které bylo zahájeno trestní stíhání. K zahájení trestního stíhání dochází vydáním a oznámením usnesení o zahájení trestního stíhání obviněnému doručením nebo vyhlášením⁹². Proti tomuto usnesení zákon přiznává možnost podat stížnost, ale neváže k ní odkladný účinek. V případě zkráceného přípravného řízení a následného návrhu na potrestání dochází k zahájení trestního stíhání okamžikem doručení návrhu na potrestání soudu. V takovém případě je tedy možné vzít osobu do vazby nejdříve počátkem zjednodušeného řízení před samosoudcem.

Dále je nutné, aby dosud zjištěné skutečnosti nasvědčovaly tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu a jsou zřejmé důvody k podezření ze spáchání trestného činu obviněným. V žádném případě tak nebude možné uvalit vazbu v souvislosti s protiprávním činem, které nenesé znaky

⁹¹ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEŽULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 384

⁹² VANTUCH, Pavel. Zahájení trestního stíhání a jeho účinky vůči podezřelému (osobě, proti níž se řízení vede) od 1.1.2002. *Trestněprávní revue*, roč. 2003, č. 1, str. 13

činu trestného podle trestního zákoníku. V tomto duchu se vyjádřil ESLP ve věci Lukanov proti Bulharsku. Jednalo se o člena bulharské vlády, kterému bylo kladeno za vinu, že ze své funkce protiprávně poskytoval různé finanční pomoci rozvojovým zemím ve formě půjček apod. Stěžovatel byl vazebně vězněn a ve své stížnosti napadal vazbu jako nezákonnou. ESLP dospěl k závěru, že účast stěžovatele na předmětném skutku byla nepochybná, avšak zásadní pro věc bylo, že bulharské právo nezakládalo trestní odpovědnost člena vlády za takové jednání, tím spíše pokud v době rozhodování o vazbě bulharské orgány činné v trestním řízení nepředložily žádný důkaz, ze kterého by vyplývalo, že rozhodnutí stěžovatele nebyla přijímána v zákonném rámci. ESLP tak vazbu stěžovatele posoudil jako nezákonnou, resp. v rozporu s čl. 5 odst. 1, písm. c) Úmluvy, neboť byla uvalena v souvislosti se skutkem, který dle bulharského práva nenesl znaky žádného trestného činu.⁹³

Odůvodnění, že předmětný trestný čin spáchal obviněný, by mělo být zásadně vyšší intenzity vycházející z vyšší míry pravděpodobnosti, že daný trestný čin obviněný skutečně spáchal. Hovoří se o tzv. prahu podezření dostatečného k zahájení trestního stíhání. Pod tímto pojmem si můžeme představit jakousi hranici odůvodněného podezření, kterou je potřebné dosáhnout k zahájení trestního stíhání a která vychází z logického usuzování na základě faktických podkladů dostupných orgánům činným v trestním řízení. Tato hranice nesmí být stanovena příliš nízko, aby nedocházelo k nepřiměřenému počtu zahájení trestních stíhání, ze kterých by byla velká část později zastavena a ani příliš vysoko, což by ulehčovalo pachatelům vyhnout se trestní odpovědnosti za své činy. Jedná se o složitou otázku, zejména protože potřebná hodnota tohoto prahu není nikde přesně stanovena a je na orgánech činných v trestním řízení, aby posoudily v závislosti zejména na každodenní praxi a judikatuře, zda této hodnoty bylo dosaženo. Z uvedeného tedy vyplývá, že pro uvalení vazby není nutné dosažení absolutní jistoty, že obviněný trestný čin skutečně spáchal. Jak jsem uvedl výše, toto odůvodnění se nutně váže na existenci určitých podkladů. Na základě těchto podkladů dochází k rozhodování o postupu orgánů činných v trestním řízení a nutno říci, že tyto

⁹³ Stížnost k ESLP, č. 21915/93

podklady nemusí být použitelné v soudním řízení, avšak nesmí se jednat o podklady, které byly opatřeny nezákonným způsobem.⁹⁴

Další podmínkou ztělesňující princip subsidiarity nutnou pro přípustnost vazby je nemožnost dosažení účelu vazby nějakým jiným, méně invazivním způsobem, zejména pak předběžnými opatřeními.⁹⁵ Vazba tedy musí představovat adekvátní zajišťovací opatření vzhledem ke každému konkrétnímu případu, v jehož rámci se o vazbě rozhoduje. Tato adekvátnost je posuzována s ohledem na *osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu*.

Obviněný musí být stíhán buď pro úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice musí převyšovat dvě léta nebo pro nedbalostní trestný čin, za který zákon stanoví trest odnětí svobody převyšující tři léta. Výjimku z tohoto požadavku představují tzv. zpřísněné důvody vazby, které ztělesňují zvláštní skutkové podstaty zakládající procesní odpovědnost obviněného za jednání popsané v předmětných ustanoveních a které budou podrobněji probrány v následující kapitole.⁹⁶

97

Konečně je možné vzít obviněného do vazby pouze na základě konkrétních skutečností odůvodňujících obavu z jednání popsaného v zákonem stanovených důvodech v § 67 TrŘ. Tento požadavek vyplývá jak z LZPS, ve které čl. 8 odst. 5 stanoví: *Nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu*, tak z čl. 5 odst. 1 Úmluvy, který zní: *Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem*, kde pod písmenem c) je jako jeden z případů, na který citovaný článek odkazuje, uvedeno:

⁹⁴ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEŽULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 392

⁹⁵ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 927 s. ISBN 978-80-7478-750-8. Str. 281

⁹⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, 864 s. Student (Leges). ISBN 9788087576441 Str. 330

⁹⁷ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEŽULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 402

zákonně zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání. Vedle důvodů stanovených ve zmíněném §67 jsou v trestním řádu ještě upraveny tzv. zpřísněné důvody vazby v §68 odst. 3, které umožňují vzít obviněného do vazby v případech, ve kterých by to bez těchto zpřísněných důvodů nebylo možné.

Naplnění samotných předpokladů vazby však ještě nemusí nutně znamenat, že bude skutečně obviněný vzat do vazby. Vazba je totiž vždy fakultativní zajišťovací opatření a je na orgánu rozhodujícím o vazbě, jak konkrétně v dané věci rozhodne. Výjimku tvoří některé druhy vazby v rámci mezinárodní justiční spolupráce⁹⁸, kterými se však ve své práci nezabývám.

5.2 Důvody vazby podle § 67

Trestní řád zná celkem 3 vazební důvody, které jsou stanoveny taxativním výčtem. Využití vazby z jiných než v zákoně stanovených důvodů je tedy absolutně nepřípustné. Při posuzování důvodů vazby je nutno také posoudit, zda konkrétní skutečnosti odůvodňují obavy z případného jednání, pro které může obviněný být vzat do vazby.⁹⁹

V žádném případě nesmí být na obviněného uvalena vazba s odkazem na některý z vazebních důvodů, pokud takovému důvodu neodpovídají faktické skutečnosti daného případu. Jinými slovy není přípustné, aby byl obviněný vzat do vazby z nějakých jiných důvodů, než které zákon předpokládá, přičemž by soud formálně v rozhodnutí o vazbě uvedl kterýkoliv z těchto důvodů, který by ovšem ve skutečnosti dán nebyl. Takový případ řešil ESLP ve věci *Timosenko vs Ukrajina*. V tomto případě byla stěžovatelkou bývalá předsedkyně vlády, která byla záhy po změně politické situace v zemi obviněna z trestného činu odpovídajícího zneužití úřední pravomoci.

⁹⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, 864 s. Student (Leges). ISBN 9788087576441 Str. 333

⁹⁹ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 927 s. ISBN 978-80-7478-750-8. Str. 282

V rámci jejího trestního stíhání byla stěžovatelka vzata do vazby s odkazem na hrozbu jejího uprchnutí v případě ponechání na svobodě. ESLP však po seznámení se zejména se spisovým materiálem dospěl ke zjištění, že nic nenasvědčovalo obavě, že by stěžovatelka mohla uprchnout a vyhýbat se tak trestnímu stíhání a podotkl, že kdyby tomu tak bylo, připadalo by v úvahu i mírnější opatření spočívající v zákazu opuštění města. Naopak ESLP uzavřel, že stěžovatelka byla vazebně stíhána ve skutečnosti v důsledku svého opovržlivého jednání před soudem, což mělo představovat určitou formu trestu za její chování. Protože takové jednání nepředstavuje žádný z předvídaných důvodů pro uvalení vazby, rozhodl ESLP, že došlo k porušení základního práva na osobní svobodu stěžovatelky.¹⁰⁰

5.2.1 Vazba útěková - § 67 písm. a)

Vazba útěková upravuje možnost vzít obviněného do vazby, *„jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest*. Hlavními cíli jsou zabezpečení přítomnosti obviněného na úkonech trestního řízení a zabezpečení realizace případné trestní sankce. K naplnění důvodu útěkové vazby dochází v situaci, kdy je dána některá z okolností způsobilá založit obavu z útěku či skrývání obviněného demonstrativně uvedených v zákoně. Jedná se zejména o případy kdy: *„nelze-li jeho (obviněného) totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest“*, jak uvádí zákon. Jelikož se jedná o demonstrativní výčet, tak uvedené okolnosti jsou pouze okolnostmi typickými pro danou situaci a k naplnění důvodu útěkové vazby lze dosáhnout, pokud se bude jednat o okolnosti obdobné.

Nemožnost zjištění totožnosti nastává v případech, kdy obviněný u sebe nebo na místě dostupném nemá žádné osobní doklady a žádná věrohodná osoba nemůže potvrdit jeho totožnost. K této situaci dochází v moderní době jen zřídka díky technickým možnostem orgánů činných v trestním řízení spočívajících ve snadném přístupu

¹⁰⁰ Stížnost k ESLP č. 32581/12

k různým evidencím osob. Omezení osobní svobody musí trvat pouze nezbytně nutnou dobu vzhledem k možnostem zjištění totožnosti.¹⁰¹

Situace, kdy obviněný nemá stálé bydliště, nastává, pokud nemá kde bydlet, nebo kde bydlet má, ale na takovém místě se nezdržuje nebo mění místa svého pobytu bez nahlášení změn orgánům činným v trestním řízení.¹⁰² Vyznačení trvalého pobytu nebo přihlášení se k trvalému pobytu není rozhodné, pokud se obviněný na daném místě nezdržuje.

Hrozící vysoký trest je neurčitým pojmem, tudíž je namístě, aby byl jeho obsah formulován způsobem vylučujícím svévoli soudců při rozhodování. Z judikatury Ústavního soudu vyplývá, že vysoký trest je spojen se zvláště závažnými zločiny, čili s úmyslnými trestnými činy, se kterými zákon spojuje trest odnětí svobody s horní hranicí nejméně 10 let. Rozhodnutí o vazbě na základě hrozby vysokého trestu však nelze odvozovat z pouhé trestní sazby stanovené trestním zákonem pro daný trestný čin. Je třeba posuzovat, jaký trest obviněnému v případě odsouzení reálně hrozí, tedy je nutné posuzovat, zdali vůbec rámci příslušné trestní sazby skutečně hrozí uložení vysokého trestu, kdy alespoň mantinely takového vysokého trestu byly Ústavním soudem ČR stanoveny tak, že by se měl finální trest pohybovat okolo 8 let nepodmíněně.¹⁰³ Dále je nutné zkoumat konkrétní okolnosti případu, jež svou podstatou mohou působit jako důvody, které by opodstatněnost útékové vazby oslabovaly, ba dokonce vylučovaly. Ústavní soud uvedl příkladmo, že zkoumat je třeba zejména: *míru celkové uspořádanosti životních poměrů obviněného, mobilitu danou jeho zdravotním stavem, rozsah jeho místně založených citových a prozatím (nejen hmotně) řádně a především dlouhodobě plněných zaopatřovacích vazeb, rámec jím dosud sdíleného společensky konformního jednání ve spojení s možnými zárukami ze strany jiných*

¹⁰¹ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xlv, 1009 s. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4. Str. 278

¹⁰² ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 3 sv. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0 Str. 740

¹⁰³ Nález II. ÚS 347/1996

*subjektů apod.*¹⁰⁴. Teprve poté je možné posoudit, zda je odůvodněna obava z uprchnutí nebo skrývání obviněného.¹⁰⁵

Dále musí dojít ke splnění podmínky spočívající v samotné existenci důvodné obavy, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul. Pojmy „uprchnutí“ a „skrývání“ jsou zde samostatně z důvodu, že každému pojmu zákon přiznává odlišný význam. Uprchnutím se myslí útěk do zahraničí, zatímco skrývání se představuje ukrývání se v tuzemsku. Ke zjištění, zda tu ona důvodná obava je nebo není, je nutné, aby docházelo ke zkoumání okolností každého konkrétního případu orgány činnými v trestním řízení. Smyslem této činnosti je zjištění, zda existuje dostatečně vysoká pravděpodobnost, že se obviněný pokusí vyhnout trestní odpovědnosti svého jednání způsobem znemožňujícím jeho fyzického dosažení. To přímo vylučuje požadavek jistoty, že se obviněný takovým způsobem zachová. Tento požadavek má zcela jistě své neotřesitelné místo v rozhodování o vině, avšak při rozhodování o vazbě by jeho uplatnění bylo nereálné. Zmíněná pravděpodobnost uprchnutí nebo skrývání se v praxi může dovozovat ze situací, které tento záměr přímo naznačují. Může se jednat například o zadržení obviněného poblíž státních hranic se zavazadly, opatření falešných průkazů totožnosti nebo vzdání se z místa bydliště na delší dobu bez uvědomění orgánů činných v trestním řízení. Útěková vazba je nepochybně také na místě v situacích, kdy se obviněný opakovaně nedostavuje na hlavní líčení i přes opakovaná předvolání soudem prostředky, který trestní řád umožňuje.¹⁰⁶

Pouhé cizí státní občanství obviněného ještě nevytváří konkrétní skutkově podloženou obavu, jež by použití vazby opodstatňovalo.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Nález I. ÚS 2208/13

¹⁰⁵ HANUŠ L. *Hrozba vysokého trestu v kontextu útěkové vazby*, Právní rozhledy, 2004, č. 11, str. 433

¹⁰⁶ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEZULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 407-409

¹⁰⁷ Nález III. ÚS č. 566/2003

5.2.2 Vazba koluzní - § 67 písm. b)

Koluzní vazba byla a je ze všech tří vazebních důvodů zcela jistě typem nejvíce kontroverzním. Již od počátků její existence v právním řádu byla terčem mnohé kritiky a námitek a to nejen z důvodu omezení osobní svobody jednotlivce, ale také byla zpochybňována její oprávněnost a vůbec účinnost vazby samotné. Tomuto důvodu bylo vytýkáno zejména omezování osobní svobody namísto použití jiných opatření státu, kterými by bylo možno dosáhnout zabránění koluzi, jakož i neúčinnost vazby týkající se zabránění způsobení koluze jinými osobami než osobou obviněnou. Objevovaly se také názory spatřující koluzní vazbu jako pozůstatek z dob inkvizičního procesu, jehož cílem je získání doznání obviněného. Ústavní soud se vyjadřoval k přípustnosti koluzní vazby s ústavním pořádkem, zejména zdali je tento institut v souladu s čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy a zásadně potvrdil její soulad. Podobně ani z judikatury Evropského soudu pro lidská práva nevyplývá žádné zpochybnění.¹⁰⁸

Trestní řád vychází z myšlenky, že koluzní vazba je nepostradatelnou součástí trestního práva procesního. Zamezení působení obviněného na osoby, které se podílejí na objasňování trestného činu, je natolik důležité, že koluzní vazba má v trestním řádu své stálé místo. Je tomu tak i protože trestní sankce, se kterými trestní zákon počítá pro trestné činy křivé výpovědi nebo nepravdivého znaleckého posudku, jednoduše nejsou pro všechny situace postačující. Dále praxe ukázala, že pro orgány činné v trestním řízení není vždy reálné zabezpečit všechny důkazní materiály a vyslechnout všechny relevantní svědky dostatečně rychle a v náležitě kvalitě, tak aby bylo možné obavu z koluze eliminovat.¹⁰⁹

Koluzní vazba může být na obviněného uvalena, *„jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání.“* I koluzní důvod je v české procesní úpravě popsán pomocí demonstrativního výčtu a to jak v uvedení jednání, kterému se snaží trestní řád

¹⁰⁸ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEZULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 412

¹⁰⁹ Tamtéž Str. 414

předejít viz. „*působit nebo jinak mařit*“, tak v uvedení osob, na které by obviněný mohl působit. V předmětném ustanovení jsou uvedeni pouze svědci nebo spoluobvinění, ale reálně v takové situaci hrozí i snaha působit na jiné osoby související s dokazováním v řízení, jako jsou např. znalci.¹¹⁰

Konkrétní skutečnosti, ze kterých vyplývá důvodná obava vyjádřená v §67 písm. b), spočívají v nějaké předpokládané aktivní činnosti obviněného, jejíž cílem je maření objasňování trestního stíhání. Do této oblasti nespadá jednání obviněného se záměrem mařit trestní stíhání, pokud toto jednání není ve své podstatě způsobilý účel trestního řízení ohrozit.

Působení na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné představuje ovlivňování svědků buď přímo, tedy přímo obviněným, nebo nepřímo pomocí nějaké třetí osoby.¹¹¹ Pokud ale bude v zájmu obviněného působit nějaká třetí osoba bez vědomí samotného obviněného, podmínky pro koluzní důvod samozřejmě dány nebudou. Cílem takového působení musí být maření objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. Zmíněné ovlivňování osob může spočívat např. v podplácení, vyhrožování, vzájemné dohodě o výpovědi atp. Pokud hovořím o svědcích, je potřeba zdůraznit, že se svědkem v tomto smyslu nemyslí pouze osoba předvolaná ke svědectví, nýbrž jakákoliv osoba schopná dosvědčit skutečnosti významné pro trestní řízení¹¹². Pojmem spoluobviněný se míní osoba obviněná spolu s jinou osobou v téže věci. Současně se musí jednat o svědky a spoluobviněné, kteří nebyli dosud vyslechnuti. Koluzní vazba je nepřipustná, pokud by se jednalo o svědky nebo spoluobviněné již vyslechnuté. Za nepřipustné působení se nepovažuje připomenutí povinnosti mlčenlivosti ani práva odepřít výpověď nebo snaha přimět vypovídat osobu, která sama poskytnout výpověď odmítá.

¹¹⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 3 sv. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0 Str. 743

¹¹¹ FENYK, Jaroslav, Tomáš GŘIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 927 s. ISBN 978-80-7478-750-8. Str. 284

¹¹² O osobě předvolané ke svědectví hovoříme jako o svědku ve formálním smyslu, kdežto o osobě, která může být potenciálně jako svědek předvolána, jako o svědku v materiálním smyslu.

Jiné maření objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání může být např. působení na znalce, ničení, zneprístupňování, ukrývání, padělání nebo pozměňování důkazů. Nejde tedy pouze o působení na osoby, ale také o působení na věci. O maření se nikdy nebude jednat v případech uplatňování zákonem přiznaných práv obviněného na obhajobu.

Dále je třeba si říci, že shodně jako u ostatních důvodů vazby nepostačí pouze pouhá existence procesně doposud nevyslechnutých svědků či spoluobžalovaných, či obecné nebezpečí, že obviněný bude jednat způsobem, kterému se snaží zákon předejít.¹¹³ Je totiž potřeba existence nebezpečí konkrétního, podloženého konkrétními skutečnostmi, ale ne do takové míry, kdy by bylo nezbytné, že ke koluznímu jednání již došlo. Bez tohoto požadavku konkrétních skutečností by se opět jednalo o vazbu obligatorní, podobně jako je již uvedeno u vazby útěkové a případná nutnost vyčkávat na faktické provedení koluzního jednání by znamenala překrývání koluzní vazby se zpřísněným důvodem vazby.¹¹⁴

5.2.3 Vazba předstižná - § 67 písm. c)

Předstižná vazba, neboli také vazba preventivní, jak bývá často nazývána, se od ostatních dvou důvodů vazby zásadně odlišuje. Zatímco u vazby útěkové a koluzní je jejich účel vázán především k zajištění zjištění viny a uložení trestu, tak vazba předstižná se soustřeďuje na ochranu společnosti prostřednictvím izolování obviněného, pokud hrozí naléhavé nebezpečí, že se dopustí další trestné činnosti. Dalším rozdílem, který vazbu předstižnou odlišuje od zbylých dvou vazebních důvodů, je stanovení důvodů vazby v předmětném ustanovení alternativně pomocí taxativního výčtu¹¹⁵ na rozdíl od výčtu demonstrativního.

K naplnění důvodu předstižné vazby je potřeba důvodná obava, *že obviněný bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil,*

¹¹³ VICHEREK, R. Koluzní důvod vazby, dostupné z <http://www.epravo.cz/top/clanky/koluzni-duvod-vazby-85623.html>

¹¹⁴ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xliv, 1009 s. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4. Str. 279

¹¹⁵ U taxativního výčtu nelze přihlížet k jiným podmínkám, než k podmínkám výslovně uvedeným, alternativní charakter zde spatřujeme v tom, že postačí splnění alespoň jedné z uvedených podmínek

*nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil. Předstižná vazba tedy připadá v úvahu, pouze pokud se jedná o trestné činy úmyslné.*¹¹⁶

Opakování trestné činnosti zde nemůže být bráno ve smyslu pokračování trestného činu jako termínu trestního práva hmotného. Do opakování trestné činnosti spadá nejen opakování téhož trestného činu, ale i spáchání trestného činu téže povahy jako je trestný čin, pro který je obviněný stíhán. Proto důvodem vazby nemůže být obecné nebezpečí, že obviněný bude opakovat blíže neurčenou trestnou činnost, např. vycházející z toho, že obviněný je osobu, která se trestné činnosti dopouští dlouhodobě.¹¹⁷

V případech, kdy bude vazba využívána pro obavu z dokonání trestného činu, o který se obviněný pokusil, nebo pro obavu z vykonání trestného činu, který obviněný připravoval nebo kterým hrozil, se musí jednat o jeden a ten samý trestný čin.

O vykonání trestného činu, kterým obviněný hrozil, půjde např. v případě trestného činu násilí proti skupině obyvatel nebo jednotlivci, u kterého je zákonným znakem pohrůzka usmrcení, ublížení na zdraví nebo způsobení škody velkého rozsahu a hrozí odůvodněná obava, že obviněný svou výhrůzku splní.¹¹⁸

Podobně jako u předchozích důvodů i zde se musí jednat o konkrétní nebezpečí daného jednání obviněného. Spolu s požadavkem konkrétního nebezpečí je nutné zkoumat též otázku způsobilosti obviněného k danému protiprávnímu jednání spočívající v okolnostech, jako jsou například věk nebo zdravotní stav a otázku bezprostřednosti hrozícího nebezpečí.¹¹⁹

¹¹⁶ FENYK, Jaroslav, Tomáš GŘIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 927 s. ISBN 978-80-7478-750-8. Str. 286

¹¹⁷ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xliv, 1009 s. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4. Str.280

¹¹⁸ FENYK, Jaroslav, Tomáš GŘIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 927 s. ISBN 978-80-7478-750-8. Str. 286

¹¹⁹ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEŽULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 427

5.3 Zpřísněné důvody vazby

Aktuální platná úprava trestního práva procesního se oproti úpravám předchozím vyznačuje zpřísněním možnosti vzít obviněného do vazby ve smyslu vyšší ochrany obviněného. Jedním z omezení, vedle např. zakotvení zásady zdrženlivosti a přiměřenosti nebo nezbytnosti přezkoumávat důvodnost trestního stíhání, o kterých je pojednáno v kapitole první, je ustanovení § 68 odst. 2 TrŘ. Toto ustanovení znemožňuje vzít obviněného do vazby, pokud mu za úmyslný trestný čin, pro který je stíhán, nehrozí trest odnětí svobody převyšující 2 léta nebo 3 léta za trestný čin spáchaný z nedbalosti, vyjma případu, pokud je dán předstižný důvod vazby a vzetí do vazby vyžaduje účinná ochrana poškozeného. V souvislosti s tím je nutné říci, že zmíněné ustanovení nemá vliv na možnost vzít obviněného do vazby, pokud je obviněný stíhán vedle trestného činu uvedeného v § 68 odst. 2 pro některý další trestný čin, za který trestní zákon ukládá sazbu vyšší než 2 léta pro úmyslné trestné činy a 3 léta pro trestné činy nedbalostní.

Ustanovení §68 odst. 3, pod kterým si můžeme představit výčet jakýchsi kvalifikovaných skutkových podstat důvodů vazby, upravuje tzv. zpřísněné důvody vazby. Je možné si všimnout podobnosti se základními důvody vazby s tím rozdílem, že u zpřísněných důvodů jde o jednání již vykonané. Mezi tyto zpřísněné důvody vazby patří případy, pokud obviněný:

- a) uprchl nebo se skrýval,
- b) opakovaně se nedostavil na předvolání a nepodařilo se jej předvést, ani jinak zajistit jeho účast při úkonu trestního řízení,
- c) je neznámé totožnosti a dostupnými prostředky se ji nepodařilo zjistit,
- d) již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo
- e) již opakoval trestnou činnost, pro niž je stíhán, nebo v takové trestné činnosti pokračoval, nebo byl za takovou trestnou činnost v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.

Naplnění některé z podmínek zpřísněných důvodů vazby bude mít za následek možné neuplatnění některých omezujících ustanovení trestního řádu, které přímo

stanovují pravidla rozhodování o vazbě, tedy nejen rozhodování o vzetí do vazby, ale také například rozhodování o dalším trvání vazby. Bude se jednat o tři různé skupiny případů, které budou zpřísněnými důvody vazby dotčeny.

První skupinou jsou trestné činy uvedené v § 68 odst. 2. Za předpokladu, že bude dán jakýkoliv ze zpřísněných důvodů vazby, bude možné obviněného vzít do vazby, i pokud by jeho případ splňoval podmínky stanovené v zmiňovaném ustanovení. Jinými slovy bude možné obviněného vzít do vazby, i když spáchal úmyslný trestný čin, za který zákon nestanoví trest odnětí svobody převyšující dvě léta nebo nedbalostní trestný čin, za který zákon nestanoví odnětí svobody převyšující tři léta. Omezení zakotvená v uvedeném ustanovení se nepoužijí ani v případě, pokud bude dán prostý koluzní důvod vazby a vzhledem k povaze trestného činu se bude vzetí obviněného do vazby jevit jako nutné pro ochranu zdraví, života nebo obdobného zájmu poškozeného.

Dále půjde o případy koluzní vazby, kdy v případě splnění zpřísněného důvodu vazby se neuplatní omezující délka koluzní vazby, podrobně viz kapitola týkající se maximálních přípustných dob trvání vazby.

Konečně půjde o trestní stíhání pro trestné činy jiné než v § 68 odst. 2, pokud bude zřejmé, že vzhledem k osobě obviněného a k okolnostem případu trestní stíhání nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody.¹²⁰ I v takovém případě bude možné, aby byl obviněný vazebně stíhán, pokud bude dán některý ze zpřísněných důvodů vazby.

5.4 Opatření nahrazující vazbu

5.4.1 Obecná charakteristika

Nahrazující opatření, někdy také nazývána „surrogáty“, vytvářejí tzv. negativní předpoklad vazby. Orgány činné v trestním řízení jsou při rozhodování, popřípadě jiných úkonech souvisejících s rozhodováním o vazbě (předkládání návrhu, činění podnětů), povinny na základě obecných principů zajišťovacích opatření vč. vazby vždy

¹²⁰ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEZULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 432

zvažovat možnost nahrazení vazby některým z nahrazujících opatření.¹²¹ Je tedy možné uložit nahrazující opatření před tím, než byl obviněný vzat do vazby (namísto vzetí do vazby) i v průběhu výkonu vazby. Pokud dojde ke splnění podmínek umožňujících využít některé z nahrazujících opatření a toto opatření je schopné dosáhnout účelu, který by jinak sledovala vazba, musí dojít k vyloučení možnosti vzít obviněného do vazby. Vždy je ale na orgánech rozhodujících o vazbě posoudit, zda je nahrazující opatření dostačující v dané situaci s přihlédnutím k povaze trestné činnosti a osobě obviněného. Pokud by se obviněný ve vazbě v této době již nacházel, je potřeba ho z vazby propustit na svobodu. Je nutné dodat, že negativní předpoklady vazby nejsou totožné s překážkami vazby, o které by se jednalo, například pokud by šlo o osobu požívající diplomatických výsad a imunit, nýbrž jde spíše o možnosti, kterých je třeba primárně využít před využitím vazby samotné. Při využití nahrazujících opatření nejsou příslušné orgány omezeny pouze na výběr jedné možnosti. V praxi tak často dochází k případům, kdy je vazba nahrazena dvěma nebo i více nahrazujícími opatřeními.

Využití nahrazujících opatření je vyloučeno v několika případech. Z logiky věci vyplývá, že není možné uložit opatření nahrazující vazbu osobě, u které nejsou dány důvody vazby nebo zpřísněné důvody vazby vůbec nebo není-li vůči obviněnému podezření z trestné činnosti dostatečně odůvodněno. Dále je tato možnost vyloučena, pokud je obviněný stíhán za úmyslný trestný čin, za který trestní zákon nestanoví trest odnětí svobody převyšující 2 léta nebo nedbalostní trestný čin, za který trestní zákon nestanoví odnětí svobody převyšující 3 léta a zároveň není splněn žádný ze zpřísněných důvodů vazby. Stejně tak tomu bude u trestních stíhání, kde je zřejmé, že obviněnému nebude uložen nepodmíněný trest odnětí svobody a není splněn některý ze zpřísněných důvodů vazby. Konečně je nahrazení vazby vyloučeno, pokud obviněný již dosáhl v přípravném řízení nebo v řízení před soudem nejvyšší přípustné délky vazby a dále je nahrazení vyloučeno v případě koluzní vazby.¹²²

Přínos nahrazujících opatření je zcela nezpochybnitelný. Mezi nejvýznamnější výhody oproti vazbě patří zejména to, že nedochází k omezení osobní svobody

¹²¹ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEZULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 522

¹²² Tamtéž Str. 523

obviněného ve vazební věznici, tudíž nedochází ani k narušení sociálního prostředí obviněného ani k významnému narušení rodinných a obdobných vazeb. Nahrazující opatření také zpravidla neznamenají pro obviněného tak intenzivní psychickou zátěž, jakou by představovala vazba a v neposlední řadě nedochází k takovému zatížení státního rozpočtu, jakým by byl pobyt ve vazbě.

Při využití některého z nahrazujících opatření trestní řád upravuje i možnost tzv. elektronické kontroly. Tato kontrola spočívá v detekci pohybu obviněného prostřednictvím elektronického kontrolního systému, jehož součástí je elektronické zařízení, které musí mít obviněný stále při sobě. Jedná se o speciální snímatelné náramky, pomocí kterých lze monitorovat polohu obviněného. Zákon podmiňuje využití elektronické kontroly slibem obviněného, že bude při jejím výkonu poskytovat veškerou potřebnou součinnost. Půvab tohoto výsledku technického pokroku spočívá v zachování osobní svobody obviněného a zároveň eliminuje hlavní nevýhody nahrazujících opatření, kdy v případě jejich přijetí se do jisté míry spoléhá na to, že obviněný bude dobrovolně plnit povinnosti pro něho vyplývající. Pomocí elektronické kontroly však orgány činné v trestním řízení mohou mít vskutku přesný obraz ohledně polohy obviněného a byly by okamžitě informovány o skutečnostech, které by nasvědčovaly tomu, že se obviněný chystá některé ze svých povinností vyplývajících ať již z přijatých nahrazujících opatření či obecně ze zákona porušit. Domnívám se, ačkoliv tomu tak prozatím není, že dříve nebo později bude elektronická kontrola v zajištění osob pro trestní řízení hrát nepostradelnou roli za současného vyššího šetření jejich práv. Při využití elektronické kontroly však musí mít obviněný na paměti, že v případě pravomocného odsouzení bude povinen nahradit státu vedle tradičních nákladů trestního řízení, jakými jsou náklady spojené s výkonem vazby, odměna a hotové výdaje ustanoveného obhájce, náklady spojené s výkonem trestu odnětí svobody a domácího vězení, také náklady spojené právě s využitím elektronického kontrolního systému.

5.4.2 Pravidla společná pro záruku za další chování, slib a dohled probačního úředníka

V případě, že byla na obviněného uvalena úteková nebo předstízná vazba, nebo byl do vazby vzat z obou důvodů zároveň, upravuje trestní řád v § 73 možnost nahradit vazbu slibem obviněného, zárukou za další chování obviněného, dohledem probačního úředníka nebo uložením některého z předběžných opatření. U koluzního důvodu vazby však tato možnost nepřípadá v úvahu a to se týká současně i zpřísněného důvodu týkajícího se již vykonaného koluzního jednání. Pokud byl ovšem obviněný vzat do vazby z více vazebních důvodů, přičemž jeden z nich byl důvod koluzní a ten později odpadl, je možné obviněného z vazby propustit na základě rozhodnutí o některém z těchto nahrazujících opatření. K uložení některého ze zmíněných nahrazujících opatření je dále nutné, aby orgán činný v trestním řízení rozhodující o vazbě považoval nahrazující opatření za dostatečné ke splnění účelu vazby.

Přijetí nebo odmítnutí nabídky nahrazujícího opatření má povahu rozhodnutí o vazbě a vydává se ve formě usnesení, proti kterému je přípustná stížnost, která nemá odkladný účinek. Pokud státní zástupce v přípravném řízení nevyhoví žádosti obviněného o propuštění na svobodu, se kterou je bezprostředně vázán návrh obviněného na uplatnění některého nahrazujícího opatření, předloží návrh do pěti pracovních dnů od doručení soudu a sám žádné rozhodnutí nevydává. Pokud ani soud nepřijme tuto nabídku, uvede to ve výroku rozhodnutí.¹²³

Nahrazením vazby některým z uvedených opatření se obviněný zavazuje, že bude plnit povinnosti z toho vyplývající. Pokud tyto povinnosti obviněný neplní a pokud stále trvají důvody vazby, může soud v přípravném řízení na návrh státního zástupce vzít obviněného zpět do vazby a v řízení před soudem takto může rozhodnout i bez návrhu státního zástupce.

¹²³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 3 sv. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0 Str. 872

5.4.3 Záruka za další chování obviněného - § 73 odst. 1 písm. a)

Zaručit se za chování obviněného může zájmové sdružení¹²⁴, které je v zákoně vymezeno taxativně nebo se může zaručit důvěryhodná osoba. Pro důvěryhodnou osobu obecně platí, že musí být nadána jistým stupněm autority, bližším vztahem k obviněnému a musí mít vliv a prostředky k tomu, aby byla schopna pozitivně ovlivňovat jeho chování. Příkladem mohou důvěryhodnou osobu představovat např. rodiče obviněného, nadřízený obviněného v pracovně-právním poměru nebo vychovatel.¹²⁵ Zda daná konkrétní osoba však splňuje požadavky, aby jí bylo možné považovat za důvěryhodnou, musí být pečlivě a náležitě ověřeno soudem.¹²⁶

Samotná záruka obsahuje nabídku převzetí dohledu nad chováním obviněného spočívajícím v působení proti obavě z trestné činnosti obviněného a nabídku provedení opatření, jež zajistí, aby se obviněný dostavil na výzvu k soudu nebo dalším orgánům činným v trestním řízení a že bude předem oznamovat změnu pobytu nebo vzdání se z místa pobytu. K tomu musí zájmové sdružení nebo důvěryhodná osoba přímo uvést, kterými konkrétními opatřeními hodlá na obviněného působit.¹²⁷

Pokud připadá záruka v úvahu, soud nebo v přípravném řízení státní zástupce seznámí toho, kdo se za obviněného zaručuje a splňuje pro podmínky pro její přijetí s podstatou obvinění a se skutečnostmi, v níž je shledáván důvod vazby podle § 73 odst. 2 TrŘ.

Využívání záruky za další chování obviněného ze strany zájmových sdružení je v dnešní době téměř nepoužitelný institut. Zřídka bude obviněný mít k nějakému takovému sdružení bližší vztah a vůbec chápání záruky zájmového sdružení v dnešní

¹²⁴ Zájmové sdružení je v §3 odst. 1 vymezeno jako *Odborové organizace nebo organizace zaměstnavatelů a ostatní občanská sdružení s výjimkou politických stran a politických hnutí, církve, náboženské společnosti a právnické osoby sledující v předmětu své činnosti charitativní účely (dále jen „zájmová sdružení občanů“)* mohou působit při zamezování a předcházení trestné činnosti způsobem uvedeným v tomto zákoně.

¹²⁵ Nález ÚS 263/05

¹²⁶ VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem. Právní rádce, roč. 2003, č. 8, str. 58

¹²⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, 864 s. Student (Leges). ISBN 9788087576441 Str. 341

společnosti zdaleka nemá takovou váhu, jako tomu bylo za minulého režimu. Přestože tato možnost v trestním řádu je, je potřeba na ní pohlížet spíše jako na přežitek, než na institut mající nějaký zásadní význam pro praxi.

Naopak záruka za další chování obviněného ze strany důvěryhodné osoby je v určitých případech institut způsobilý vazbu skutečně nahradit. Zpravidla se bude však při jeho využití jednat o případy, kdy dochází k rozhodování o dalším trvání vazby obviněného, neboť pro řádnou přípravu takového návrhu je přeci jen potřebný nějaký čas, který však zpravidla při rozhodování o vzetí do vazby v rámci zákonných lhůt schází.

5.4.4 Slib obviněného - § 73 odst. 1 písm. b)

Prostřednictvím slibu obviněný slibuje, že povede řádný život. Zákon přímo vyžaduje písemnou formu a vlastnoruční podpis obviněného. Podoba slibu není podstatná a dává obviněnému určitou volnost. Může být vyhotoven jako samostatné podání, součást žádosti o propuštění z vazby nebo stížnosti proti rozhodnutí o vazbě.

Podstata slibu spočívá v tom, že se obviněný zavazuje vést řádný život, že se nebude dopouštět trestné činnosti, že se na vyzvání dostaví k soudu nebo orgánům činným v trestním řízení, předem oznámí vzdálení se z místa pobytu nebo změnu pobytu a že bude dodržovat veškerá jemu uložená omezení.

Jak již bylo naznačeno, obviněnému mohou být uložena určitá omezení v souvislosti s přijetím slibu. Cílem těchto omezení je naplnění účelu, který by jinak byl plněn vazbou a zároveň musí být přiměřená v dané trestní věci. Omezení mají povahu zákazů nebo příkazů, tedy směřují k tomu, aby se obviněný zdržel některých činností a jednání anebo se naopak určitým způsobem choval či jednal. Omezení mohou být různá a souvisí vždy s trestnou činností, za níž je obviněný stíhán. Mezi nejčastější omezení patří zákaz nadměrného požívání alkoholických nápojů, zákaz požívání psychotropních

látek, zákaz navštěvování nočních podniků nebo zákaz navštěvování sportovních zápasů.¹²⁸

Vedle omezení mohou být uložena obviněnému také povinnosti. Na rozdíl od omezení, která mají formu zákazů, se u povinností jedná o příkazy, aby se obviněný choval žádoucím způsobem nebo něco vykonal. V praxi se může jednat například o povinnost navštěvovat sociální programy,

5.4.5 Dohled probačního úředníka - § 73 odst. 1 písm. c)

Vedle ustanovení trestního řádu je tento institut dále upraven v zákoně č. 257/2000 Sb., O probační a mediační službě. Dohled je vykonáván úředníky a asistenty Probační a mediační služby. Probační úředník, popř. asistent, organizuje a vykonává dohled nad obviněným, kontroluje dodržování uložených povinností a omezení, poskytuje individuální odbornou pomoc obviněnému a působí na něj ve smyslu vedení řádného života.

Podmínkou pro použití tohoto nahrazujícího opatření je skutečnost, že s ohledem na osobu obviněného a povahu projednávané věci lze tímto způsobem dosáhnout účelu vazby. Pokud dojde k povolení dohledu probačního úředníka jako nahrazujícího opatření, obviněný je povinen plnit povinnosti výslovně uvedené v § 73 odst. 3 TrŘ. Je povinen se ve stanovených lhůtách dostavit k probačnímu úředníkovi, změnit místo pobytu pouze s jeho souhlasem a podrobit se dalším omezením stanoveným v rozhodnutí směřujících k tomu, aby se nedopustil trestné činnosti a maření vyšetřování, přičemž doba trvání těchto omezení je vázána na dobu trvání důvodů vazby.¹²⁹ K takovým omezením lze příkladmo uvést povinnost podrobit se psychologickému poradenství, podstoupit programy sociálního výcviku a výchovy, léčebné programy apod.¹³⁰

¹²⁸ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xliv, 1009 s. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4. Str. 288

¹²⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, 864 s. Student (Leges). ISBN 9788087576441 Str. 342

¹³⁰ VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. *Právní rádce*, roč. 2003, č. 11, str. 54

5.4.6 Předběžná opatření - § 73 odst. 1 písm. d), § 88b a násl.

Předběžná opatření představují taxativně vymezený okruh povinností, které lze obviněnému uložit v průběhu trestního řízení. Lze tak učinit již od zahájení trestního stíhání, nejdéle však do právní moci rozsudku nebo jiného rozhodnutí, kterým řízení končí. Jedná se o rozhodnutí dočasného charakteru, jejichž smyslem je ochrana obětí trestných činů, dalších poškozených osob (např. osob blízkých obětem trestných činů), ochrana společnosti a zabránění v pokračování trestné činnosti zejména tím, že předběžně upravují poměry mezi zmíněnými osobami. Přestože z § 73 odst. 1 TrŘ vyplývá, že předběžná opatření je možné využít v případech jednak vazby útěkové a jednak vazby předstižné, z § 88b TrŘ naopak vyplývá, že předběžná opatření smí být uložena pouze u vazby předstižné a pouze pokud si to vyžaduje ochrana oprávněných zájmů poškozeného (fyzické osoby), osob jemu blízkých či ochrana společnosti. Oprávněné zájmy fyzických osob v této souvislosti představují zejména ochranu osobní svobody, zdraví či života. Z účelu předběžných opatření, které mají směřovat hlavně k ochraně poškozeného a osob jemu blízkých lze dovodit, že jejich hlavním smyslem je skutečně nahrazení předstižné vazby, avšak současná formulace jednotlivých ustanovení trestního řádu pojednávajících o předběžných opatřeních je přinejmenším nešťastná a matoucí. Do trestního řádu se předběžná opatření dostala v souvislosti s přijetím zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. V důvodové zprávě k zákonu o obětech trestných činů je uvedeno, že tato opatření mají sloužit především, nikoliv pouze, k ochraně před domácím násilím nebo stalkingem¹³¹, protože minulá úprava neumožňovala dostatečnou ochranu před touto trestnou činností.¹³²

Trestní řád upravuje taxativně celkem 9 předběžných opatření, které jsou uvedeny v § 88 písm. c) TrŘ. Jedná se o zákaz styku s určitými osobami, zákaz vstupu do obydlí, zákaz návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami, zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě, zákaz vycestování do zahraničí, zákaz držet a přechovávat věci, které mohou sloužit k páčání trestné činnosti a zákaz užívat, držet nebo přechovávat

¹³¹ Stalking neboli trestný čin nebezpečného pronásledování je uveden v §354 TZ.

¹³² JELÍNEK, J. *Předběžná opatření v trestním řízení* [online]. 2013. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/predbezna-opatreni-v-trestnim-rizeni>

alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky, zákaz her a sázek a zákaz výkonu konkrétně vymezené činnosti.

5.4.7 Peněžítá záruka - § 73a

Peněžítá záruka slouží k působení na vůli obviněného takovým způsobem, aby se vyvaroval jednání zakládajícího útečkového důvodu vazby nebo důvodu předstižného, jinak utrpí značnou majetkovou újmu. Pokud se totiž obviněný daného jednání dopustí, dojde k propadnutí peněžité záruky ve prospěch státu. Na obviněného je tak působeno prostřednictvím peněžité záruky bezprostředně a fakticky a ve vyšší intenzitě, než je tomu u ostatních nahrazujících opatření.

Institut peněžité záruky tedy připadá v úvahu pouze u vazby útečkové nebo předstižné. Pokud je dán koluzní důvod vazby, je využití peněžité záruky vyloučeno. Zákon dále stanoví výčet trestných činů, u kterých přijetí peněžité záruky není možné, pokud je současně dán předstižný důvod vazby. Jde např. o trestný čin teroru, vraždy nebo ublížení na zdraví (§73a odst. 1 TrŘ). Peněžitou záruku typicky bude skládat přímo obviněný, je ale také možné, aby ji se souhlasem obviněného složila i jiná osoba (dále jen složitel). Jako souhlas obviněného se složením peněžité záruky v jeho prospěch je potřeba posuzovat pouze výslovný souhlas samotného obviněného, nebude tak možné, aby souhlas obviněného suploval svým prohlášením jeho obhájce.¹³³ V případě, že má skládat peněžitou záruku právě jiná osoba, než je obviněný, je dále nutné tuto osobu seznámit s podstatou obvinění a se skutečnostmi, v nichž je shledáván důvod vazby.

O návrhu obviněného nebo jiné osoby nabízející složení peněžité záruky rozhodne příslušný orgán buď tak, že: *přijetí peněžité záruky je přípustné, a zároveň s přihlédnutím k osobě a k majetkovým poměrům obviněného nebo toho, kdo za něho složení peněžité záruky nabízí, k povaze a závažnosti trestného činu, pro který je obviněný stíhán, a závažnosti důvodů vazby určí výši peněžité záruky v odpovídající hodnotě od 10 000 Kč výše a způsob jejího složení (§73a odst. 2 písm. a))* nebo

¹³³ VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby peněžitou zárukou. Právní rádce, roč. 2003, č. 9

vzhledem k okolnostem případu nebo závažnosti skutečností odůvodňujících vazbu nabídku peněžité záruky nepřijímá (§73a odst. 2 písm. b)).

Souhlas obviněného se složením peněžité záruky jinou osobou nemusí být udělen nutně písemně, postačí pouze souhlas ústní, který se zanesse do protokolu. Souhlas obhájce učiněný za obviněného zásadně souhlas obviněného nenahrazuje ani u osoby s omezenou svéprávností. Výše peněžité záruky musí být minimálně 10 000 Kč. Horní hranice peněžité záruky není nijak omezena. Důvodem, proč zákonodárce nestanovuje horní hranici, je skutečnost, že pro některé obzvláště movité osoby by vzhledem k jejich majetkovým poměrům složení peněžité záruky nemuselo mít dostatečný motivační efekt a celý účel peněžité záruky by tak mohl ztratit svůj smysl. Určení výše peněžité záruky a její složení musí být výhradně v české měně. O peněžité záruce (o jejím přijetí, výši, způsobu složení) se rozhoduje formou usnesení, které má povahu rozhodnutí o vazbě.¹³⁴

Pokud je peněžítá záruka řádně a způsobem stanoveným v usnesení složena, propustí příslušný orgán obviněného na svobodu. Při rozhodování o propuštění z vazby musí daný orgán brát v úvahu případné změněné okolnosti případu. To se bude týkat situací, kdy mezi rozhodnutím o přijetí peněžité záruky a rozhodnutím o propuštění z vazby dojde k výrazným změnám relevantních okolností. Mezi tyto změny patří např. změna majetkových poměrů obviněného, zjištění další trestné činnosti obviněného nebo zjištění skutečností naplňující koluzní důvod vazby. Pokud k takovéto změně dojde, orgán rozhodující o vazbě může změnit své rozhodnutí o přípustnosti peněžité záruky, popřípadě o její výši nebo způsobu složení.

Z výše uvedeného si lze představit rozdělení rozhodování o peněžité záruce do dvou fází. První fází představuje rozhodnutí o přípustnosti peněžité záruky a druhou rozhodnutí o propuštění obviněného na svobodu. U ostatních nahrazujících opatření se o přijetí nahrazujícího opatření a o propuštění z vazby rozhoduje současně.

¹³⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2013, 3 sv. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0 Str. 885

Proti rozhodnutí o přijetí resp. nepřijetí nabídky peněžité záruky je přípustná stížnost. Pokud státní zástupce nerozhodne, že přijetí peněžité záruky je v přípravném řízení přípustné, do pěti pracovních dnů předloží návrh k rozhodnutí soudu. I zde totiž platí, že návrh obviněného na přijetí nahrazujícího opatření ve formě peněžité záruky se posuzuje jako žádost o propuštění obviněného na svobodu.¹³⁵

Pokud byla přijata peněžítá záruka a obviněný *uprchne, skrývá se nebo neoznámí změnu svého pobytu, a znemožní tak doručení předvolání nebo jiné písemnosti soudu, státního zástupce nebo policejního orgánu, zaviněně se nedostaví na předvolání k úkonu trestního řízení, jehož provedení je bez jeho přítomnosti vyloučeno, opakuje trestnou činnost nebo se pokusí dokonat trestný čin, který dříve nedokonal nebo který připravoval nebo kterým hrozil, nebo se vyhýbá výkonu uloženého trestu odnětí svobody nebo peněžitého trestu nebo výkonu náhradního trestu odnětí svobody za peněžítý trest*, přičemž postačí pouze jedno z takových jednání, rozhodne v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce a v řízení před soudem předseda senátu, že peněžítá záruka připadá státu. Státní zástupce nebo soud je povinen obviněného nebo jinou osobu, která složí peněžitou záruku, s tímto předem seznámit prostřednictvím poučení v usnesení o přijetí peněžité záruky.

Pojmy uprchnutí a skrývání se jsou již vysvětlené v kapitole zabývající se důvody vazby. U těchto jednání společně s neoznámením změny pobytu je nutné, aby vedly ke znemožnění doručení předvolání nebo jiné písemnosti orgánů činných v trestním řízení.

U zaviněného nedostavení se na předvolání k úkonu trestního řízení, jehož provedení je bez přítomnosti obviněného vyloučeno, se bude jednat především o jednání úmyslné, jehož cílem bude maření provedení příslušného úkonu. Je možné i nedbalostní zavinění, dá se ale předpokládat, že by byla potřeba vysoká míra nedbalosti a v praxi se takové případy budou objevovat spíše zřídka. Mezi předmětné úkony patří zejména výslech, rekognice, rekonstrukce, konfrontace aj. důkazní prostředky, jestliže je

¹³⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, 864 s. Student (Leges). ISBN 9788087576441 Str. 345

přítomnost obviněného k jejich provedení nezbytná. Dále je nutné dodat, že aby se uplatnil tento důvod propadnutí záruky ve prospěch státu, je nutné, aby byly předvolání, popř. jiné písemnosti obviněnému řádně doručeny.

U opakování trestné činnosti a dokonání trestného činu také platí, co je již uvedeno v kapitole zabývající se důvody vazby.

U vyhýbání se výkonu uloženého trestu odnětí svobody, peněžitého trestu nebo výkonu náhradního trestu odnětí svobody za peněžitý trest se musí jednat o úmyslné vyhýbání s cílem maření výkonu zmíněných trestů. Prosté nedostavení se k nástupu výkonu nebo nezaplacení peněžitého trestu ještě nezakládá důvod pro propadnutí záruky.

Peněžitou záruku lze v určitých případech zrušit nebo pouze změnit její výši, a to usnesením, které je povahy rozhodnutí o vazbě. K vydání takového rozhodnutí je potřeba, aby *a) pominuly důvody, které vedly k přijetí peněžité záruky* (může se jednat např. o zastavení trestního stíhání, o změnu právní kvalifikace vylučující využití peněžité záruky, o postoupení věci jinému orgánu) nebo *b) se změnila okolnosti rozhodné pro určení výše peněžité záruky* (např. došlo k zastavení trestního stíhání pouze pro některé trestné činy, bylo zahájeno trestní stíhání pro další trestné činy).¹³⁶

Usnesení o změně či zrušení peněžité záruky vydává státní zástupce nebo soud vedoucí řízení v době rozhodování o vazbě na návrh obviněného, osoby, která záruku složila nebo z úřední povinnosti. Proti tomuto usnesení je přípustná stížnost bez odkladného účinku.

Peněžitá záruka se vrací včetně vynesných úroků, pokud byla uložena na bankovní účet. Pokud byl složitel seznámen s možností propadnutí peněžité záruky, jejího použití na uhrazení nákladů trestného řízení, se skutečnostmi zakládajícími důvod vazby a s podstatou obvinění, tak není možné změnit nebo zrušit peněžitou záruku na návrh složitele, pokud složitel změní názor týkající se peněžité záruky např. proto, že

¹³⁶ FENYK, Jaroslav, Tomáš GŘIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 927 s. ISBN 978-80-7478-750-8. Str. 296

potřebuje peněžní prostředky pro osobní účely. Za předpokladu, že ke zrušení peněžitě záruky nebo její změně opravdu dojde, je příslušný orgán vždy povinen přezkoumat, zdali jsou nebo nejsou dány důvody vazby a pokud dány jsou, je povinen také učinit potřebné úkony (vydání případných dalších rozhodnutí o vazbě).

Peněžitá záruka trvá při pravomocném odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nebo peněžitému trestu do dne nastoupení výkonu trestu, zaplacení peněžitého trestu a nákladů trestního řízení. Prostředky získané z peněžitě záruky se použijí na případné nezaplacení nákladů trestního řízení nebo peněžitého trestu.¹³⁷

Před složením peněžitě záruky musí být vždy obviněný, případně i složitel upozorněni na důvody propadnutí peněžitě záruky státu, použití peněžitě záruky na uhrazení peněžitého trestu nebo nákladů trestního řízení nebo k uhrazení pohledávky poškozeného.

Vcelku zajímavou situace řešil ESLP ve věci Lavrechov vs Česká republika¹³⁸. Stěžovatel – ruský občan – byl v průběhu trestního řízení vzat do vazby. Později byla jeho vazba nahrazena peněžitou zárukou ve výši 10.000.000,- Kč. Po přijetí peněžitě záruky soudem a jejím složení však stěžovatel porušil své povinnosti spojené s nahrazením vazby peněžitou zárukou, a sice povinnost zdržovat se na adrese svého trvalého bydliště v České republice, zejména tím, že vycestoval do Ruska a již se následně nevrátil do České republiky. V důsledku tohoto jednání bylo trestní řízení nadále vedeno jako proti uprchlému, při kterém byl stěžovatel nakonec obžaloby zproštěn. Vrchní soud však rozhodl o propadnutí peněžitě záruky, a to právě z toho důvodu, že přes svůj příslib stěžovatel mařil účel trestního řízení tím, že uprchnul do Ruska. Stěžovatel následně ve své stížnosti namítal, že propadnutím peněžitě záruky bylo nepřiměřeně zasaženo do jeho majetkové sféry a že pokud byl obžaloby nakonec zproštěn, byla sama i vazba nezákonná a tudíž nemůže dojít k propadnutí peněžitě záruky, ikdyž by se měl dopustit jednání, kterému měla peněžitá záruka předcházet. Při posuzování stížnosti soud uzavřel, že skutečnost, že stěžovatel byl obžaloby nakonec

¹³⁷ FENYK, Jaroslav, Tomáš GŘIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 927 s. ISBN 978-80-7478-750-8. Str. 296

¹³⁸ Stížnost k ESLP č. 57404/08

zproštění ještě neznamená, že samotné trestní řízení bylo nezákonné. Zdůraznil, že míra odůvodněnosti ze spáchání trestného činu se v průběhu trestního řízení vyvíjí a že až před soudem je možné o této otázce spolehlivě rozhodnout. Dále se vyjádřil v tom smyslu, že i v případě zproštění má stát legitimní zájem na řádném průběhu trestního řízení a aby se obviněný nevyhýbal spravedlnosti. Nakonec uzavřel, že výsledek trestního řízení tedy nemá přímou spojitost s otázkou propadnutí záruky a námitkám stěžovatele i s ohledem na to, že svým jednáním zásadně zkomplikoval průběh trestního řízení, nepřisvědčil, resp. rozhodl tak, že k porušení Úmluvy v daném případě nedošlo.^{139 140}

5.5 Omezení obviněného ve výkonu trestu odnětí svobody

Trestní řád počítá se situací, kdy obviněný, u kterého je dán některý z důvodů vazby a jinak by tedy mohlo dojít k vzetí do vazby, je již ve výkonu trestu odnětí svobody. V této situaci lze uložit nezbytná omezení, která se proti takovému obviněnému uplatní. Uložená omezení nesmí přesahovat úroveň závažnosti omezení, kterým by mohl být obviněný podroben ve vazbě. V závislosti na konkrétních skutečnostech lišících se případ od případu lze obviněného omezit např. zákazem styku s určitými osobami z řad spoluodsouzených, kontrolou korespondence nebo omezením návštěv.¹⁴¹

Omezení se ukládají rozhodnutím ve formě usnesení, které činí v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce a v řízení před soudem soud. Proti rozhodnutí o omezení obviněného ve výkonu trestu odnětí svobody je přípustná stížnost.

5.6 Vazba nad rámec trestního stíhání

V určitých případech připadá v úvahu možnost vzít obviněného do vazby, i když bylo trestní stíhání již skončeno. V praxi však nebude k takovým případům docházet

¹³⁹ LEFLEROVÁ, Lucia. Peňažná záruka – úvahy de lege ferenda, *Trestněprávní revue*, č. 4, roč. 2016, str. 85

¹⁴⁰ KONDELOVÁ, Alžběta. *Bulletin zahraničního oddělení Nejvyššího soudu*, ročník IV, č. 2/2013, str. 29

¹⁴¹ FENYK, Jaroslav, Tomáš GŘIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 927 s. ISBN 978-80-7478-750-8. 297

často. Jedná se zejména o případy mimořádných opravných prostředků, vyhošťovací vazby a různých druhů vazeb v rámci mezinárodní justiční spolupráce.

V řízení o návrhu na povolení obnovy řízení lze obviněného vzít do vazby ještě před tím, než dojde k samotnému povolení obnovy řízení. V takovém případě je nezbytné, aby státní zástupce podávající návrh na povolení obnovy řízení v neprospěch obviněného zároveň podal návrh na vzetí dotyčné osoby do vazby. Dále se soudu musí jevit vzetí do vazby jako nezbytné, a to vzhledem k nově najevo vyšlým důkazům, závažnosti trestného činu, povaze dalších skutečností a naléhavosti vazebních důvodů.

V řízení o dovolání platí obdobně, co bylo řečeno u řízení o návrhu na povolení obnovy řízení. Obviněného lze vzít do vazby, pouze navrhne-li to nejvyšší státní zástupce v dovolání podaném v neprospěch obviněného. Návrh na vzetí do vazby musí být obsažen již v dovolání a pozdější podání návrhu není možné. Aby byl obviněný v tomto případě vzat do vazby, Nejvyšší soud musí opět takové opatření považovat za nezbytné vzhledem k naléhavosti vazebních důvodů a závažnosti trestného činu.

V řízení o stížnosti pro porušení zákona může Nejvyšší soud výrok o trestu odnětí svobody, který byl obviněnému uložen původním rozsudkem, zrušit. Ke zrušení původního trestu rozhodne také usnesením, zdali se obviněný bere do vazby nebo se propouští na svobodu. Proti tomuto usnesení není přípustná stížnost.

Pokud byl odsouzenému uložen trest vyhoštění, a hrozí-li obava, že bude odsouzený mařit výkon trestu skrýváním nebo jiným způsobem, může být rozhodnuto předsedou senátu o vzetí odsouzeného do vyhošťovací vazby. I u vyhošťovací vazby však připadají v úvahu nahrazující opatření spočívající v záruce za odsouzeného, slibu odsouzeného nebo peněžité záruce.

Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních poté upravuje zvláštními ustanoveními předávací vazbu, vydávací vazbu, vazbu při dočasném převzetí

z cizího státu (za účelem provedení některých procesních úkonů) a uznávací vazbu.¹⁴²
Těmito zvláštními typy vazby se však v rámci této práce blíže nezabývám.

¹⁴² FENYK, Jaroslav, Tomáš GŘIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 927 s. ISBN 978-80-7478-750-8. Str. 298

6 Formální vazební právo

Formální vazební právo lze charakterizovat jako souhrn otázek, které se týkají po procesní stránce postupu příslušných orgánů, ale patří sem také procesní úkony, které právní úprava přiznává obviněnému, popřípadě ještě osobám od obviněného odlišným. Formální vazební právo je možné chápat do jisté míry jako nástroj, pomocí kterého dochází k uskutečňování materiálního vazebního práva.

6.1 Rozhodnutí o vazbě

Rozhodnutí o vazbě představuje rozhodnutí, které se nějakým způsobem týká otázek přímo souvisejících s vazbou samotnou se vztahem k obviněnému. Nepůjde tedy pouze o rozhodnutí o vzetí do vazby, ale budou pod tento pojem spadat i mnohá další rozhodnutí týkající se vazby, jako např. rozhodnutí soudu/soudce o vzetí do vazby, rozhodnutí soudu/soudce o náhradě vazby uložením náhradního, mírnějšího opatření a rozhodnutí státního zástupce/soudu o dalším trvání vazby. § 74 odst. 1 TrŘ uvádí pomocí odkazů taxativní výčet rozhodnutí o vazbě. Rozhodnutí o vazbě se vydává vždy formou usnesení, proti kterému je přípustná stížnost. V odůvodnění takového rozhodnutí je nutno uvést vždy a) skutečnosti odůvodňující podezření ze spáchání trestného činu, pro který je obviněný stíhán, b) konkrétní skutečnosti, na základě kterých došlo k naplnění některého z důvodů vazby, c) důvody, kvůli kterým nebylo možné v dané věci dosáhnout účelu vazby náhradním opatřením.¹⁴³

6.2 Rozhodnutí o vzetí do vazby

Trestní řád přiznává oprávnění vydat rozhodnutí o vzetí do vazby pouze soudu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudci (§ 73b odst. 1 TrŘ). V přípravném řízení rozhoduje soudce o vzetí do vazby vždy na základě návrhu státního zástupce. Státní zástupce tedy o vzetí do vazby nemůže rozhodovat v žádném stádiu trestního řízení. Taková úprava přímo vychází přímo z čl. 8 odst. 5 LZPS a zároveň i z čl. 5 odst. 2, 3 Úmluvy.¹⁴⁴ Ustanovení upravující výlučnou pravomoc soudu a soudce

¹⁴³ FENYK, Jaroslav, Tomáš GŘIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 927 s. ISBN 978-80-7478-750-8. Str. 291

¹⁴⁴ Tamtéž. Str. 290

při rozhodování o vzetí do vazby vychází z koncepce, že jedině tak je možné zaručit dostatečnou spravedlnost a objektivitu při řešení těchto otázek a zabránit nadužívání vazebního institutu.

Rozhodnutí o vzetí do vazby může být vydáno výlučně proti obviněnému, musí tedy být proti dané osobě zahájeno trestní stíhání. Dále zde vždy také musí být dány konkrétní skutečnosti spočívající v naplnění některého z důvodů vazby, přiměřenosti využití vazby nebo důvodnosti trestního stíhání vůbec.

Český právní řád také výslovně vylučuje nebo omezuje možnost vzít do vazby určité osoby požívající imunity. Půjde zejména o členy komor parlamentu, proti kterým je možné zahájit trestní stíhání (a následně vzít do vazby) pouze za předchozího předběžného souhlasu předsedy komory a následného rozhodnutí o přípustnosti trestního stíhání dané komory. Prezidenta ČR nelze zadržet ani trestně stíhat, což vylučuje možnost vzetí do vazby. Dále trestní stíhání soudců Ústavního soudu připadá v úvahu pouze za předběžného souhlasu předsedy senátu a následného rozhodnutí senátu o přípustnosti trestního stíhání. Soudce obecných soudů lze trestně stíhat za trestné činy spáchané v souvislosti s výkonem jejich funkce nebo při výkonu jejich funkce pouze za souhlasu prezidenta republiky. Dále je vazba absolutně vyloučena u osob požívajících diplomatických výsad a imunit podle zákona nebo mezinárodního práva.

6.2.1 Rozhodnutí o vzetí do vazby v přípravném řízení

Jak je již shora uvedeno, v přípravném řízení rozhoduje o vzetí do vazby soudce a role státního zástupce byla - na rozdíl od dříve platného znění trestního řádu - oslabena ve prospěch právě soudce. Avšak státní zástupce hraje stále důležitou roli při rozhodování o vzetí do vazby. Je to z toho důvodu, že soudce může rozhodnout o vzetí do vazby v přípravném řízení pouze po předchozím návrhu státního zástupce. Státní zástupce podává zmíněný návrh zpravidla na návrh policejního orgánu (může obviněného před podáním návrhu vyslechnout, považuje-li to za potřebné), pokud podá státní zástupce návrh sám, policejnímu orgánu to sdělí. Před podáním návrhu na vzetí do vazby státní zástupce přezkoumá, zdali jsou dány důvody vazby podle § 67 a

případně v návrhu uvede, pokud zjistil, že je dán některý ze zpřísněných důvodů vazby. Dále zkoumá, zdali je využití vazby v dané situaci přiměřené, potřebné a vůbec přípustné. Pokud dojde k závěru, že je podání návrhu žádoucí, dbá na to, aby tento návrh byl doručen do 48 hodin od zadržení obviněného.¹⁴⁵

V samotném návrhu státní zástupce uvede informace, na základě kterých může soudce rozhodnout o případném vzetí do vazby. Bude se jednat zejména o osobní údaje obviněného, popis skutkových zjištění, právní kvalifikace trestného činu, vazební důvody, zpřísněné vazební důvody, zhodnocení dosud provedených důkazů podporující obvinění, odůvodnění nevhodnosti použití jiných opatření než je vzetí do vazby, časový údaj zadržení vymezující den a hodinu zadržení, případné označení obhájce obviněného včetně jeho sídla a další skutečnosti důležité pro rozhodování o vazbě v daném konkrétním případě.¹⁴⁶ Pokud se návrh na vzetí do vazby týká více obviněných, uvede státní zástupce v návrhu výše uvedené údaje ohledně každého z nich.

V praxi dochází k situacím, kdy je potřebná účast obviněného u vyšetřovacích úkonů po podání návrhu na vzetí do vazby. V takovém případě státní zástupce v návrhu také uvede i tuto skutečnost a zároveň vymezí předpokládaný čas a místo vyšetřovacího úkonu.

Od okamžiku doručení návrhu na vzetí do vazby má soudce 24 hodin na to, aby obviněného vyslechl a následně buď rozhodl o propuštění obviněného na svobodu, nebo o vzetí obviněného do vazby. Pokud by soudce překročil 24 hodinovou lhůtu pro rozhodnutí, je to vždy důvodem pro propuštění obviněného na svobodu. Soudce o místě a času konání výslechu obviněného vyrozumí státního zástupce a obhájce, pokud obviněný o jeho účast požádal. Soudce ale není vázán možností obhájce účastnit se výslechu, jeho povinnost je tedy splněna již samotným vyrozuměním. Mimo soudce mohou v průběhu výslechu klást obviněnému otázky státní zástupce i obhájce

¹⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 3 sv. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0 Str. 901

¹⁴⁶ Tamtéž Str. 901

obviněného za předpokladu, že jim bylo soudcem uděleno slovo.¹⁴⁷ Účast státního zástupce na výslechu ale povinná není.

V případech, kdy nedošlo k zadržení obviněného, se postupuje obdobně, jako je uvedeno výše. Půjde zejména o případy, kdy byla osobní svoboda obviněného omezena podle jiných právních předpisů, avšak ne v souvislosti s trestním řízením. Dále půjde o případy, kdy je rozhodnutí o vazbě možno opatřit ihned i bez zadržení.

Po provedeném výslechu soudce obviněného buď vezme do vazby, nebo propustí na svobodu. Na svobodu obviněného propustí vždy, pokud došlo k překročení 48 hodinové lhůty od zadržení k předání obviněného soudu, pokud došlo k překročení 24 hodinové lhůty k rozhodnutí od předání obviněného soudu, resp. od doručení návrhu na vzetí do vazby a dále pokud soudce dojde k závěru, že nebyly naplněny podmínky potřebné k vzetí obviněného do vazby včetně případů, kdy se vzetí do vazby nepřipouští nebo pokud byla vazba nahrazena některým nahrazujícím opatřením.¹⁴⁸

Rozhodnutí, kterým se obviněný bere do vazby, musí zejména obsahovat označení soudu, který rozhoduje, označení obviněného vylučující záměnu s jinou osobou, výrok o vzetí do vazby s uvedením vazebního důvodu s případným zpřísněným vazebním důvodem, časový údaj označující počátek započítávání vazby, kterým je okamžik prvotního omezení osobní svobody, v případě zadržení tedy okamžik zadržení obviněného, poučení o opravném prostředku a odůvodnění rozhodnutí.¹⁴⁹

Proti rozhodnutí o vzetí do vazby je přípustná stížnost bez odkladného účinku. Odkladný účinek stížnosti zákon přiznává pouze stížnosti stran proti případnutí peněžitě záruky státu a stížnosti státního zástupce proti rozhodnutí o propuštění obviněného z vazby, avšak pouze pokud nejde o propuštění obviněného po vyhlášení zprošťujícího rozsudku. Proti rozhodnutí soudce o propuštění obviněného na svobodu v rámci rozhodování o návrhu na vzetí do vazby však stížnost přípustná není, neboť se nejedná

¹⁴⁷ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEZULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 452

¹⁴⁸ Tamtéž Str. 454

¹⁴⁹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 3 sv. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0 Str. 902

ve své podstatě o rozhodnutí o vazbě, jak jej má na mysli § 74 odst. 1 TrŘ, který uvádí výčet rozhodnutí o vazbě, proti kterým je stížnost přípustná. Tento výčet však není úplný, neboť absentuje např. rozhodnutí o vyhošťovací vazbě.¹⁵⁰ Státní zástupce může podat v tomto případě stížnost pouze v případě, že při propuštění na svobodu soud využije některé z nahrazujících opatření. Podrobněji bude stížnost jakožto opravným prostředkem proti rozhodnutí o vazbě rozebrána níže v kapitole zabývající se přezkoumáváním důvodnosti vazby.

Existence výše popsaných 48 hodinových, resp. 24 hodinových lhůt, se snaží reflektovat požadavek obsažený v čl. 5 odst. 3 Úmluvy, který mj. stanoví, že obviněný musí být po zadržení „ihned“ předveden před soudce nebo jinou úřední osobu, která nadále o vzetí do vazby rozhodne a dále právo obviněného být souzen v přiměřené lhůtě. Použití slova „ihned“ způsobuje jisté interpretační potíže, v důsledku čehož se k dané otázce vyjadřoval i ESLP např. ve věci *Brogan vs Spojené království*¹⁵¹ v tom smyslu, že rychlost předvedení obviněného před soudce je třeba posuzovat v každém konkrétním případě jednotlivě, čili není možné bez dalšího určit obecné časové pravidlo, které by se dalo aplikovat na všechny případy. Soud dále uvedl, že použitím slova „ihned“ však je dáno jasně najevo, že se jedná o mnohem striktnější požadavek, než který je vyjádřen v další větě předmětného čl. Úmluvy týkající se práva být souzen v „přiměřené lhůtě“. V uvedeném případě se jednalo o věc čtyř stěžovatelů, kteří namítali, že mezi zadržením a rozhodnutím o vazbě uplynulo 4 dny a 6 hodin, 4 dny a 11 hodin, 5 dnů a 11 hodin a u posledního stěžovatele 6 dnů a 16 hodin. Soud věc uzavřel rozhodnutím, že u všech 4 stěžovatelů došlo k porušení čl. 5 odst. 3 Úmluvy z toho důvodu, že ani jeden z nich nebyl ihned předveden před soudce tak, jak to zmíněný článek ukládá. Obdobný názor vyjádřil soud taktéž např. ve věci *De Jong a spol vs Holandsko*¹⁵², kdy v této věci byli stěžovatelé předvedeni po zadržení před soudce s odstupy 6, 7 a 11 dní.

¹⁵⁰ DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-790-4 § 74

¹⁵¹ Stížnost k ESLP č. 11 EHRR117

¹⁵² Stížnost k ESLP č. 8805/79, 8806/79, 9242/81

6.2.2 Rozhodnutí o vzetí do vazby v řízení před soudem

I v řízení před soudem může státní zástupce podat návrh na vzetí do vazby, avšak podání návrhu není potřeba a o vzetí do vazby lze rozhodnout i bez návrhu. O vazbě může rozhodovat buď samosoudce (jedná se o trestní věci, ve kterých sám koná řízení) nebo senát. Dále se při rozhodování o vzetí do vazby v řízení před soudem se postupuje obdobně, jako je již popsáno u rozhodování o vzetí do vazby v přípravném řízení.

6.3 Právo nahlížet do spisu

Právo obviněného nahlížet do spisu (činit si poznámky, výpisky atd.) má v řízení, ve kterém se rozhoduje o vazbě, zásadní význam. Protože jedině seznámení se se skutečnostmi, které jsou podstatné pro případné vzetí do vazby, může umožnit obviněnému se účinně proti takovému rozhodnutí bránit. Trestní řád upravuje ale výjimky, kdy je možné obviněnému nahlédnutí odepřít.

V přípravném řízení totiž může policejní orgán nebo státní zástupce obviněnému odepřít nahlédnutí do spisu ze závažných důvodů, přičemž odepřel-li nahlédnutí do spisu policejní orgán, státní zástupce je povinen na žádost osoby, které toto právo bylo odepřeno, urychleně přezkoumat odůvodněnost postupu policejního orgánu. Případné odepření musí být však vždy řádně odůvodněno. Důvodem pro odepření bude typicky ohrožení účelu přípravného řízení např. ohrožením objektivnosti důkazů. Možnost odepření nahlédnutí do spisu vychází z myšlenky, že na počátcích přípravného řízení nelze v některých případech zajistit dostatečně účinně ochranu důkazů bez tohoto omezení obviněného. Právo obviněného na obhajobu (jehož složkou právo nahlížet do spisu nepochybně je) tak může ustoupit zájmu společnosti na odhalení a potrestání pachatele.

Současná právní úprava ohledně odepření práva nahlédnout do spisu v přípravném řízení se však jeví jako značně zastaralá a vyvolává otázky, do jaké míry a zdali vůbec respektuje závazky České republiky vyplývající pro ni z mezinárodních smluv, zejm. pak Úmluvy, resp. jejího obecného článku 5 odst. 4, případně pak ze

směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 22.5.2012, č. 2012/13/EU, resp. článku 7 odst. 1 této směrnice.

Jádro samotného problému tkví ve skutečnosti, že dle trestního řádu lze odepřít obviněnému nahlédnutí do spisu, avšak s tímto odepřením již není spojován ex lege žádný důsledek pro případné podání návrhu obviněného na vzetí do vazby. Jinými slovy ze znění trestního řádu vyplývá, že lze omezit obviněného na osobní svobodě vzetím do vazby i pokud mu byl doposud odepřen přístup do spisu. Tuto situaci pak přímo vylučuje výše uvedená směrnice, která ve svém čl. 7 odst. 1 stanoví: „*Je-li určitá osoba zatčena a zadržena ve kterémkoli stadiu trestního řízení, zajistí členské státy, aby zatčené osobě nebo jejímu právníkovi byly zpřístupněny dokumenty související s daným případem, jež se nachází v držení příslušných orgánů a jež jsou nezbytné pro účinné napadení zákonnosti zatčení či zadržení podle vnitrostátního práva.*“¹⁵³ Článek 11 této směrnice poté zavazuje členské státy uvést jejich vnitrostátní úpravy do souladu s touto směrnicí do 2.6.2014. Trestní řád přesto doposud novelizován v tomto duchu nebyl.

Trestní řád tak striktně de lege může stavět v daném konkrétním případě obviněného do pozice, kdy v případě zadržení nebude mít téměř žádné informace ohledně důkazní situace, která je již ve spisu zanesena, avšak v případě podaného návrhu na vzetí do vazby je rozhodováno o jeho osobní svobodě v bezprostřední budoucnosti, minimálně tedy do konečného rozsudku soudu v dané věci, právě na základě těch důkazů, které jsou ve spise obsaženy a se kterými se obviněný nemohl seznámit, natož pak se proti nim účinně bránit. Pokud bych měl zhodnotit takové konkrétní postavení obviněného optikou základních zásad trestního práva, které bezpochyby jsou nepostradatelnou součástí právního státu vůbec, tak docházím k absolutně nevyhovujícím závěrům.

Tak např. zásada rovnosti zbraní v trestním řízení, jedna z neodmyslitelných zásad moderních právní států. Tato zásada počítá s „rovným postavením“ obou stran trestního řízení, tedy jak státního zástupce, tak obviněného, případně obžalovaného (dále jen obviněný), před soudem. Je samozřejmě nutno dodat, že se nemůže jednat o

¹⁵³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/13/EU, čl. 7 odst. 1

absolutní rovnost v postavení stran, což vychází ze samotné podstaty postavení státního zástupce, za kterým stojí bezpočet nástrojů a pomůcek státního aparátu, ke kterým obviněný přístup mít nemůže a v kontrastu k tomu obviněný může mít na rozdíl od státního zástupce k dispozici informace, o kterých např. odmítl v rámci svého výslechu vypovídat.¹⁵⁴ Tuto zásadu je však potřeba vnímat jako určitý ekvalizér z hlediska procesních postupů v trestním řízení, jakýsi „fair play trestního řízení“. Při respektování této zásady by měla být oběma stranám stejným dílem dána možnost tasit stejné zbraně a stejnou měrou se proti nim také účinně bránit. Pokud by tedy policejní orgán odepřel nahlédnout obviněnému do spisu, jehož postup by byl posvěcen dohlížejícím státním zástupcem a ten následně podal soudu návrh na vzetí do vazby, který by opřel o samotný obsah spisu, pak by efektivně a priori odepřel obviněnému možnost se proti tomuto kroku při vazebním zasedání účinně bránit. Obviněný by se tak při rozhodování o vazbě nemohl fakticky bránit jiným způsobem než obecným vyjádřením se k věci, tedy bez jakýchkoliv vyjádření k důkazům, se kterými se nemohl seznámit, případně bez blíže připravených námitek k těmto důkazům. V případě vzetí obviněného do vazby pak nelze vyloučit, že toto omezení jeho osobní svobody by vůbec nebylo potřebné pro zajištění účelu trestního řízení a případná adekvátní obrana obviněného při rozhodování o vazbě by bývala mohla rozhodnutí soudce zvrátit opačným směrem. Zde se nejedná pouze o případy, kdy bude v konečném důsledku v rámci rozsudku obviněný, resp. obžalovaný, obžaloby zproštěn, nýbrž se může jednat např. i o případy, kdy dojde k odsouzení dotyčného, avšak z objektivního hlediska by bývalo postačovalo trestní stíhání na svobodě a nikoliv stíhání vazební. Nemělo by tedy být možné, aby státní zástupce tajil ty skutečnosti, na kterých zakládá nebo které se nějakým způsobem týkají jeho návrhu na vzetí do vazby. Taková praxe by obviněnému znemožňovala reagovat na tyto skutečnosti a tím pádem by došlo k narušení zásady rovnosti zbraní.¹⁵⁵ Ke stejnému závěru směřuje i zhodnocení této situace ve vztahu k zásadě kontradiktornosti řízení. Trestní řád však tuto situaci nikterak nepamatuje.

¹⁵⁴ KANDALEC, PAVEL. Právo obviněného na nahlížení do spisu – se zvláštním zaměřením na vazební řízení. *Bulletin advokacie*. 2007, roč. 18, č. 3 s. 35

¹⁵⁵ HERCZEG, JIŘÍ. Právo obviněného nahlížet do spisu v řízení o vazbě. *Bulletin advokacie*. 2007, roč. 14, č. 12 s. 34

Nevyhovující česká úprava je alespoň částečně korigována judikaturou Ústavního soudu, resp. Nálezem sp. zn. II. ÚS 336/06, v rámci kterého Ústavní soud vyslovil názor, že: „není možné zcela vyloučit, aby obviněný (jeho obhájce) získal takové informace z vyšetřovacího spisu, které alespoň v minimální míře dodávají důvodnost jak zahájenému trestnímu stíhání, tak některému ze zákonných vazebních důvodů. Ač se bezesporu jedná o krok správným směrem, nelze z tohoto znění nenabýt dojmu, že se Ústavní soud k této problematice vyjádřil značně zdrženlivě. Problematický se jeví především požadavek, aby byl obviněný, případně obhájce, seznámen s důkazy, které alespoň „v minimální míře dodávají důvodnost některému z vazebních důvodů“. Lze si představit situaci, kdy onu minimální míru důvodnosti splní pouze některé z důkazů, na základě kterých bude rozhodováno o vazbě, avšak nebude dána již potřeba obviněného seznámit s jinými důkazy hovořícími v jeho neprospěch z hlediska rozhodování o vazbě, ale přesto z nich bude soudce při rozhodování vycházet. Judikatura Ústavního soudu tedy je krokem týkajícím se dané problematiky vítaným, avšak sama o sobě nevyhovující legislativu zcela neřeší.

Trestní řád předvídá 2 možnosti, co se týče případného odepření či neodepření nahlížení do spisu. V přípravném řízení totiž policejní orgán nebo státní zástupce dle § 65 odst. 1 TrŘ buď umožní do spisu obviněnému nahlédnout nebo dle § 65 odst. 2 TrŘ obviněnému do spisu nahlédnout odepře. Trestní řád tedy nepočítá ze situací, kdy by mělo být obviněnému snad částečně do spisu nahlédnout odepřeno a částečně umožněno.¹⁵⁶ Takovou zákonnou úpravu osobně považuji za nedokonalou. Zcela obvykle bude docházet v rámci vyšetřování k situacím, že pro policejní orgán bude důležité před obviněným utajit pouze některé důkazní materiály, nikoliv však celý vyšetřovací spis. Právě pro takovéto situace by měla být v zákoně zakotvena možnost umožnit obviněnému nahlédnout pouze do části vyšetřovacího spisu s tím, že do zbylé části by nahlédnutí mohlo být odepřeno. Pokud by takový postup trestní řád předvídal, samozřejmě by poté musel při svém rozhodování policejní orgán posuzovat, zdali by z hlediska taktiky vyšetřování bylo odepření nahlédnout obviněnému pouze do části spisu moudré. Pakliže by totiž policejní orgán mohl odepřít přístup pouze k některým

¹⁵⁶ VANTUCH, P. Může policejní orgán odepřít obhajobě nahlédnutí do části spisu? Bulletin advokacie, 2019, č. 4. str. 9

důkazním materiálu v rámci spisu, obviněný by z toho logicky mohl dovodit, že právě tyto důkazní materiály jsou pro policejní orgán stěžejní a mohl by se tak dozvědět více, než by policejní orgán chtěl. V takových případech by policejní orgán mohl stále volit cestu úplného odepření přístupu do spisu, samozřejmě pokud by takový postup byl řádně odůvodněný. Navrhovanou úpravu by jistě ocenil i obviněný a obhajoba, která by se dostala alespoň částečně k obsahu vyšetřovacího spisu v situacích, kdy by jí jinak mohl být přístup odepřen zcela.

Česká republika není v rodině evropských demokracií žádnou výjimkou s ohledem na předmětnou problematiku a nedokonalou legislativu. Obdobné nedostatky se vyskytovaly v právních řádech např. Německa, Polska, Belgie či Bulharska. Dokládá to bohatá judikatura ESLP, jehož prvotní rozhodnutí týkající se dané problematiky se objevilo již v roce 1989 ve věci *Lamy vs Belgie*¹⁵⁷. Ve stručnosti se v tomto případě jednalo o situaci, kdy byl obviněný vzat do vazby, aniž by mu bylo umožněno seznámit se s obsahem spisu. Nadále bylo obviněnému odepřeno seznámit se se spisem po celých 30 následujících dní od počátku omezení jeho osobní svobody, kdy měl částečně možnost se s podklady vedenými ve spise seznámit jeho obhájce, avšak jen bezprostředně před dalším jednáním soudu o dalším trvání vazby. V důsledku tohoto odepření pak obviněný neměl možnost mj. poukázat na výpovědi spoluobviněného ve věci, které hrály zásadní roli v obhajobě obviněného a mohly tak zpochybnit důvodnost vazby. ESLP rozhodl, že v dané věci byla porušena zásada rovnosti zbraní a kontradiktornosti řízení. Obdobné případy ESLP řešil v nadcházejících letech i ve vztahu k dalším z již zmíněných zemí, jedná se např. o rozhodnutí ve věci *Nikolova vs Bulharsko*¹⁵⁸, *Schops vs Německo*¹⁵⁹, *Laszkiewicz vs Polsko*¹⁶⁰. Sjednocujícím prvkem v těchto věcech bylo v rámci rozhodnutí ESLP vždy konstatování, že při rozhodování o vazbě musí být vždy dodrženy zásady kontradiktornosti a rovnosti zbraní, kdy tyto jednoznačně dodrženy být nemohou, pokud je obviněnému, případně obhájci obviněného, odepřeno seznámení se s těmi dokumenty, které jsou nezbytné pro adekvátní a účinné zpochybnění zákonnosti vazebního stíhání. V případě *Migon vs*

¹⁵⁷ Stížnost k ESLP č. 10444/83

¹⁵⁸ Stížnost k ESLP č. 31195/96

¹⁵⁹ Stížnost k ESLP č. 25116/94

¹⁶⁰ Stížnost k ESLP č. 28481/03

Polsko¹⁶¹ se ESLP vyjadřuje ke kolizi práva obviněného na nahlížení do vyšetřovacího spisu se zájmem vyšetřovacích orgánů na předejití možného maření vyšetřování ze strany obviněného. Ač ESLP v tomto případě uznává legitimitu snahy vyšetřovacích orgánů, zároveň konstatuje, že vyšetřování nemůže být prováděno nepřiměřeně na úkor základních práv obhajoby, ke kterým seznámení se s předmětnými podklady ve vazebním řízení bezpochyb patří. Zmíněná rozhodnutí ESLP iniciovala aktivitu na straně zákonodárců příslušných států v tom smyslu, že trestněprocesní předpisy těchto zemí byly novelizovány a na situaci rozhodování o vazbě ve vztahu k odepření nahlédnutí do spisu již přímo pamatují. Tak např. Polský trestní zákoník stanoví „že v případě podání návrhu na vzetí obviněného do vazby nebo návrhu na její prodloužení mají v přípravném řízení obviněný a jeho obhájce právo být neprodleně seznámeni s těmi částmi spisu, o něž se tento návrh opírá, s výjimkou svědeckých výpovědí utajených svědků“. Obdobně německý trestní zákoník konkrétně stanoví: „*Nachází-li se obviněný ve vazbě nebo v režimu zadržení a je pro něj vazba navrhována, musí být obhájci vhodným způsobem zpřístupněny informace, které jsou podstatné pro posouzení zákonnosti zásahu do jeho osobní svobody; zpravidla je třeba v takovém případě umožnit nahlížení do spisu.*“. Z uvedeného je zřejmá jasná snaha uvedených států dát do souladu vnitrostátní úpravy s požadavky vyplývajícími pro ně z Úmluvy, resp. z judikatury ESLP, na rozdíl od České republiky, která v daném případě z hlediska trestního práva pokulhává.

Na závěr k tomuto dílčímu právu je třeba podotknout, že nemůže být zkonsumováno tím, že je obviněnému umožněno jednorázově se s podklady seznámit. Toto právo jeho využitím nemůže zaniknout. Praktický dopad představují situace, kdy po seznámení se s obsahem spisu přibudou do spisu podklady nové, které součástí spisu v době seznámení se s jeho obsahem obviněným nebyly. V takovém případě bude třeba dát obviněnému opět možnost se s těmito novotami seznámit, aby se mohl vůči nim vyjádřit a adekvátně se tak bránit. Takový postoj zaujal i ESLP v případě *Vecsek vs Česká republika*¹⁶². Jednalo se o situaci, kdy byl obviněný vazebně stíhán a při rozhodování o dalším trvání vazby byl soudem I. stupně ve veřejném zasedání

¹⁶¹ Stížnost k ESLP č. 24244/94

¹⁶² Stížnost k ESLP, č. 3252/09

propuštěn na svobodu. Státní zástupce podal proti tomuto rozhodnutí stížnost, které bylo následně vyhověno. Avšak stalo se tomu tak v neveřejném zasedání a stížnost státního zástupce současně nebyla obviněnému ani jeho obhájci doručena. ESLP shledal, že v daném případě došlo k porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy tím, že obviněný nebyl – ačkoliv být měl – seznámen se závěry státního zastupitelství, tím spíše pak se stížností státního zástupce, v důsledku čehož se k tomuto podkladu nemohl ani náležitě vyjádřit, a to s ohledem na to, že o stížnosti bylo rozhodováno v neveřejném zasedání bez vědomí obviněného.

V řízení před soudem již není odepření nahlédnutí obviněnému do spisu možné vůbec. Nejenže trestní řád soudu takové právo nepřiznává, ale samotná podstata utajení případných skutečností spočívá pouze v zajištění účinnosti přípravného řízení, resp. k vyhnutí se jeho maření.

6.4 Právo být slyšen

Právo být slyšen představuje další z nepostradatelných záruk spravedlivého procesu a úzce souvisí s výše uvedeným právem na nahlédnutí do vyšetřovacího spisu, neboť díky nahlédnutí do spisu obviněný získává potřebné informace a poznatky způsobilé umožnit se mu účinně bránit a právo být slyšen je právem, které umožňuje získané poznatky a informace náležitě soudu přednést v řádném kontradiktorním řízení a případně tak ovlivnit jeho úvahu při rozhodování o vazbě. Ústavní soud se již opakovaně vyjadřoval k této problematice, např. nález I. ÚS 3326/13 ze dne 15.1.2014, v tom smyslu, že jedině vytvoření prostoru pro účinné vznesení námitek nejlépe zajistí ochranu základních práv, jež je z hlediska fair procesu prvotním účelem soudního řízení.

Jedná se tedy o právo být osobně vyslechnut a vyjádřit se ještě před případným vydáním rozhodnutí o vazbě. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod obsahuje právo být slyšen v článku 5 odst. 3 týkajícím se vzetí obviněného do vazby a odst. 4. týkajícím se dalšího rozhodování o vazbě. Vyplývá to mj. z judikatury Evropského soudu pro lidská práva, který např. v případě Assenov v. Bulharsko¹⁶³

¹⁶³ Stížnost č. 24760/94

judikoval, že došlo k porušení právě článku 5 odst. 4 Úmluvy tím, že v daném případě bulharský soud rozhodl o zamítnutí žádosti obviněného o propuštění na svobodu v neveřejném zasedání bez jeho přítomnosti.

Je třeba si uvědomit, že právo být slyšen není právem na výslech. Výslech je typickým procesním úkonem s předem stanoveným obsahem a formou. Naproti tomu právo být slyšen představuje požadavek, aby obviněnému byla poskytnuta možnost být slyšen, tedy aby se konalo ústní jednání, při kterém by se obviněný mohl nejen seznámit, ale hlavně se vyjádřit ke všem okolnostem souvisejícím s rozhodováním o vazbě. V praxi samozřejmě k výslechům při rozhodování o vazbě bude docházet, avšak samotný výslech není nezbytnou komponentou při realizaci práva být slyšen.¹⁶⁴

V českém trestním řádu po dlouhou dobu nebylo žádné ustanovení upravující právo obviněného být vyslyšen před rozhodnutím o vazbě. Až nálezem ÚS 573/02 došlo k průlom, kdy Ústavní soud judikoval, že neumožněním slyšení obviněného a případným rozhodnutím o dalším trvání vazby dochází k porušení záruk poskytovaných čl. 8 odst. 2 LZPS a čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Do přijetí novely, která by do trestního řádu vnesla ustanovení upravující toto právo, tedy bylo na soudech, aby vlastními procesními postupy dotvářely právo.¹⁶⁵

Tento stav byl zhojen až novelou č. 459/2011, která zakotvila do trestního řádu institut vazebního zasedání.

6.5 Vazební zasedání

Vazební zasedání je určitým typem soudního jednání, v rámci kterého může docházet k rozhodování o vazbě. Je to relativní novinka v českém právním řádu, která umožňuje obviněnému být přítomen řízení, ve kterém se rozhoduje o vazbě, i když se nerozhoduje v hlavním líčení nebo veřejném zasedání. Obviněný má zde možnost se vyjádřit ke všem skutečnostem, které jsou během vazebního zasedání přednášeny.

¹⁶⁴ REPÍK, BOHUMIL. Několik poznámek k řízení o vazbě. *Trestněprávní revue*. 2005, roč. 4, č. 2, s. 34

¹⁶⁵ HERCZEG, J. K právu být slyšen v řízení o přezkoumání trvání vazby, *Bulletin advokacie*, 2005, č. 10, str. 15

Zákon stanoví, že se vazební zasedání musí konat v případě, kdy soud rozhoduje o vazbě mimo hlavní líčení či mimo veřejném zasedání. Taktéž bude vždy nutné konat vazební zasedání v případě rozhodování o vazbě v přípravném řízení. Dále se vazební zasedání může uskutečnit, pokud to soud považuje za důvodné nebo v případech, kdy o to obviněný sám požádá.

I když dojde ke splnění podmínek, tak přesto v určitých případech ke konání vazebního zasedání nemusí dojít. Půjde o situace, kdy: a) obviněný se odmítl vazebního zasedání účastnit, b) obviněný byl slyšen v posledních šesti týdnech, neuvedl žádné nové okolnosti podstatné pro rozhodnutí o vazbě nebo jím uváděné okolnosti zjevně nemohou vést ke změně rozhodnutí o vazbě, c) zdravotní stav obviněného neumožňuje jeho výslech, nebo d) obviněný se propouští z vazby.

O samotném vazebním zasedání předseda senátu (případně soudce v přípravném řízení) vyrozumí státního zástupce, obhájce obviněného a obviněného nechá předvést, případně předvolat. Zákon však přítomnost státního zástupce a obhájce nevyžaduje. Přístup veřejnosti je ze zákona vyloučen. Po zahájení zasedání přednese státní zástupce návrh na vzetí do vazby, případně obhájce či obviněný žádost o propuštění z vazby. Každá ze stran poté přednese svá vyjádření a případně další návrhy. Soudce či předseda senátu poté vyslechne obviněného ke všem okolnostem důležitým pro rozhodnutí o vazbě. Po udělení slova mohou obviněnému též klást otázky státní zástupce a obhájce. Vyvrcholením vazebního zasedání je vydání usnesení, kterým se obviněný buď bere do vazby či propouští na svobodu. Proti takovému usnesení je přípustná stížnost.

Úprava vazebního zasedání je jednou z nejzásadnějších změn trestního řádu od doby přijetí velké novely v roce 2001. Byl to dle mého názoru bezesporu významný krok vpřed pro české procesní právo z hlediska dodržování základních procesních práv obviněného, který měl být učiněn již mnohem dříve. Zavedení vazebního zasedání bylo nutnou reakcí zákonodárce na v té době již ustálenou judikaturu Ústavního soudu i Evropského soudu pro lidská práva týkající se nutnosti vytvoření prostoru pro slyšení obviněného před rozhodováním o vazbě. Mimo rozhodnutí uvedená v předchozí

kapitole se jedná např. o rozhodnutí ESLP ve věci Niedbała vs. Polsko¹⁶⁶ nebo Graužinis vs Litva¹⁶⁷

6.6 Vyrozumívání o vzetí do vazby

Okamžik rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby zakládá mimo jiné povinnost vyrozumět o tomto úkonu některé osoby. Přesněji půjde o některého rodinného příslušníka obviněného nebo jinou fyzickou osobu, u které obviněný uvede potřebné údaje a zaměstnavatele obviněného. O vzetí do vazby vyrozumívá v přípravném řízení soudce a v řízení před soudem předseda senátu nebo samosoudce. Vyrozumívání jiným orgánem (státním zástupcem, policejním orgánem atd.) není přípustné.

Okruh osob, které mají být vyrozuměny, určí obviněný. Obviněný však může vyslovit s vyrozuměním nesouhlas na základě dotázání soudem. V takovém případě zásadně nedochází k vyrozumění, a to ani zaměstnavatele. Zákon ovšem upravuje výjimku týkající se osoby mladistvé, u které se rodinný příslušník vyrozumí bez ohledu na případný nesouhlas mladistvého.¹⁶⁸

Pokud je do vazby vzat příslušník ozbrojených sil nebo ozbrojeného sboru, je vždy třeba vyrozumět navíc jeho velitele nebo náčelníka. V takovém případě se tedy vyrozumívají tyto osoby navíc vedle osob uvedených v prvním odstavci. Případný nesouhlas obviněného nemá na vyrozumívání vliv.

V případě vzetí cizince do vazby a jeho propuštění z vazby se vyrozumí příslušný konzulární úřad podle občanství cizince, pokud o to cizinec požádá a nestanoví-li jinak mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána.

¹⁶⁶ Stížnost k ESLP č. 27915/95

¹⁶⁷ Stížnost k ESLP č. 37975/97

¹⁶⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 3 sv. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0 Str. 792

6.7 Vyrozumívání vazební věznice

Vazební věznice potřebuje k plnění svých zákonných povinností celou řadu informací, o kterých se dozví na základě oznamovací povinnosti orgánů činných v trestním řízení. Zmíněná oznamovací povinnost spočívá v doručení předmětného usnesení nebo příkazu týkajícího se následujících věcí.

- a) Vzetí obviněného do vazby: O vzetí obviněného do vazby vyrozumí soud věznici ještě před nabytím právní moci usnesení, neboť případná stížnost nemá odkladný účinek. Dále věznici vyrozumí o případném rozhodnutí o stížnosti podané proti zmíněnému usnesení a také o právní moci usnesení o vzetí do vazby v případě marného uplynutí lhůty.
- b) Změna důvodů vazby: Sděluje se vydání rozhodnutí, rozhodnutí o případné stížnosti a nabytí právní moci v důsledku marného uplynutí lhůty pro podání stížnosti.
- c) Rozhodnutí o dalším trvání vazby: Platí zde obdobně, co je uvedeno v písmenu b).
- d) Rozhodnutí o propuštění obviněného na svobodu: V tomto případě se jedná o usnesení soudu nebo státního zástupce (př. při pominutí důvodů vazby podle §71 odst. 2 pís. a) TrŘ.) i příkaz k propuštění z vazby na svobodu (př. při uplynutí max. doby trvání vazby podle §72a odst. 1 TrŘ.). V případě rozhodnutí o propuštění obviněného z vazby se sděluje opět samotné vydání rozhodnutí, rozhodnutí o stížnosti a nabytí právní moci.
- e) Zákonné označení trestných činů, pro které je obviněný stíhán nebo o jeho změně: Označením se zde myslí zákonné pojmenování trestného činu nebo trestných činů a číselného označení příslušných ustanovení vč. odstavců, písmen a alinea.

- f) Jméno, příjmení a adresa obhájce, který obviněného zastupuje, případně údaje všech obhájců, pokud si jich obviněný zvolil více.
- g) Osobní údaje spoluobviněných, pokud se nachází ve vazbě: Sděluje se jméno, příjmení, datum narození, bydliště a vazební věznice, ve které se spoluobviněný nachází. To se týká i spoluobviněných, u kterých došlo k vyloučení věci ze společného řízení nebo spolupachatelů, účastníků, kteří nejsou stíháni v téže trestní věci jako obviněný.
- h) Postoupení věci jinému orgánu činnému v trestním řízení: Půjde o situace, kdy je trestní věc postoupena státnímu zástupci činnému u jiného státního zastupitelství, jinému policejnímu orgánu nebo jinému soudu
- i) Podání obžaloby, návrh na schválení dohody o vině a trestu nebo pravomocné rozhodnutí o vrácení věci státnímu zástupci k došetření

Vyrozumění provádí orgán činný trestním řízením, který vede trestní řízení v okamžiku, kdy došlo k oznamované skutečnosti. Např. při vzetí do vazby to bude soud, který o vzetí do vazby rozhodl, při propuštění z vazby soud nebo státní zástupce, který vydal rozhodnutí atp. Výjimkou je vrácení věci státnímu zástupci k došetření. O tom vyrozumí věznici soud, který učinil příslušné rozhodnutí v prvním stupni.

6.8 Přezkoumávání důvodnosti vazby

S ohledem na to, že vazba představuje velmi citelný zásah do osobní svobody obviněného, a to ještě před samotným rozhodnutím o vině, upravuje trestní řád poměrně široce otázku přezkoumávání důvodnosti vazby. Prvním způsobem dosažení přezkumu je podání stížnosti proti rozhodnutí o vazbě. Dále pro všechny orgány činné v trestním řízení platí, že jsou povinny průběžně zkoumat, zda důvody vazby stále trvají, případně zdali se nezměnily. V souvislosti se změnou vazebních důvodů je také nutné vždy přezkoumávat důvodnost vazby. Obviněný ve vazbě může podat tzv. žádost o propuštění z vazby na svobodu. Níže jednotlivé možnosti podrobněji rozeberu.

6.8.1 Stížnost proti rozhodnutí o vazbě

Opravným prostředkem, který směřuje proti rozhodnutí o vazbě, je stížnost. Rozhodnutí, která lze takto napadnout, uvádí trestní řád odkazem v § 74 odst. 1 TrŘ, avšak tento výčet není zcela kompletní, neboť – jak již je uvedeno v kapitole zabývající se rozhodováním o vazbě na straně č. 100 této práce - absentuje ve zmíněném výčtu např. stížnost proti rozhodnutí o vyhošťovací vazbě dle § 350 c TrŘ.¹⁶⁹ Ve stížnosti není nutné uvést, proti kterému konkrétnímu výroku stížnost směřuje, ani se nemusí namítat konkrétní procesní pochybení, což je příznačné pro tzv. revizní princip. Zákon ani nevyžaduje specifické formální požadavky stížnosti. Například absence odůvodnění stížnosti není důvodem pro její zamítnutí a příslušný orgán se jí i tak bude zabývat. Ze stížnosti musí alespoň vyplývat, že stěžovatel namítá nesprávnost výroku rozhodnutí nebo nesprávnost řízení předcházejícího vydání rozhodnutí. Není tedy možné, aby stížnost směřovala pouze proti odůvodnění rozhodnutí o vzetí do vazby.¹⁷⁰

Oprávněnými osobami podat stížnost jsou státní zástupce, obviněný a ve prospěch obviněného též osoby, které by mohly podat v jeho prospěch odvolání (příbuzní obviněného v pokolení přímém, jeho sourozenci, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh), pokud se jedná o mladistvého, tak také orgán sociálně právní ochrany dětí.¹⁷¹

Stížnosti není zásadně přiznán odkladný účinek. To znamená, že pokud je např. usnesením rozhodnuto, že se obviněný bere do vazby a ten proti tomuto usnesení stížnost podá, tak nedochází k odložení výkonu usnesení a obviněný je do vazby vzat již před rozhodnutím o stížnosti, byť by byla stížnost úspěšná. Je tomu tak, protože kdyby automaticky docházelo po podání stížnosti k odložení výkonu rozhodnutí, lze očekávat, že by podávání stížností bylo ze strany obviněných samozřejmostí a z povahy věci by docházelo k maření samotného účelu vazby. Může se zdát, že absence odkladného

¹⁶⁹ DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-790-4 § 74

¹⁷⁰ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xliv, 1009 s. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4. Str. 297

¹⁷¹ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEŽULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 472

účinku je nepřiměřená vzhledem k situacím, kdy stížnosti může být vyhověno a obviněný se v tu chvíli již může nacházet ve vazební věznici. Myslím si, že tomu tak není, protože v praxi k takovým případům dochází velmi zřídka - avšak je nutno zdůraznit, že skutečně dochází - a za daných okolností převažuje zájem na řádném průběhu trestního řízení úpravou stížnosti bez odkladného účinku oproti úplnému vyloučení možnosti vzít obviněného do vazby neoprávněně, jak by tomu bylo v případě úpravy stížnosti s odkladným účinkem.

Výjimky, kdy stížnost odkladný účinek mít bude, vyplývají z § 74 odst. 2 TrŘ, který stanoví, že odkladný účinek má pouze stížnost stran podaná proti rozhodnutí o připadnutí peněžitě záruky státu a stížnost státního zástupce proti rozhodnutí o propuštění obviněného na svobodu, pokud nejde o propuštění z vazby následujícím po vyhlášení zprošťujícího rozsudku. U státního zástupce dále platí, že pokud byl státní zástupce vyhlášení rozhodnutí o vazbě přítomen, bude mít jeho stížnost odkladný účinek pouze v případě, že ji podal bezprostředně po vyhlášení rozhodnutí.¹⁷²

O stížnosti rozhoduje soud nadřízený soudu, který rozhodnutí vydal, a to prostřednictvím senátu. Pokud se jedná o rozhodnutí o vazbě vydané státním zástupcem, rozhoduje o stížnosti soud, v jehož obvodu je státní zástupce činný. Z povahy věci není možné rozhodnout tzv. autoremedurou¹⁷³, protože ať již by bylo rozhodnutí o stížnosti jakékoliv, vždy by se dotklo práv jedné ze stran. Proti rozhodnutí Nejvyššího soudu není možné stížnost podat.

6.8.2 Přezkum důvodnosti vazby z úřední povinnosti

Všechny orgány činné v trestním řízení mají ze zákona povinnost průběžně zkoumat, zdali stále trvají důvody vazby nebo zdali se tyto důvody nezměnily a zda nelze vazbu nahradit některým z nahrazujících opatření. Tato povinnost je přímo stanovena v § 71 odst. 1 TrŘ.

¹⁷² FENYK, Jaroslav, Tomáš GŘIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 927 s. ISBN 978-80-7478-750-8. Str. 291

¹⁷³ Autoremedura umožňuje orgánu, proti jehož usnesení stížnost směřuje, stížnosti vyhovět, nedotkne-li se změna původního usnesení práv jiné strany trestního řízení (§146 odst. 1 TrŘ)

Je třeba si povšimnout formulace „všechny orgány činné v trestním řízení“ ze které vyplývá vedle státního zástupce a soudu povinnost průběžně zkoumat důvodnost vazby i policejnímu orgánu, který sám o vazbě rozhodnout nemůže. Pokud totiž policejní orgán v přípravném řízení zjistí, že důvody vazby dány nejsou, je povinen státnímu zástupci konajícímu dozor nad přípravným řízením podat návrh na propuštění obviněného z vazby. Obdobně se tato povinnost vztáhne i na státního zástupce konajícího vyšetřování.¹⁷⁴

Pokud státní zástupce v přípravném řízení zjistí, že důvody vazby pominuly, rozhodne usnesením o propuštění obviněného z vazby na svobodu. Stejně rozhodne, pokud je zřejmé, že vzhledem k osobě obviněného a závažnosti věci trestní stíhání nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody a zároveň není dán některý ze zpřísněných důvodů vazby nebo předstižný důvod vazby a vzetí do vazby vyžaduje ochrana poškozeného nebo obdobného zájmu. Postupuje tak z vlastní iniciativy, jakož i z podnětu orgánu konajícího vyšetřování. V řízení před soudem je pak k uvedeným rozhodnutím příslušný předseda senátu.

Při přezkoumávání důvodnosti vazby se orgány činné v trestním řízení zaměřují především na a) trvání některého z důvodů vazby b) zda nedošlo ke změně právní kvalifikace jednání obviněného na trestný čin, pro který nelze obviněného vzít do vazby c) zda není zřejmé, že vzhledem k osobě obviněného a závažnosti věci trestní stíhání nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody a zároveň není dán některý ze zpřísněných důvodů vazby d) zda nepřichází v úvahu některé z nahrazujících opatření.¹⁷⁵ Vedle uvedených formálních předpokladů pro vazbu samotnou by však orgány činné v trestním řízení měly taktéž zkoumat, zdali další ponechání obviněného ve vazbě je vůbec potřebné vzhledem k obtížnosti případu či jiným závažným důvodům, pro které trestní stíhání doposud nemohlo být skončeno. Nebude tak možné ospravedlnit

¹⁷⁴ Státní zástupce je oprávněn provést vyšetřovací úkon nebo celé vyšetřování sám, v takovém případě podle §175 odst. 2 TŘ. Dozor nad jeho vyšetřováním provádí státní zástupce nejbližší vyššího státního zastupitelství.

¹⁷⁵ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEZULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 475

vazbu v případech, kdy orgány činné v trestním řízení např. nepostupují s největším urychlením nebo dochází na jejich straně k průtahům v trestním řízení.¹⁷⁶

Pokud státní zástupce nebo soud dojde k závěru, že důvody vazby pominuly nebo nejsou dány vůbec nebo nejsou dány další podmínky potřebné pro vzetí obviněného do vazby, vydá rozhodnutí o propuštění obviněného na svobodu. V případě skončení trestního stíhání v řízení před soudem jiným způsobem než odsouzením k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nebo uložením trestu odnětí svobody nepřevyšujícího dobu vazby propustí soud obviněného ihned na svobodu.

Rozhodnutí o propuštění obviněného na svobodu musí obsahovat označení obviněného, označení vazební věznice, stručné údaje o trestném činu a skutku, pro který je obviněný stíhán a odůvodnění rozhodnutí.¹⁷⁷ Mimo oznámení rozhodnutí o propuštění obviněného na svobodu přímo obviněnému je třeba doručit příkaz k propuštění vazební věznici.

6.8.3 Změna důvodů vazby

V průběhu trestního řízení může docházet ke změnám důvodů vazby. Tyto změny mohou spočívat v rozšiřování důvodů vazby, v zúžování důvodů vazby, v zániku některého z důvodů za současného vzniku jiného důvodu či ve vzniku některého ze zpřísněných důvodů vazby. V souvislosti s těmito změnami se vydává tzv. rozhodnutí o změně vazebních důvodů, které jako takové je rozhodnutím o vazbě a je proti němu přípustná stížnost.

Rozšiřováním důvodů vazby se myslí situace, kdy je již dán některý z důvodů vazby a k němu nově přistupuje některý další vazební důvod. O takové situaci může rozhodovat pouze soud, případně soudce činný v přípravném řízení. Státní zástupce je v této věci omezen pouze na podání návrhu. Naopak o zúžení důvodů vazby může vydat rozhodnutí i státní zástupce. Jde o rozhodnutí, kterým se vazební důvody omezují. O zániku jednoho a vzniku jiného důvodu vazby opět musí rozhodovat soud a státní

¹⁷⁶ VANTUCH, Pavel. Trvání vazby. Právní rádce, roč. 2003, č. 7, str. 58

¹⁷⁷ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 477

zástupce v tomto případě není oprávněn rozhodnutí vydat. Zjistí-li tyto okolnosti státní zástupce, navrhne soudu, aby o změně důvodů vazby rozhodl. Podobně tomu bude u konstatování některého ze zpřísněných důvodů vazby. V takovém případě rozhoduje opět pouze soud a státní zástupce podává soudu pouze návrh.¹⁷⁸

6.8.4 Žádost obviněného o propuštění na svobodu

Podle § 71a TrŘ má obviněný právo podat žádost o propuštění na svobodu, o které musí být rozhodnuto bez zbytečného odkladu. Za žádost o propuštění na svobodu se posuzují i podání, která takto nazvaná nejsou. Za takovou žádost je mimo jiné nutno považovat návrh na přijetí některého nahrazujícího opatření nebo např. podání, ve kterém obviněný zpochybňuje důvodnost vazby a žádá její přezkoumání, namítá přílišné trvání vazby apod. Posuzování podání tedy vychází ze samotného obsahu podání a nikoliv jeho označení.

Pokud podá obviněný v přípravném řízení žádost o propuštění na svobodu, přezkoumá důvody vazby státní zástupce a následně: a) žádosti obviněného zcela vyhoví a obviněného propustí na svobodu, b) přijme nabídku některého nahrazujícího opatření a obviněného propustí na svobodu nebo c) žádosti obviněného nevyhoví.

Pokud státní zástupce žádosti obviněného nevyhoví, předloží ji do pěti pracovních dnů soudu společně s vyšetřovacím spisem a svými závěry ohledně důvodů vazby. Státní zástupce není oprávněn negativně rozhodovat o žádosti neboť pouze soud je příslušný v takové věci rozhodnout.

Lhůtu pěti pracovních dnů pro předložení žádosti soudu státním zástupcem je nutno chápat jako lhůtu pořádkovou. Nedodržení této lhůty nebude mít za následek propuštění obviněného na svobodu, jak je tomu například při rozhodování o dalším trvání vazby. Zaviněné porušení povinnosti dodržet zmíněnou lhůtu však zakládá kárnou odpovědnost státního zástupce.

Po podání obžaloby rozhoduje o žádosti obviněného již soud.

¹⁷⁸ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEZULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177 Str. 479

Soud rozhoduje o žádosti vždy usnesením. Proti usnesení soudu je přípustná stížnost, která má odkladný účinek pouze v případech stanovených v § 74 odst. 2 TrŘ.¹⁷⁹

Pokud byla žádost obviněného zamítnuta, může ji znovu podat (neuvede-li jiné důvody) až po uplynutí 30 dnů od právní moci rozhodnutí, kterým byla zamítnuta jeho předchozí žádost o propuštění z vazby na svobodu, nebo kterým bylo rozhodnuto o dalším trvání vazby nebo změně důvodů vazby.¹⁸⁰

Ve věci *Rehbock vs Slovinsko*, 28.11.2000, č. 29462/95, ESLP projednával stížnost stěžovatele směřující proti zdlouhavému rozhodování o jeho dvou žádostech o propuštění z vazby na svobodu. Stěžovatele namítal, že v souladu s čl. 5 odst. 4 Úmluvy podal opakovaně žádost o propuštění z vazby na svobodu, avšak příslušný soud o jeho žádostech nerozhodoval v přiměřené době, resp. že o nich rozhodoval po delších prodlevách. Po projednání stížnosti stěžovatele dospěl soud k závěru, že vzhledem ke skutečnosti, že o obou žádostech stěžovatele bylo rozhodováno až po uplynutí 23 dnů od jejich podání, došlo k porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy, resp. že o žádostech stěžovatele o propuštění na svobodu nebylo rozhodováno s potřebnou rychlostí.

6.9 Rozhodování o dalším trvání vazby

Pro rozhodování o dalším trvání vazby je příznačné používání tzv. propadných lhůt. Propadné lhůty spočívají v povinnosti propustit obviněného na svobodu, pokud se v dané věci nevydá do uplynutí propadné lhůty rozhodnutí. V takovém případě se nevydává rozhodnutí, ale soud, případně soudce nebo státní zástupce v přípravném řízení, vydá pouze příkaz k propuštění obviněného z vazby.¹⁸¹

¹⁷⁹ §74 odst. 2 *Odkladný účinek má pouze stížnost stran proti rozhodnutí o případnutí peněžité záruky státu a stížnost státního zástupce proti rozhodnutí o propuštění obviněného z vazby, nejde-li o propuštění z vazby po vyhlášení zprošťujícího rozsudku. Byl-li však státní zástupce přítomen při vyhlášení rozhodnutí, má jeho stížnost odkladný účinek jen tehdy, byla-li podána ihned po vyhlášení rozhodnutí.*

¹⁸⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, 864 s. Student (Leges). ISBN 9788087576441 Str. 340

¹⁸¹ FENYK, Jaroslav, Tomáš GŘIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 927 s. ISBN 978-80-7478-750-8. Str. 291

6.9.1 Rozhodování o dalším trvání vazby v přípravném řízení

V přípravném řízení rozhoduje o dalším trvání vazby na návrh státního zástupce soudce. Soudce je povinen rozhodnout o dalším trvání vazby vždy do 3 měsíců od právní moci rozhodnutí o vzetí do vazby nebo jiného rozhodnutí o vazbě a to buď tak, že se obviněný nadále ponechává ve vazbě nebo že se propouští na svobodu. Pod pojem „jiné rozhodnutí o vazbě“ spadá mimo jiné např. rozhodnutí o žádosti obviněného o propuštění na svobodu, případně rozhodnutí o opravném prostředku proti rozhodnutí o žádosti obviněného soudem I. stupně. Není tedy možné, aby souběžně běželo řízení o prodloužení trvání vazby společně s řízením o žádosti obviněného o propuštění na svobodu. Povinností státního zástupce je podat soudci k vydání výše uvedeného rozhodnutí návrh. Tento návrh je třeba soudu doručit nejpozději 15 den před uplynutím 3 měsíční lhůty pro vydání rozhodnutí.¹⁸²

6.9.2 Rozhodování o dalším trvání vazby po podání obžaloby

Podáním obžaloby proti obviněnému, který je ve vazbě, počíná běžet 30 denní lhůta, ve které musí soud rozhodnout o ponechání obviněného ve vazbě, případně o jeho propuštění na svobodu. Stejně důsledky jako podání obžaloby bude mít podání návrhu na schválení dohody o vině a trestu sjednané s obviněným, který je ve vazbě a doručení spisu na základě rozhodnutí o přikázání nebo postoupení věci obviněného, který je ve vazbě.¹⁸³

Pokud soud ponechá ve vazbě obviněného, který byl do vazby vzat již v přípravném řízení nebo pokud rozhodne o vzetí obviněného do vazby po podání obžaloby, je povinen každé tři měsíce od právní moci předchozího rozhodnutí o vazbě znovu rozhodnout o dalším trvání vazby.¹⁸⁴

¹⁸² ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xliv, 1009 s. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4. Str. 283

¹⁸³ FENYK, Jaroslav, Tomáš GŘIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 927 s. ISBN 978-80-7478-750-8. Str. 287

¹⁸⁴ ŠÁMAL, P. K aktuálním otázkám rozhodování o trvání vazby (§ 71 TrŘ), *Trestněprávní revue*, 2001, č. 7, str. 193

6.9.3 Rozhodování o dalším trvání vazby při opravném prostředku

V některých případech může dojít k situaci, že 3 měsíční lhůta pro rozhodování o dalším trvání vazby uplyne v průběhu řízení o opravném prostředku před nadřízeným soudem. V takovém případě je příslušný k rozhodnutí o dalším trvání vazby právě nadřízený soud rozhodující o opravném prostředku. Důvod pro takové pravidlo je ryze praktický a spočívá především ve skutečnosti, že pokud byl podán opravný prostředek, v důsledku devolutivního účinku opravného prostředku je o něm rozhodováno právě nadřízeným soudem. Aby ale nadřízený soud mohl o takovém opravném prostředku rozhodnout, je potřeba, aby měl k dispozici předmětný trestní spis. Pakliže by v zákoně uvedené speciální přenesení věcné příslušnosti v I. stupni zakotveno nebylo, bylo by v určitých případech velmi komplikované dodržet jednotlivé zákonné propadné lhůty pro rozhodování o vazbě. Soud, proti jehož rozhodnutí byl podán opravný prostředek, vyrozumí o konci 3 měsíční lhůty nadřízený soud při předložení spisu.^{185 186} Vyrozumění nadřízeného soudu je věcí pro průběh trestního řízení zcela zásadní právě z toho důvodu, aby soudy předcházely situacím, kdy by v důsledku opomenutí zákonem potřebných rozhodnutí o vazbě muselo dojít k propuštění obviněného, případně obžalovaného z vazby vzhledem k marnému uplynutí případné propadné lhůty.

6.9.4 Maximální přípustné doby trvání vazby

S ohledem na závažnost zásahu, který vazba představuje, trestní řád výslovně stanoví, že vazba může v přípravném řízení a v řízení před soudem trvat pouze nezbytně nutnou dobu.

Koluzní vazba je zákonem omezena na délku maximálně 3 měsíců. Pokud není dán jiný důvod vazby než koluzní, musí být obviněný nejpozději poslední den této lhůty propuštěn na svobodu. To ale neplatí v případě, pokud je dán zpřísněný důvod vazby uvedený v § 68 odst. 3 písm. d) TrŘ, a sice pokud obviněný již působil na svědky nebo

¹⁸⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, 864 s. Student (Leges). ISBN 9788087576441 Str. 336

¹⁸⁶ HANUŠ, Libor. K rozhodování o ponechání obviněného ve vazbě dle § 71 trestního řádu, *Trestněprávní revue*, roč. 2003, č. 11, str. 231

spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. V takovém případě může zmíněnou lhůtu prodloužit v přípravném řízení soudce a v řízení před soudem soud.

K propuštění obviněného na svobodu po uplynutí 3 měsíců koluzní vazby nedochází ani v případě, pokud je zároveň uplatněn důvod podle § 67 písm. a) nebo c) nebo oba zároveň. V takovém případě má uplynutí 3 měsíců za následek pouze to, že proti obviněnému ve vazbě již nadále není uplatněn důvod podle § 67 písm. b) TrŘ.¹⁸⁷

Ponechám-li koluzní důvod vazby stranou, tak celková doba trvání vazby v trestním řízení, ať již z důvodu útěkového či předstižného, nesmí přesáhnout určitou hranici, která je stanovena na základě společenské nebezpečnosti jednání, pro které je obviněný stíhán. Tato doba je podle § 72a odst. 1 TrŘ: *a) 1 rok, je-li vedeno stíhání řízení pro přečin, b) 2 roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zločin, c) 3 roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin a d) 4 roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin, za který je možno uložit výjimečný trest.* Je-li obviněný stíhán pro více trestných činů, je pro maximální trvání vazby rozhodující čin nejpřísněji trestný.

Citovaný odstavec je dále doplněn odst. 2, jež rozděluje nejvyšší přípustné trvání vazby na přípravné řízení, ve kterém může dosáhnout délka trvání vazby maximálně 1/3 celkové přípustné délky trvání a na řízení před soudem, na které připadají zbylé 2/3. Určení mezí je absolutní a není přípustné, aby docházelo k jakýmkoliv přesunům trvání vazby mezi přípravným řízením a řízením před soudem. Jedná se o lhůty propadné, tedy jejich uplynutí má za následek neprodlené propuštění obviněného na svobodu a to nejpozději v poslední den lhůty. Podobně tomu bude v situaci, kdy došlo v průběhu trestního stíhání ke změně právní kvalifikace skutku a doba trvání vazby již přesáhla maximální dobu trvání pro trestný čin podle nové právní kvalifikace. V takovém případě musí být obviněný také propuštěn neprodleně na svobodu.¹⁸⁸

¹⁸⁷ ŠÁMAL, P. *K aktuálním otázkám rozhodování o trvání vazby (§ 71 TrŘ)*, Trestněprávní revue, 2001, č. 7, str. 193

¹⁸⁸ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xlv, 1009 s. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4. Str. 284

Doba trvání vazby se začíná počítat ode dne, kdy došlo k omezení osobní svobody obviněného. V případě, že je věc vrácena státnímu zástupci k došetření, pokračuje doba trvání vazby v přípravném řízení dnem doručení spisu státnímu zástupci. Pokud tedy byla již v přípravném řízení vyčerpána ona 1/3 maximální doby trvání vazby, a věc byla vrácena státnímu zástupci k došetření, musí být obviněný z vazby propuštěn.

Otázkou přípustnosti dlouhodobého trvání vazby se opakovaně zabýval ESLP. Tak například ve věci Barfuss proti České republice¹⁸⁹, byl stěžovatel stíhán za trestný čin podvodu a namítal, že je stíhán vazebně již déle než 3 roky a 5 měsíců. Namítal, že vzhledem k dané věci taková délka trvání vazby není přiměřená a to ani s přihlédnutím ke skutečnosti, že mu hrozí vysoký trest a má případné kontakty v zahraničí. Právě hrozba útěku a vyhýbání se trestnímu stíhání byla důvodem pro vzetí stěžovatele do vazby. Vláda České republiky ve věci argumentovala tím, že délka trestního stíhání a v jeho rámci i vazebního stíhání stěžovatele je zapříčiněna složitostí případu a že v dané věci převažuje veřejný zájem nad zájmem na respektování osobní svobody stěžovatele, z čehož mj. vyvodila, že délku trvání vazby je potřeba ve vztahu k danému případu považovat za přiměřenou. ESLP vyjádřil názor, že přiměřenost trvání vazby je potřeba posuzovat vždy s ohledem na daný konkrétní případ, nelze tedy aplikovat bez dalšího pouze obecná pravidla. Dále se soud vyjádřil, že po uplynutí určité doby již k ospravedlnění vazby nemůže postačovat pouze důvodné podezření, že stíhaná osoba trestný čin skutečně spáchala, nýbrž je třeba považovat, zdali existují i další důvody, které trvání vazby ospravedlňují, a pokud takové důvody existují, je třeba zkoumat, zda orgány činné v trestním řízení postupovaly s tzv. zvláštní naléhavostí, resp. zda postupovaly s ohledem na věc dostatečně rychle a účelně. Soud dospěl k závěru, že skutečnost, že stěžovateli hrozil vysoký trest, měl četné kontakty v zahraničí a hrozilo jeho uprchnutí, byla dostatečným důvodem pro uvalení vazby. Soud se však již neztotožnil s názorem, že délka trvání vazby byla v dané věci přiměřená. Uzavřel, že zejména v důsledku značných prodlev mezi jednotlivými fázemi trestního řízení nebylo

¹⁸⁹ Stížnost č. 35848/97

postupováno s výše uvedenou zvláštní naléhavostí a došlo tak k porušení čl. 5 odst. 3 Úmluvy z důvodu nepřiměřeně dlouhého trvání vazby.

7 Stručný pohled do zahraničí

7.1 Slovenská republika

S ohledem na společný historický vývoj Slovenské a České republiky není překvapením, že slovenská úprava vazby a vazebního řízení je z převážné části až na drobné odchylky velice podobná úpravě České. Ústavní limity týkající se vazby jsou na úrovni mezinárodní smlouvy vymezeny v EÚLP, v rámci ústavního zákona pak v Ústavě Slovenské republiky. Zákonná úprava týkající se materiálního a formálního vazebního práva je obsažena v zákoně č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok (dále jen „TP“). Do účinnosti TP platil ve Slovenské republice doposud mnohokrát novelizovaný zákon č. 141/1961 Z. z. (trestní řád), ze kterého TP vychází.

Podmínky pro vzetí osoby do vazby jsou obdobné jako v České republice. Trestní poriadok zná 3 základní důvody vazby. Jsou jimi vazba útěková, koluzní a předstižná. Na rozdíl od českého trestního řádu TP výslovně mezi podmínkami pro vzetí do vazby neuvádí nemožnost dosažení účelu vazby jiným způsobem. Taktéž lze poukázat na drobnou odlišnost u formulace koluzního důvodu vazby. Dle TP bude postačovat k naplnění tohoto důvodu působení obviněného na svědky či spoluobviněné, naproti tomu český trestní řád toto znění novelizoval tak, že je potřeba, aby obviněný působil na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné.

Trestny poriadok přímo upravuje podmínky pro opětovné vzetí do vazby, pokud byl obviněný z vazby dříve propuštěn. Může k tomu dojít, pokud obviněný již vykonal některé z jednání uvedené pod jednotlivými důvody vazby, pokud byl obviněný propuštěn z vazby, aby nastoupil do výkonu trestu, byl obviněn pro další úmyslný trestný čin, který měl spáchat po propuštění z vazby nebo je stíhaný pro trestné činy terorismu.

O vazbě rozhoduje v přípravném řízení na návrh prokurátora soudce pro přípravné řízení a v řízení před soudem předseda senátu. Proti rozhodnutí soudce pro

přípravné řízení či soudu o vazbě je přípustná stížnost, o které rozhoduje nadřízený soud.

Vazba smí trvat pouze po nezbytně dlouhou dobu, přičemž jsou stanoveny obdobně jako v českém trestním řádu maximální přípustné délky trvání vazby. Základní délka vazby v přípravném řízení představuje 7 měsíců. Tuto základní délku lze prodloužit nad rámec uvedených sedmi měsíců, pokud prokurátor alespoň 20 pracovních dní před uplynutím lhůty podá obžalobu, návrh na schválení dohody o vině a trestu nebo soudci pro přípravné řízení návrh na prodloužení vazby. Soud, případně soudce pro přípravné řízení, musí o vazbě rozhodnout tak, aby nejpozději 5 dní před uplynutím vazební lhůty mohl být spis předložen nadřízenému soudu k rozhodnutí o případné stížnosti obviněného. Vazba může být výše uvedeným způsobem prodloužena až o dalších 7 měsíců za respektování nejvyšších přípustných délek trvání vazby, které představují pro přípravné řízení 7 měsíců, pokud je obviněný stíhán pro přečin, 19 měsíců, pokud je obviněný stíhán pro zločin a 25 měsíců, pokud je obviněný stíhán pro obzvlášť závažný zločin. Pro přípravné řízení a řízení před soudem pak jsou stanoveny nejvyšší přípustné délky trvání vazby následovně: 12 měsíců, pokud je obviněný stíháný pro přečin, 36 měsíců, pokud je obviněný stíháný pro zločin a 48 měsíců, pokud je obviněný stíháný pro obzvlášť závažný zločin. Uvedené lhůty jsou lhůtami propadnými, tedy nedodržení těchto lhůt má za následek, že obviněný musí být neprodleně propuštěn na svobodu. Pro obzvlášť závažné zločiny, za které hrozí trest odnětí svobody alespoň 25 let či doživotí nebo pro trestné činy terorismu lze výjímčně za splnění dalších zákonných podmínek prodloužit vazbu nad nejvyšší přípustné délky trvání vazby, vazba v tomto případě však nesmí přesáhnout 60 měsíců.

Orgány činné v trestním řízení jsou povinné zkoumat v každém stádiu trestního řízení, zdali důvody vazby nepominuly. Obviněný má právo kdykoli žádat o propuštění z vazby na svobodu, přičemž opakovaně může žádat nejdříve 30 dní po okamžiku nabytí právní moci předchozího rozhodnutí o jeho žádosti.

Co se týče nahrazujících opatření, tak trestný poriadok zná obdobně jako trestní řád vyjma vazby koluzní nahrazení vazby slibem, zárukou zájmového sdružení občanů či důvěryhodné osoby, dohledem a peněžitou zárukou. Při využití některé z uvedených alternativ je možno k posílení účelu, jehož by jinak bylo dosahováno vazbou, uložit obviněnému přiměřená omezení či povinnosti, jako např. zákaz vycestování do zahraničí, zákaz činnosti, při které došlo ke spáchání trestného činu či zákaz návštěv určených míst.

Při srovnání základních rysů slovenské a české úpravy vazby lze uzavřít, že úprava vazby v trestném poriadku je pro obviněného citelně přísnější, nežli je tomu v trestním řádu. Jedna se zejm. o značně vyšší nejvyšší přípustné délky trvání vazby, absence speciálních limitů pro trvání koluzní vazby či přísnější formulace koluzního důvodu vazby vůbec.

7.2 Německá spolková republika

V Německu platí tradiční trestní řád již z roku 1877 - něm. Strafprozessordnung (dále jen „SPO“). SPO byl samozřejmě v průběhu doby své platnosti nesčetněkrát novelizován, aby odpovídal moderní úpravě trestního práva v demokratických zemích.

Německé trestní právo narozdíl od českého nepovažuje všechny trestné činy za trestné činy škodlivé pro společnost v tom smyslu, že by stát měl mít zájem na jejich trestání. Řešení těchto méně závažných či z pohledu německého práva bagatelních trestných činů pak spadá do dispozice jednotlivých fyzických osob, proti kterým tyto činy směřovaly. Dotčené fyzické osoby v těchto případech zastávají roli žalobce samy a v důsledku absence veřejného zájmu na trestání pachatele pak není ani možné uvalení vazby. Jedná se např. o trestné činy majetkové povahy mezi členy rodiny.¹⁹⁰

Do vazby lze dle SPO vzít osobu, která je důvodně podezřelá ze spáchání trestného činu a zároveň je dán některý z důvodů vazby. Narozdíl od české úpravy není třeba, aby byla dotčená osoba formálně obviněna.

¹⁹⁰ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEŽULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177. Str. 658

Důvody vazby jsou z převážné části obdobné jako důvody vazby dle českého práva. Jedná se o vazbu útěkovou, koluzní a předstižnou. Významější odlišnost oproti české úpravě je dána u vazby předstižné, neboť její použití je omezeno pouze na blíže vymezený okruh trestných činů. Oproti českému právu však SPO počítá ještě s dalším vazebním důvodem, který umožňuje vzetí do vazby při podezření ze spáchání těch nejzávažnějších trestných činů, jako je např. vražda či terorismus apod.

Doba trvání vazby je omezena základní hranicí v délce 6 měsíců. Opět se však nejedná o absolutní limit délky trvání vazby, neboť vazba může být nad rámec zmíněných 6 měsíců za splnění dalších podmínek vrchním zemským soudem prodloužena, a to zejména u závažnějších trestných činů. Absolutní hranice trvání vazby je pak stanovena pouze u vazby útěkové na dobu trvání 1 roku.

Vzetí do vazby je podmíněno vydáním písemného zatýkacího rozkazu, k jehož vydání je oprávněn pouze soudce. V rozkazu soudce vyjma identifikace osoby uvede skutek, právní kvalifikaci trestného činu, argumenty pro důvodné podezření, že právě daná osoba se dopustila předmětného jednání a důvod vazby.

Významné odlišnosti od české úpravy nalezneme pak u alternativních opatření. Německý trestní řád totiž narozdíl od českého připouští užití nahrazení vazby jiným opatřením i v případě vazby koluzní. Dle vlastní úvahy pak soudce může přijmout u koluzního důvodu některá opatření, která obavy z koluzního jednání snižují či vylučují, přičemž SPO pouze demonstrativně uvádí opatření ve formě povinnosti zdržet se kontaktování svědků, spoluobviněných nebo znalců. Významná je taktéž skutečnost již fungujícího elektronického monitoringu jako alternativy k vazbě.

Při zhodnocení základních rysů německé úpravy tak lze říci, že je oproti české úpravě vazby v některých případech přísnější - např. absence maximálních přípustných dob trvání vazby, 4. vazební důvod u nejzávažnějších trestných činů – a naopak v některých případech shovívavější – např. větší volnost při využívání alternativních opatření. Nelze taktéž nevyzdvihnout již fungující systém elektronického monitoringu.

8 Úvahy de lege ferenda

Peněžítá záruka:

Skutečnost, že není vůbec stanovena horní hranice peněžité záruky, považuji za potenciálně nebezpečnou a způsobilou zapříčinit zneefektivnění celého konceptu peněžité záruky v tom smyslu, že by mohla být ze strany orgánu rozhodujícím o vazbě stanovována přílišná výše peněžité záruky, což by mělo fakticky za důsledek nemožnost jejího složení ze strany obviněného. Ponechává totiž orgánům rozhodujícím o peněžité záruce širokou svobodu při jejím stanovení a výše peněžité záruky by tak často nemusela být přiměřená. Případné vytvoření určitých skupin vymezujících rozmezí výší peněžitých záruk v závislosti na celkové hodnotě majetku obviněného, resp. jeho příjmech, by mohlo být dobrým doplňkem v úpravě peněžité záruky.

Jiný druh majetkové záruky:

V České republice představuje peněžítá záruka jediný způsob nahrazení vazby, který je založen na poskytnutí majetkové jistoty a nutno podotknout, že se jedná o institut nepříliš často využívaný. Důvodem pro omezené využití tohoto nahrazujícího opatření je jednoduše skutečnost, že většina trestně stíhaných osob zkrátka nemá dostatek finančních prostředků pro složení finanční záruky. Jedná se o oblast, ve které by se Česká republika mohla inspirovat z některých zahraničních úprav, které s jinými druhy majetkových záruk počítají a v praxi taktéž fungují. Tak např. německá či anglická úprava počítá vedle složení finanční záruky taktéž se složením cenných papírů nebo zřízení zástavního práva. Právě o obdobné způsoby nahrazení vazby by mohl být trestní řád rozšířen. Přímo se vybízí možnost využít např. zástavního práva k nemovitým věcem, případně i k hodnotnějším movitým věcem jako jsou např. automobily, využití zajišťovacího převodu práva či složení zmíněných cenných papírů do úschovy, které by obdobně jako peněžítá záruka mohly propadnout státu. Takový postup by umožnil většímu okruhu obviněných tzv. „dosáhnout“ na alternativní opatření, pokud by se jiné alternativy nejevily jako dostatečné a současně by zajistil

dostatečné psychické působení na obviněného spočívající v obavě ze ztráty majetkové hodnoty v případě jednání zakládajícím důvod vazby.

Propadná lhůta k rozhodnutí o stížnosti obviněného proti rozhodnutí o vzetí do vazby:

Rozhodování o vazbě je v prvním stupni přísně korigováno propadnými lhůtami, v důsledku kterých má obviněný určitou právní jistotu, že nejpozději do uplynutí těchto lhůt bude buď vzat do vazby, nebo propuštěn na svobodu. Jiná situace však nastává, pokud je obviněný vzat soudem I. stupně do vazby a následně si proti takovému rozhodnutí podá stížnost. Protože podání stížnosti nemá odkladný účinek na napadené rozhodnutí, je obviněný vzat do vazby a již ve vazbě musí vyčkat rozhodnutí o jeho stížnosti. Rozhodování o stížnosti však nezřídka trvá celé týdny nebo dokonce i měsíce, zatímco obviněný je stále ve vazbě. Domnívám se, že zavedení propadných lhůt pro řízení o stížnosti proti rozhodnutí o vzetí do vazby je kvůli takovým případům žádoucí. Pokud je schopný soud I. stupně o vazbě rozhodnout do 24 hodin poté, co mu byl předán obviněný, nevidím žádný důvod pro to, aby stížností soud nebyl schopen přezkoumat rozhodnutí o vazbě v nějaké přiměřeně stanovené době např. jednoho či dvou týdnů od podání stížnosti obviněného. Za přílehlavý argument nelze v moderní době s ohledem na technické pokroky a zejména možnost elektronizace akceptovat ani potřebu doručování fyzického spisu ke stížnostnímu soudu apod.

Speciální úprava týkající se lhůty k podání stížnosti proti rozhodnutí o vazbě:

§ 143 TrŘ stanoví, že stížnost se podává do tří dnů od oznámení usnesení. Dle § 137 TrŘ se oznámení děje buď vyhlášením za přítomnosti toho, jemuž je třeba usnesení oznámit nebo doručením písemného opisu usnesení. Tato úprava se vztahuje i na podání stížnosti proti rozhodnutí o vazbě a v této oblasti činí českým soudům častokrát potíže v tom smyslu, že dochází ze stran soudů k zamítání stížností nejčastěji proti rozhodnutím o vzetí do vazby pro opožděnost v případech, kdy byly podány po uplynutí 3 dnů od vyhlášení rozhodnutí o vazbě, typicky tedy od konání vazebního zasedání.

Ústavní soud se však již opakovaně vyjadřoval v tom smyslu, že svoji závažností se rozhodnutí o vzetí do vazby blíží odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a z toho důvodu je potřeba počátek lhůty k podání stížnosti spatřovat až od doručení písemného opisu příslušného usnesení. Z výše uvedených důvodů by tak bylo vhodné do trestního řádu zakomponovat speciální úpravu týkající se lhůt pro podávání stížností proti rozhodování o vazbě, resp. počátek těchto lhůt výslovně v zákoně vázat na okamžik doručení písemného opisu rozhodnutí.

Domácí vazba:

Další doposud trestním řádem nepředvídanou alternativu k vazbě vidím v „domácí vazbě“, tedy v alternativě nápadně připomínající domácí vězení, která by však šla využít již v průběhu trestního řízení právě namísto vazby. Pokud by byla obviněným tato alternativa pečlivě dodržována, jednalo by se jednoznačně o efektivní nástroj k zamezení alespoň některým jednáním vymezeným v jednotlivých vazebních důvodech. Ačkoliv by takováto domácí vazba nebyla způsobilá zamezit koluznímu jednání, u případného útěku či zabránění páchání další trestné činnosti by se mohlo zcela jistě jednat o efektivní alternativu. Samozřejmě by se orgány činné v trestním řízení musely opět spoléhat na kooperaci obviněného a dobrovolné dodržování podmínek, avšak ve spojení s využitím elektronické kontroly vidím v takovémto opatření skutečný potenciál. Určitá izolace obviněného v jeho obydlí by mohla působit ke zmírnění obav, že by si například vytvářel podmínky pro případný útěk či páchání další trestné činnosti.

Předběžná opatření:

Z § 73 odst. 1 písm. d) TrŘ vyplývá, že lze obviněného v případě vazby útkové a předstížné propustit na svobodu za současného uložení některého z předběžných opatření. Z dikce § 88b TrŘ, který je dedikován předběžným opatřením, naopak vyplývá, že předběžné opatření lze využít pouze u jednání, která charakterizují předstížný důvod vazby, nikoliv však vazbu útkovou. Ve znění těchto ustanovení spatřuji jednoznačný rozpor, který by neměl mít v zákoně místo. Přestože důvodem pro

zapracování předběžných opatření do trestního řádu byla ochrana poškozených v souvislosti s hrozbou další trestní činnosti ze strany obviněného, tedy ochrana přímo spjata s předstižným důvodem vazby, nevidím důvod, proč by předběžná opatření nemohla být využívána i u vazby útěkové a za tímto účelem považuji za vhodné, aby do znění § 88b TrŘ bylo vloženo jednání navíc charakterizující jednání pro útěkový důvod vazby.

Seznámení se se spisem:

Pokud je na straně orgánů činných v trestním řízení v přípravném řízení dána legitimní obava ze zmaření probíhajícího vyšetřování, má policejní orgán, případně státní zástupce, možnost odepřít obviněnému nahlédnutí do spisu. Trestní řád však výslovně nepočítá se situací, ve které bude obviněnému nahlédnutí do spisu skutečně odepřeno, avšak taktéž bude podán návrh na vzetí do vazby. Trestní řád tedy nespojuje s rozhodováním o vazbě žádný účinek ve vztahu na případné odepření nahlížení do spisu a seznámení se s jeho obsahem, přestože z Úmluvy přímo vyplývá, že obviněnému, případně jeho obhájci, musí v případě rozhodování o vazbě být umožněno se seznámit s podklady, na základě kterých je vazba navrhována. Český trestní řád tak v tomto ohledu nepovažuji za souladný s Úmluvou a bylo by namístě, aby do zákona byla přímo zapracována povinnost orgánů činných v trestních řízení obviněnému umožnit seznámit se v dostatečné lhůtě předem s podklady pro rozhodování o vazbě.

V souvislosti s odepřením nahlédnutí do spisu v přípravném řízení považuji za vhodné, aby došlo k úpravě rozsahu samotného odepření. V aktuálně platném znění trestního řádu je totiž možné buď odepřít zcela nahlédnutí do spisu, nebo nahlédnutí do spisu povolit (vyjma utajovaných svědků apod.). Úpravu navrhuji v tom smyslu, že by do trestního řádu přibyla možnost odepřít nahlédnutí pouze do částí spisu. Smysl této změny spatřuji ve skutečnosti, že v praxi může nastat situaci, kdy policejní orgán bude mít zájem na utajení pouze některých částí spisu, avšak jiné části může bez obav zpřístupnit. Trestní řád příslušnému orgánu však možnost zpřístupnit pouze část spisu jednoduše nedává.

Maximální délka koluzní vazby:

Osobně bych se u koluzního důvodu vazby přikláněl k drobné úpravě spočívající ve zkrácení nejvyšší přípustné doby. Domnívám se, že 3 měsíční doba bez případného prodloužení na základě zpřísněného důvodu je zkrátka příliš dlouhá. Uvědomuji si, že orgány činné v trestním řízení potřebují pro svou činnost dostatečný čas a případné zkrácení trvání koluzní vazby by jim mohlo ztížit plnění jejich povinností při vyšetřování, avšak toto ztížení by spočívalo pouze v nutnosti urychlení jejich postupu. Zkrácení koluzní vazby na maximální dobu trvání 2 měsíce by mělo stále být způsobilé orgánům činným v trestním řízení umožnit řádně provést všechny potřebné úkony. V každém případě se mi osobně nejvíce jeví jako racionální odůvodnění ponechání 3 měsíční nejvyšší přípustné doby trvání vazby fakt, že státní aparát není schopen v kratší době dostatečně zajistit, resp. provést důkazy.

Závěr

Nástroje pro zajištění osoby obviněného tvoří nedílnou součást jakéhokoliv moderního právního řádu. Přestože se tyto nástroje zpravidla neobejdou bez zásahů do některé z právních sfér obviněného, jedná se o naprosto nutnou součást trestního práva procesního. Na světě v současnosti neexistuje efektivní trestněprávní úprava, která by zajišťovacích institutů nevyužívala. O jednotlivých možnostech zajištění osoby obviněného pro trestní řízení lze zjednodušeně říci, že se jedná o nutné zlo trestního práva, přičemž některé z možností zajištění lze považovat za zlo menší, a to vzhledem k jejich nižší intenzitě co se týče jejich mírnějších zásahů do sféry obviněného, jako např. předvolání obviněného a naproti tomu jednoznačně nejzásadnější zásah představuje vazba jakožto možné relativně dlouhé zbavení osobní svobody. Právě z tohoto důvodu byla věnována v rigorózní práci vazbě zvýšená pozornost.

Právní úprava týkající se zajištění obviněného se v posledních 20 letech dočkala četných změn, kdy některé byly pouze kosmetické, naproti tomu některé byly zcela zásadní a zejména tyto vyzdvihly trestněprávní úpravu na úroveň nesrovnatelnou s úrovní, které dosahovala před novelou v roce 2001. Ze zásadnější změn lze poukázat zejména na změny ve výslovném uvedení zásady zdrženlivosti a přiměřenosti, zformulování překážek vazby, možnost nahrazení vazby dohledem probačního úředníka, nutnost pravidelného rozhodování o dalším trvání vazby aj. Hlavním přínosem zmírnění režimu vazby po roce 2001 bylo zamezení nadužívání vazby, což se pozitivně odráží nejen na právech obviněných, ale taktéž na zatížení státního rozpočtu.

Z pozdějších zásadních novel týkajících se zajištění obviněného je třeba poukázat na novely z roku 2011 a zakotvení vazebního zasedání, dále novely z roku 2013, která uvedla do trestního řádu příkaz k zadržení a také novelu z roku 2016, která připravuje trestní řád na možnost využívání elektronické kontroly obviněného pomocí elektronických náramků.

Orgánům činným v trestním řízení právní úprava přiznává mnoho nástrojů, pomocí kterých lze zajistit účast obviněného při úkonech trestního řízení. Jedná se

nepostradatelné nástroje orgánů činných v trestním řízení a myslím, že je bezpečné říci, že se jedná zkrátka o nepostradatelnou součást trestního práva.

Lze jednoznačně kladně ohodnotit směr, jakým se posledních dvacet let trestní úprava uchyluje. Přestože je zejména trestní řád v mnoha ohledech problematický, porovná-li se současné znění se zněním účinném před rokem 2001, nelze dojít k jinému závěru, než že došlo ke změnám převážně pozitivním.

Cílem mé rigorózní práce bylo podrobně rozebrat problematiku zajištění obviněného pro účely trestního řízení počínaje zmapováním historického vývoje, pokračujíc analýzou současné právní úpravy s důrazem na judikaturu Ústavního soudu a judikaturu Evropského soudu pro lidská práva. Doufám, že se mi podařilo poskytnout ucelený obraz daného tématu obohacený vlastními úvahami.

Zajištění osoby obviněného se zaměřením na institut vazby

Abstrakt

Rigorózní práce se zabývá možnostmi zajištění obviněného pro účely trestního řízení. Jedná se o nutné nástroje, při jejichž uplatnění dochází, u některých institutů méně, u některých více, ke střetu zájmu na efektivním postupu orgánů činných v trestním řízení a jednotlivými právy obviněného. Z tohoto důvodu je při využívání zajišťujících institutů kladen důraz zejména na zásadu ultima ratio. Jádrem rigorózní práce je postaveno na analýze právních předpisů v rovině zákona a ústavního pořádku ve světle judikatury českých soudů a evropského soudu pro lidská práva, dále je v práci čerpáno z odborné literatury, ať již se jedná o plnohodnotné publikace či odborné články.

První část rigorózní práce pojednává o historickém vývoji počínaje předhusitským obdobím a současností konče. Zabývá se úpravami předcházejícími moderním trestním úpravám a jejich vývojem, který vedl k v současnosti platným právním normám trestního práva procesního.

Ve druhé části následuje seznámení se s jednotlivými zajišťovacími instituty vyjma vazby. Každý jednotlivý zajišťovací institut je podrobně prozkoumán, a to zejména z hlediska jeho účelu a zákonných podmínek ospravedlňujících jeho využití.

Třetí část pojednává o tzv. materiálním vazebním právu. Jedná se o souhrn materiálních neboli hmotněprávních předpokladů vazby, kdy prostřednictvím právě materiálního vazebního práva jsou zákonem vymezeny nejen samotné důvody vazby, ale také celá řada dalších předpokladů

Čtvrtá část komplexně doplňuje vazební úpravu prostřednictvím pojednání o vazebním právu formálním. Formální vazební právo se týká procesních postupů příslušných orgánů, ale patří sem také procesní úkony, které právní úprava přiznává obviněnému, popřípadě ještě osobám od obviněného odlišným. Skrze normy formálního vazebního práva dochází k realizaci materiálního vazebního práva.

Do poslední části práce řadím drobný pohled na slovenskou a německou úpravu vazby a návrhy de lege ferenda.

Rigorózní práce ve svém obsahu podává ucelený popis základních charakteristik, zákonitostí a východisek týkajících se jednotlivých možností zajištění obviněného pro účely trestního řízení.

Klíčová slova:

Trestní právo procesní

Zajišťovací instituty

Vazba

Seznam literatury:

DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-790-4.

FENYK, J., Kloučková, S.: *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech*, 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2005, ISBN 80-7201-527-3

FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 927 s. ISBN 978-80-7478-750-8

HENDRYCH, D. a kol. *Právní slovník*. 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009. 1481 s. ISBN 978-80-059-1.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou* 5. aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2014. 1280 s. ISBN 978-80-87212-99-8

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, 864 s. Student (Leges). ISBN 9788087576441

JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 5. aktualiz. vyd. podle stavu k 1.11.2014. Praha: Leges, 2014, 1246 s. *Glosátor*. ISBN 9788075020499

MALÝ, K. *České právo v minulosti*, Praha: Orac, 1995

MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*, Praha: Orbis, 1975

MUSIL, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 2 přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2003, s. 29

RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEZULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 808 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 8071798177

ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xliv, 1009 s. *Academia iuris* (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 3 sv. *Velké komentáře*. ISBN 978-80-7400-465-0

VLČEK E. Dějiny trestního práva v českých zemích a Československu, 2. nezm. vyd. Brno: Masarykova univerzita 2004. 66. s. ISBN 80-210-3506-4.

Odborné články:

HANUŠ Libor. Hrozba vysokého trestu v kontextu útekové vazby, Právní rozhledy, 2004, č. 11

HANUŠ, Libor. K rozhodování o ponechání obviněného ve vazbě dle § 71 trestního řádu, Trestněprávní revue, roč. 2003, č. 11, str. 231

HERCZEG, Jiří. Právo obviněného nahlížet do spisu v řízení o vazbě. Bulletin advokacie. 2007, roč. 14, č. 12 s. 34-39

HERCZEG, J. K právu být slyšen v řízení o přezkoumání trvání vazby, Bulletin advokacie, 2005, č. 10, str. 15

JELÍNEK, J. Předběžná opatření v trestním řízení [online]. 2013. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/predbezna-opatreni-v-trestnim-rozeni>

KANDALEC, Pavel. Právo obviněného na nahlížení do spisu – se zvláštním zaměřením na vazební řízení. Bulletin advokacie. 2007, roč. 18, č. 3 s. 35

KLIMPL, Vít. Příkaz k zatčení ve světle aktuální judikatury Ústavního soudu. Trestněprávní revue, č. 9, roč. 2017, str. 205

KMEC Jiří: K právu obviněného na výslech v řízení o vazbě. Trestněprávní revue 10/2004, s. 288

KONDELOVÁ, Alžběta. Bulletin zahraničního oddělení Nejvyššího soudu, ročník IV, č. 2/2013, str. 29

KRÁL, Vladimír. K nové právní úpravě vazebního řízení. Bulletin advokacie, 2001, č. 11-12, str. 69

LEFLEROVÁ, Lucia. Peňažná záruka – úvahy de lege ferenda, Trestněprávní revue, č. 4, roč. 2016, str. 85

MANDÁK, Václav. Důvody koluzní vazby po novele trestního řádu z roku 1995. Bulletin advokacie, 1996, č. 6-7, str. 27

MUSIL, J. Vazební lhůty po novele trestního řádu. Trestněprávní revue. 2002, roč. 2, č. 1, s. 11. ISSN 1211-4405

REPÍK, Bohumil. Několik poznámek k řízení o vazbě. Trestněprávní revue. 2005, roč. 4, č. 2, s. 34-37. ISSN 1213-5313

ŠÁMAL, Pavel. K aktuálním otázkám rozhodování o trvání vazby. Trestněprávní revue, 2002, č. 7, str. 193

ŠÁMAL, Pavel. K rozhodování o vazbě po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001, Soudní rozhledy, 2003, č. 4, str. 109-115

VANTUCH, Pavel. Evropský zatýkací rozkaz [online]. 2004. Dostupné z <https://pravnicaradce.ihned.cz/c1-14273240-evropsky-zatykaci-rozkaz>

VANTUCH, Pavel. Může policejní orgán odepřít obhajobě nahlédnutí do části spisu? Bulletin advokacie 2019, č. 4, str. 9

VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby peněžitou zárukou. Právní rádce, roč. 2003, č. 9, str. 52

VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem. Právní rádce, roč. 2003, č. 8, str. 58

VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. Právní rádce, roč. 2003, č. 11, str. 54

VANTUCH, Pavel. Trvání vazby. Právní rádce, roč. 2003, č. 7, str. 58

VANTUCH, Pavel. Zahájení trestního stíhání a jeho účinky vůči podezřelému (osobě, proti níž se řízení vede) od 1.1.2002. Trestněprávní revue, roč. 2003, č. 1, str. 13

VICHEREK, Roman. Co je nového v trestním řádu od 1.1.2012 – II.část. [online] Dostupné z <https://www.epravo.cz/top/clanky/co-je-noveho-v-trestnim-radu-od-112012-ii-cast-80505.html>

VICHEREK, Roman. Koluzní důvod vazby, dostupné z <http://www.epravo.cz/top/clanky/koluzni-duvod-vazby-85623.html>

VONDRUŠKA, FRANTIŠEK. K přípustnosti zadržení osoby podezřelé ze spáchání trestného činu ve světle novely trestního řádu účinné od 1. ledna 2002. Právní rozhledy, 2002, č. 5, str. 215

ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S., HOLAS, J., VLACH, J. Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky a výzkum, Trestněprávní revue, 2011, č. 5

Judikatura:

nález Ústavního soudu, sp. zn. III. ÚS 347/96

nález Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 573/02

nález Ústavního soudu, sp. zn. IV. ÚS 157/03

nález Ústavního soudu, sp.zn. Pl. ÚS 66/04
nález Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 255/05
nález Ústavního soudu, sp.zn. II ÚS 336/06
nález Ústavního soudu, sp.zn. 355/08
nález Ústavního soudu, sp.zn. III ÚS 2170/09
nález Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 2208/13
nález Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 3326/13
nález Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 3700/16

případ ESLP – De Jong a spol. vs Holandsko, 22.5.1984, č. 8805/79, 8806/79, 9242/81
případ ESLP – Lamy vs Belgie, 30.3.1989, č. 10444/83
případ ESLP – Fox, Campbell a Hartley vs Spojené království, 30.8.1990, č. 12244/86,
12245/86, 12383/86
případ ESLP – Murray vs Spojené království, 28.10.1994, č. 14310/88
případ ESLP – Brogan vs Spojené království, 29.11.1988, č. 11 EHRR117
případ ESLP – Lukanov vs Bulharsko, 16.1.1996, č. 21915/93
případ ESLP – Kurtová vs Turecko, 25.5.1998, č. 24276/94
případ ESLP – Assenov a spol. vs Bulharsko, 28.10.1998, č. 90/1997/874/1086
případ ESLP – Nikolova vs Bulharsko, 25.3.1999, č. 31195/96
případ ESLP – Niedbala vs Polsko, 4.7.2000, č. 27915/95
případ ESLP – Barfuss vs Česká republika, 31.7.2000, č. 35848/97
případ ESLP – Graužinis vs Litva, 10.10.2000, č. 37975/97
případ ESLP - Rehbock vs Slovinsko, 28.11.2000, č. 29462/95
případ ESLP – Schops vs Německo, 13.2.2001, č. 25116/94
případ ESLP – Migon vs Polsko, 25.6.2002, č. 24244/94
případ ESLP – Laszkiewicz vs Polsko, 15.1.2008, č. 28481/03
případ ESLP – Veccek vs Česká republika, 21.2.2013, č. 3252/09
případ ESLP – Timosenko vs Ukrajina, 30.4.2013, č. 32851/12
případ ESLP – Lavrechov vs Česká republika, 20.6.2013, č. 57404/08

Seznam použitých zkratk:

atp./atd.	a tak podobně/a tak dále
č.	číslo
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
LZPS	Listina základních práv a svobod
odst.	odstavec
písm.	písmeno
popř.	popřípadě
Sb.	sbírka
Str.	strana
TrŘ	Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)
tzv.	takzvaný
Úmluva	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
vyd.	vydání
zák.	zákon
ZMJSVT	Zák. č. 104/2013 Sb. o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních
ZPolČr	Zákon č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky

Securing the participation of criminally accused person in criminal proceedings with focus on criminal custody

Abstract

The thesis deals with each individual option how to secure the participation of prosecuted person for criminal proceedings to the extent which is necessary for the criminal procedure to fulfill its purpose. This is why there is a focus on the “ultima ratio” principle when it comes to application of such institutes. It is an indispensable part of criminal procedure where certain personal rights come into a conflict with the effectivity of prosecution. The core of this thesis is built on legal and constitutional acts of the Czech Republic considering decision-making practices of Czech courts and also the European court of human rights supported by the conclusions found in legal literature.

The first part of the thesis deals with the historical course beginning in the pre-hussite era until the present day. It deals with the former laws and their evolution which led to the present laws.

Second part contains the introduction and analysis of individual institutes meant to secure participation of prosecuted person during the criminal proceedings excluding custody law. Each of these institutes is subject to thorough examination in consideration of its respective purpose and legal conditions.

The third part contains detailed description of the so called material custody law which determines the grounds on which a person can be taken into custody.

The fourth part concerns about the formal custody law which determines rules of who is authorized to decide if an accused person is taken into criminal custody, the maximum length of the criminal custody, revisions of criminal custody legitimacy and decisions about further criminal custody duration. The formal custody law can be called a tool through which the material custody law can be practiced.

The fifth and last part is about a brief comparison of Slovenian and German custody law.

The thesis should be able to thoroughly describe the rules concerning each individual institute meant to ensure the participation of prosecuted person during the criminal proceedings with focus on criminal custody.

Key words:

Procedure criminal law

Securing institutes

Criminal custody